

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM OKULLARI
1-5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER
ALAN METİNLERİN TÜRLERİNE GÖRE
YAPILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Gülhiz PİLTEN

HAZIRLAYAN
Süleyman Erkan SULAK
064214021008

KONYA – 2009

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

(İmza)

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Süleyman Erkam SULAK tarafından hazırlanan ‘İlköğretim Okulları 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Türlerine Göre Yapılarının Değerlendirilmesi’ başlıklı bu çalışma 09/06/2009 tarihinde yapılan savunma sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı/Soyadı

İmza

Prof. Dr. Muammer Celalettin MUŞTA (Başkan)

.....

Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU (Üye)

.....

Yrd. Doç. Dr. Gülhiz PİLTEN (Üye-Tez Danışmanı)

.....

ÖNSÖZ

Nitelikli bireylerin yetiştirilmesi için ana dili eğitimi büyük önem taşımaktadır. Etkili ana dili eğitimi okullarda verilmektedir. Ana dilinin etkinlik alanlarından okuma becerisi, diğer derslere nazaran ilköğretim Türkçe derslerinde daha çok geliştirilir. Okuma, hayat boyu süren ve bireye hayatında rehberlik eden bir etkinliktir. Okumaktan amaç anlam çıkarmaktır. Okuma ve anlama birbirini tamamlayan etkinliklerdir. Okuma ve anlama becerisi Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla kazandırılır. Metin türlerinin yapısının bilinmesi, okunan metinlerin daha kolay anlaşılmasını sağlar.

Bu araştırmanın birinci bölümünde, ana dili ve ana dili etkinlik alanları (dinleme, okuma, konuşma, yazma), ders kitabı, metin türleri ve metin türlerinin yapıları ile ilgili kuramsal çerçeve ortaya konmuştur. Problem durumu ve alt problemler belirtilmiş, araştırmanın önemine, sınırlılıklarına ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin çözümlemesinde kullanılan yöntemler belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde, probleme ve alt probleme ait bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde bulgulara dayanarak sonuçlar ortaya konmuş, problemin çözümüne ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde, öneri ve katkılarıyla bana değerli zamanını ayıran, tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Gülhiz PİLTEN'e ve saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Önder PİLTEN'e çok teşekkür ediyorum. Yardımlarından dolayı kuzenim Arş. Gör. Sema SULAK'a, maddi manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim canım aileme, bana sağladığı bursla maddi olarak yüksek lisans çalışmamı destekleyen, TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

ÖZET

İLKÖĞRETİM OKULLARI 1-5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN TÜRLERİNE GÖRE YAPILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Süleyman Erkam SULAK

Yüksek Lisans, İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gülhiz PİLTEN

Mayıs- 2009

Ana dili eğitiminde Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler önemli bir yer tutmaktadır. İlköğretimin ilk basamaklarından itibaren ana dilini etkili kullanma becerisi, metinler aracılığıyla kazandırılmaya başlanır. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarında bulunması gereken unsurları taşımaları gerekir. Bu nedenle ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarında bulunması gereken unsurları taşıyıp taşımadıklarının incelenmesi ve değerlendirilmesi, nitelikli bir Türkçe öğretimi için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarını değerlendirmektir. Betimsel nitelik taşıyan bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2007 yılında ilköğretim 1-5. sınıflarda okutulmasına karar verilen, Türkçe ders kitapları bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Kabul edilen ders kitaplarından her sınıf seviyesi için rastgele 3 adet ders kitabı seçilmiştir. Toplamda 15 adet ders kitabında yer alan hikâye edici ve bilgi verici metinler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı olarak hikâye edici metinlerin yapılarını değerlendirme formu ve bilgi verici metinlerin yapılarını değerlendirme formu kullanılarak 432 metin,

türleri açısından tek tek incelenmiş, türlerine göre dağılımına ve yapı unsurlarını ne oranda taşıdıklarına bakılmıştır. Ayrıca metinler, Talim Terbiye Kurul Başkanlığı (T.T.K.B.) tarafından hazırlanan ders kitaplarını inceleme ve değerlendirme ölçütlerinden metin türleri ile ilgili olanlara göre değerlendirilmiştir. Toplanan verilerin frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmış ve sonuçlar tablolastırılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; 432 metnin 143'ünün hikâye edici, 158'inin bilgi verici, 131'inin ise şiir türünde olduğu tespit edilmiştir. Hikâye edici metinlerin hepsinde “sahne” ve “ana karakter” unsurların bulunduğu fakat diğer hikâye unsurlarının (başlangıç olayı, problem, problemi çözme teşebbüsleri, sonuç, ana fikir, tepki) bu oranda bulunmadığı görülmüştür. Bilgi verici metinlerin genelinde “tanımlama” türü metinlere yer verildiği görülmüş; diğer türlerin (kronolojik sıralama, sebep-sonuç, karşılaştırma-kıyaslama, problem çözme) yeteri kadar ders kitaplarında yer almadığı belirlenmiştir. Bilgi verici metin unsurlarından yazarın amacı, konu, ana fikir ve yardımcı fikirler unsurlarına bazı metinlerde ulaşılamamıştır. T.T.K.B. tarafından hazırlanan ders kitaplarını inceleme ve değerlendirme ölçütlerinden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili kriterler göz önüne alındığında, incelenen bazı temaların bu kriterleri yerine getirmediği belirlenmiştir. Bu temalar metin türlerinin dağılımı bakımından problemli olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, Türkçe 1-5. sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin çoğunluğunun türlerine göre yapılarının gerektirdiği unsurları taşımadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, metin, metin türleri.

ABSTRACT

EVALUATION OF THE STRUCTURES OF THE TEXTS TAKING PLACE IN THE TEXTBOOK TURKISH, GRADES 1 –5, FOR PRIMARY SCHOOLS ACCORDING TO THEIR SORTS

Süleyman Erkam SULAK

**Master, Primary School Main Scientific Branch, Primary School Teaching
Scientific Branch**

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Gülhiz PİLTEN

May- 2009

In the education of mother tongue, the texts taking place in the text book”Turkish” holds an important place. From the beginning of the first steps of the primary school, the skill of effectively use the mother language begins to be acquired through the texts. The texts taking place in the textbooks Turkish should carry the elements, which are necessary to be included in their structure, according to their sorts. Therefore, to examine and evaluate whether or not the texts taking place in the textbooks Turkish carry the elements, which are necessary to be included in their structures, according to their sorts come to scene as an obligatory.

The aim of this study is to evaluate the structures of the texts taking place in the Textbook Turkish, Grades 1 – 5, according to their sorts. In this study, which possesses a narrative feature, general combing model was used.

The universe of this study consists of the textbooks Turkish made a decision by National Educational Ministry to be studied in the grades 1 – 5 of the primary schools. From the text books, 3 textbook for each grade level was randomly selected The narrative and informative texts taking place In totally 15 books form the sample population of the study.

As a data collecting tool, using an evaluation form the structures of the narrative texts and an evaluation form the structures of the informative texts, 432 texts were examined one by one in terms of their sorts and looked at their distribution according to their sorts and at what rates they possess the structural elements. Also, the texts were evaluated according to those interested in text sorts, from the criteria for examining and evaluating the textbooks prepared by Chairmanship for Teaching and Education Board (TTKB). The frequency and percentage calculation of the data collected were done and the results were tabulated.

According to the findings obtained during study, it was determined that 143 of 432 texts were narrative, 158 informative and 131 poems. In all narrative texts, it was seen that there were the elements of stage and main character, but that there was no the other narrative elements (beginning event, problem, the attempts for solving the problem, conclusion, main idea, reaction) in this rate. Generally, in all of informative texts, it was determined that descriptive sort of texts were included and that the other sorts (Putting in order chronologically, cause – effect, comparison – Making an analogy, solving problem) were not included adequately in the textbooks. The elements such as the aim of the author, subject, main idea, auxiliary ideas, which are from the elements of informative texts, were not reached in some texts. When taking into consideration the criteria interested in text sorts, which are necessary to be included in themes, all of which are of the criteria of examining and evaluating the textbooks prepared by TTKB, it was determined that some themes examined did not meet these criteria. These themes were determined as problematic in terms of distribution of textual sorts.

As a consequence of the study, it was concluded that most of the texts taking place in the textbooks Turkish 1 – 5 did not possess the elements required by their structure according to their sorts.

Keywords: The textbook Turkish, Text, Textual sorts

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR CETVELİ.....	xi
TABLolar LİSTESİ	xii

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ANA DİLİ	3
1.3. ANA DİLİ ÖĞRETİMİNİN ETKİNLİK ALANLARI.....	5
1.3.1. Dinleme.....	5
1.3.2. Konuşma	6
1.3.3. Yazma	8
1.3.4. Okuma.....	8
1.4. OKUMA VE ANLAMA	9
1.5. DERS KİTABI	12
1.6. METİN	13
1.6.1. Metin Türleri.....	16

1.6.1.1. Hikâye Edici Metinler	18
1.6.1.1.1. Hikâye Edici Metinlerin Yapısı	18
1.6.1.2. Bilgi Verici Metinler	25
1.6.1.2.1. Bilgi Verici Metinlerin Yapısı	26
1.7. PROBLEM CÜMLESİ.....	31
1.7.1. Alt Problemler.....	31
1.8. ARAŞTIRMANIN AMACI	32
1.9. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	32
1.10. SINIRLILIKLAR	33
1.11. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	33

II. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	38
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	38
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	38
2.3.1. Hikâye Edici Metinlerin Yapılarını Değerlendirme Formu.....	38
2.3.2. Bilgi Verici Metinlerin Yapılarını Değerlendirme Formu.....	39
2.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	39

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....	40
3.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	41
3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....	44
3.4. DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ ALT PROBLEMLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	51
3.5. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....	55

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇLAR.....	61
4.2. ÖNERİLER	63
KAYNAKÇA	65
EKLER	69
ÖZGEÇMİŞ.....	99

KISALTMALAR CETVELİ

Akt.	: Aktaran
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ.	: Milattan Önce
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel Teknik Araştırma Kurumu

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Tompkins'in Hikâye Yapısı Elemanları.....	212
Tablo 2: Hikâye Edici ve Bilgi Verici Metinlerin Karşılaştırılması.....	30
Tablo 3: İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin, Metin Türlerine Göre Dağılımı	40
Tablo 4: İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları.....	42
Tablo 5: İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları	45
Tablo 6: İlköğretim 2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları	46
Tablo 7: İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları	47
Tablo 8: İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları	48
Tablo 9: İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları	50
Tablo 10: İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Bilgi Verici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları.....	52
Tablo 11: 1. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı.....	55
Tablo 12: 2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı.....	56
Tablo 13: 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı.....	57
Tablo 14: 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı.....	58
Tablo 15: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı.....	59

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler, sınırlılıklar ve ilgili araştırmalar ele alınmıştır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Her toplum için vazgeçilmez bir kaynak olan bilgi, sürekli yenilenmekte ve üretilmektedir. Günümüzde bilgiye ulaşma yollarını bilen, ulaştığı bilgileri beyinde anlamlandıran, ön bilgileriyle yeni bilgiler üretebilen ve aktarabilen bireyler yetiştirme önem kazanmıştır.

Beyine bilginin girişi, yerleştirilmesi ve kullanılması ancak dil aracılığıyla olmaktadır. Algılama bilimi, beyin ve dil arasındaki ilişkiyi bir şema ile ortaya koymuştur. Bu şemada dil nirengi noktasını oluşturmaktadır. Bilginin edinilmesi, kullanılması ve öğrenme dil olmadan gerçekleşmemektedir. Bilgi edinirken kullandığımız her yetenek dil yeteneği ile doğrudan ilişkilidir (Ünalın, 2001: 185).

Dille düşünmenin ilişkisi ilk çağlardan bu yana insanın ilgisini çekmiştir. Bu ilişkiyi açıklamaya çalışanlardan bazıları her ikisinin özdeş iki eylem olduğunu ileri sürmüştür. Belli bir dizgesel bütünlük taşıyan düşünce, ancak dille var olabilmektedir (Adalı, 2003: 22). Dil, düşüncenin yapılandırılmasında en önemli unsurdur. Dil ile düşünce arasındaki ilişki karşılıklı olduğu için dilin gelişimi düşüncenin gelişimine olanak sağlamaktadır.

“Dil; duygu, düşünce, dilek ve tasarılarımızı başkalarına aktarmaya yarayan işaretler sistemidir. Başka bir deyişle dili, herhangi bir niyetin açığa vurulmasına, dolayısıyla bir zihinden başka zihne aktarılmasına yarayan bir işaretler sistemi olarak tanımlayabiliriz” (Kavcar, 2003: 2).

Yangın (1999: 2) dili, duygu, düşünce ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak, başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir araç olarak tanımlamıştır.

Ünlü Çin düşünürü Konfüçyüs (MÖ. 551- 479) dilin devlet ve toplum yaşamındaki önemini şu anekdotla açıklamaktadır (Sever, 2000: 3).

“Konfüçyüs’e sordular:

- Bir ülkeyi yönetmeye kalsaydınız yapacağınız ilk iş ne olurdu?

Büyük düşünür şöyle karşılık verdi:

- Hiç kuşkusuz, dili gözden geçirmekle işe başladım.

Ve dinleyenlerin hayret dolu bakışları karşısında sözlerine şöyle devam etti:

- Dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılamazsa, töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa, adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir ”

Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi dili Türkçe’dir. Kullanılan dilin Türkçe olması, anayasada belirtilmiş ve güvence altına alınmıştır. Türkiye sınırları içerisinde yaşayan insanlar iletişimlerini, eğitimlerini, resmi ilişkilerini bu dille yaparlar. Ortak kullanılan dil sayesinde bireyler arasında birlik sağlanır.

Atatürk, milleti millet yapan, fertler arasında birlik sağlayan en önemli vasıtanın dil olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir: “ *Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türk milletidir. Türk milleti demek, Türk dili demektir. Türk dili, Türk milleti için mukaddes bir hazinedir. Çünkü Türk milleti, geçirdiği nihayetsiz badireler içinde ahlakının, ananelerinin, hatıralarının, menfaatlerinin, velhasıl bugün kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir*” (Sallabaş, 2006: 120). Atatürk bu sözleriyle Türkçe’nin Türk milleti için ne kadar önemli olduğunu vurgulamış ve Türk dilini milletin kalbi, zihni olarak görmüştür.

Dil, dilyetisinin toplumsal yanıdır. İnsan topluluklarının anlaşma, bildirişme aracıdır: Türkçe, İngilizce gibi. Birey dili kendi dışında ve hazır bulur. Dil, anlam taşıyıcı sese dayalı dil göstergelerinin (bir anlamda sözcüklerin) oluşturduğu bir dizgedir. Dil göstergeleri belli kurallar çerçevesinde birbirine bağlı bir bütünü oluştururlar. Birey, kuşaktan kuşağa kendisine aktarılan ve o dili konuşan bireylerin tümünde yaygın olarak bulunan dil dizgesini öğrenir, bu yolla öteki bireylere anlamlar iletir, onlarla iletişim kurar (Adalı, 2003: 20).

Bireylerin başkalarıyla sağlıklı iletişim kurabilmeleri, eğitimleri sırasında öğrenmeleri gerçekleştirmeleri için ana dilini etkili kullanmaları gerekir. İlköğretimin ilk basamaklarından itibaren ana dilini etkili kullanma becerisi, metinler aracılığıyla kazandırılmaya başlanır. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarında bulunması gereken unsurları taşımaları gerekir. Bu nedenle ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarında bulunması gereken unsurları taşıyıp taşımadıklarının incelenmesi ve değerlendirilmesi, nitelikli bir Türkçe öğretimi için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nitelikli bireylerin doğru anlama, iyi aktarma, bağımsız ve eleştirel düşünme yeteneklerine sahip olması beklenir. Bu da ancak etkili bir anadili öğretimi sayesinde gerçekleştirilebilir.

1.2. ANA DİLİ

“Ana dili; başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir” (Aksan, 2000: 51).

Ana dilini etkin kullanabilme, hem birey hem de toplum açısından gereklidir. Toplum bir anlamda bir iletişim ağı olarak görülebilir. Eğer bir toplumdaki bireyler, birbirlerinin ne demek istediklerini anlamazlarsa, toplum yaşamı bir sağırlar diyaloguna dönüşür. Öte yandan toplumsal bir çevrede yaşayan birey, ihtiyaçlarını gidermek, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmak, bilgi kazanmak ve dengeli bir biçimde yaşayabilmek için toplumun öteki bireyleriyle iletişim kurmak zorundadır. Ana dilinin

etkili kullanımı, hem bireyin toplum içinde diğer bireylerle anlaşmasını, hem de eğitim alanındaki öğrenmelerin gerçekleşmesini kolaylaştırır (Ünalın, 2001: 5).

Ana dili öğretiminin bireylere; doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek dilsel becerileri kazandırma, onların düşünme güçlerini geliştirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunma gibi temel amaçları vardır. Bu amaçlar, anadil duyarlılığı ve bilinci yeterince gelişmiş bireylere yurt ve dünya gerçeklerini anadilleriyle kavrama ve değerlendirme becerileri kazandırma gibi diğer temel amaçlarla birleşir (Sever, 2000: 5).

Ana dili öğretime konu olan materyal ve içeriğin somut bir kurguya sahip olması gerekir. Bunun için, Türkçe ders kitaplarının öncelikle ilköğretim 1. sınıftan başlayarak 5. sınıfa kadar, ana dili öğretiminin amaçlarına uygun olarak tasarlanması bir zorunluluktur. Bu zorunluluk aynı zamanda disiplinler arası bir işbirliği gerektirmektedir. Ana dili eğitimi ve öğretimi, ne tek başına bir dilbilim sorunu ne de tek başına bir eğitim bilim sorunudur. Ana dilinde anlama ve anlatma becerilerinin istenilen düzeyde gelişmesi için her kademe için alan uzmanlarıyla birlikte çalışmak gerekir (Demir ve Yapıcı, 2007: 183).

İnsan konuşmaya ve dil öğrenmeye hazır bir yetenekle doğar. Hangi toplum içinde doğmuşsa o toplumun dilini ve kültürünü benimser. Hayat felsefesini, dünyevi zevklerini, estetik dünyasını o toplumun ve o mekânın etkisinde öğrenir, benimser. Bu yüzden dilin iyi öğrenilmesi ve güzel kullanılması için onun sevilmesi gerekir. Bu da o dille yazılmış güzel metinleri çok okumak, onları iyi anlamak ve doğru incelemekle gerçekleşir. Okunan metinlerin doğru ve iyi anlaşılıp yorumlanması, ancak çocukluk ve gençlik yıllarında kazanılabilir (Aktaş, 2001: 9).

Dil öğrenme, yakın çevrede kendiliğinden kültürlenme yoluyla başlar ve okullarda kasıtlı bir kültürlenme süreciyle devam ederek hayat boyu sürer. Okullarda ana dili öğretimi, kasıtlı kültürleme yoluyla bireylerin dili doğru ve etkili kullanmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Anadili eğitimi, çocuğun aile ve çevresinde öğrendiği dili, okuldaki eğitim etkinliği içinde, toplum yaşamında duyacağı çeşitli ilgi ve iletişim gereksinimlerini karşılayabilecek nitelik ve yönlerde geliştirmektir. Bu eğitim çocuğa yeni bir dil

öğretmek değildir, konuştuğu dil üzerinde çeşitli beceriler kazandırıp bu alanda bilinçlendirmektir (Göğüş, 1998: 340).

İlköğretim Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2005: 13), temel dil becerilerinin; dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu başlıkları altında kazandırılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu başlıklar birbirinden ayrı düşünülemez, birbirleriyle ilişkili ve tamamlayıcı niteliktedir. Türkçe öğretiminde bu dil becerilerinin etkin bir şekilde kazandırılması hedeflenmiştir.

1.3. ANA DİLİ ÖĞRETİMİNİN ETKİNLİK ALANLARI

Ana dil öğretimiyle bireylere anlama ve anlatma ile ilgili dilsel beceriler kazandırılır. Bu becerilerin kazandırılması ise, dinleme, konuşma, yazma ve okuma gibi dört temel etkinliğe dayanır.

1.3.1. Dinleme

“Dinleme, konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir” (Demirel, 2000: 35).

Lundsteen, dinlemeyi; konuşma dilinin, zihinde anlama dönüştürüldüğü karmaşık ve çok aşamalı bir süreç olarak tanımlamıştır (Aktaran: Akyol, 2006: 1).

Yangın (1999: 30) dinlemeyi, sesleri anlamaya çalışma ve çaba gerektiren bir süreç olarak tanımlamıştır. Adalı (2003: 32) ise, dinlemenin; algılama, kavrama gibi birtakım zihinsel davranışları içeren, gönderilen bir iletiyi alma ve yorumlama süreci olduğunu belirtmiştir.

Çocuklarda doğal olarak gelişen dinleme, dinlediklerini ayırt etme, anlama, sınıflama ve değerlendirme becerisi kazandırmaz. Çocukların işitme sayesinde başladıkları dinleme etkinliği, ana dili öğretimiyle dinlediklerini ayırt eden, anlayan, değerlendiren bir yapıya dönüştürülür. Nitekim işitme ve dinleme birbirinden ayrı etkinliklerdir.

İşitme, bizim isteğimiz irademiz dışında gerçekleşirken dinleme, belli bir amaç doğrultusunda yapılan, öğrenilmesi gereken bir beceri olarak karşımıza çıkar. Dinleme bir yönüyle kişinin tercihine bağlı olarak, seçerek ve isteyerek algıladığı sesler bütünü olduğundan, seçicilik söz konusudur (Aktaş, 2001: 249).

“Dinleme sürecinde dikkat yoğunlaştırma önemli bir aşama olmakta ve bütün süreci etkilemektedir. Özellikle işitilenlerin seçilmesi, işlenmesi ve anlamlandırılmasında belirleyici olmaktadır. Dikkat yoğunlaştırma öğrencinin dinleme amacıyla da doğrudan bağlantılıdır. Öğrencinin dinleme amacını, yöntemini belirlemesi; dinleme sürecini denetim altına almasını ve dikkatini yoğunlaştırmasını sağlamaktadır” (MEB, 2005: 17).

Dinleme, sınıf içi çalışmaların doğal bir akış içerisinde gerçekleştirilen önemli bir parçasıdır. Öğrencilerin birbirlerini dinlemesi, öğretmenlerini dinlemesi ve özellikle de öğretmenin öğrencisini –ona değer verdiğini gösterecek tarzda- dinlemesi eğitimin kalıcı olması için şarttır. Sanıldığı gibi aksine dinleme becerisi de sınıf içerisinde alınan eğitimle gerçekleştirilmektedir (Cemiloğlu, 2001: 87).

1.3.2. Konuşma

Aktaş’a (2001: 257) göre; konuşma, duygu ve düşüncelerin, dil aracılığıyla aktarılması olarak tanımlanabilir.

İlköğretim Türkçe Öğretim Programına göre, “Konuşma zihinde başlayan ve düşüncelerin sözle ifade edilmesiyle tamamlanan bir süreçtir. Bu sürece zihinsel işlemlerle başlanmakta ve öncelikle zihinde yapılandırılmış bilgiler gözden geçirilmektedir. Bu sırada konuşmanın amacı, yöntemi, konusu ve sınırları belirlenmektedir. Ardından aktarılabilecek bilgiler seçilmektedir. Seçilen bilgiler çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilmektedir. Bu işlemler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirmedir. Bu işlemler sonucunda düzenlenen bilgiler cümlelere, kelimelere, hecelere ve seslere dökülerek aktarılmaktadır” (Meb, 2005: 18).

Demirel (2000: 45), konuşmanın dört niteliği olduğunu söyleyerek, bu niteliklerini şu şekilde açıklar:

1. Konuşmanın fiziksel niteliği: Konuşma, ses dalgalarının boşlukta yayılması ile gerçekleşen bir süreçtir.
2. Konuşmanın fizyolojik niteliği: Konuşma, insan bedeninde var olan beyin, sinir sistemi, akciğerler, ses telleri, küçük dil, büyük dil, damak, dudaklar ve dişler gibi organların dengeli bir uyum içinde işbirliğiyle gerçekleşen bir süreçtir.
3. Konuşmanın psikolojik niteliği: Bu noktada anlambilim (semantik) devreye girer. Anlambilime göre, biz kavramların kendileri üzerinde değil, o kavrama ilişkin kendi deneyimlerimiz üzerinde düşünüp konuşuruz. Bu bakımdan konuştuğumuzda dış dünyanın kendisi üzerinde değil, doğrudan doğruya dış dünyaya ilişkin kendi tepkilerimiz üzerinde konuşuruz.
4. Konuşmanın toplumsal niteliği: Konuşma, toplumsal yaşamın bir ürünüdür. İnsanoğlu birlikte yaşamaya başladığı andan itibaren bir şekilde iletişim kurma ihtiyacı hissetmiştir.

İnsanlar arasında en önemli iletişim aracı konuşmadır. Çocuk okul öncesinde ailesinden çevresinden konuşmayı gelişigüzel öğrenerek okula gelir. Ancak, çocuğa doğru ve güzel konuşma davranışı okulda verilen eğitimle sağlanır.

İlköğretimden başlayarak öğrencilere görüp izlediklerini, duygu, düşünce ve tasarladıklarını, sözle, doğru ve amaca uygun olarak anlatma becerisi kazandırma, onlara söz söylemenin kural ve tekniklerini öğretme, öncelikle Türkçe öğretiminin sorumlulukları arasındadır. Konuşma becerisinin de öğretimin diğer dilsel (dinleme, okuma, yazma) becerileriyle bütünsellik içinde geliştirilmesi gerekir (Sever, 2003: 20).

Konuşmayı geliştirmek için hikâye anlatma, drama, tiyatro, pantomim vb. çalışmalar yapılabilir. Çocukların kendilerini rahat ifade etmelerine yardımcı olan hikâye anlatımın yöntemi, konuşma becerilerini geliştirmenin başlangıç aşamasında kullanılabilecek etkili yöntemlerden biridir. Hikâyeler çocuklar için çekici özelliklere sahip, olayları uygun bir şekilde sıralayan ve hareket içeren anlatımlardır (Akyol, 2006: 21).

1.3.3. Yazma

“Yazma; duygu, düşünce ve isteklerin yazılı işaretlerle iletilmesidir”(Yangın, 1999: 88). Diğer bir tanımla, *“yazma, sözlü iletişim aracı olan dili, yazı denilen görsel ve tek boyutlu bir dizgeye aktarma eylemidir”* (Adalı, 2003: 30).

Yazılı anlatım, her türlü olay, düşünce, durum ve duyguları, dili en güzel şekilde kullanarak, belli bir plan dâhilinde başkalarına ve yarınlar ulaştırmaya, böylece kalıcılığı sağlamaya imkân veren bir araç olarak tanımlanabilir (Aktaş, 2001: 57).

İlköğretim birinci devresinde sözlü çalışmalar sırasında zaman ayrılan, kendini anlatma, görülen izlenen okunan bir olayı aktarma veya özetleme ile, sorulara cevap verme türünden faaliyetler yazılı olarak gerçekleştirilir. İkinci devrede ise, olaya dayalı edebiyat eserleri (öykü, masal, fabl, anı yazısı vb.) ölçü alınarak, biraz daha derinlemesine, (özetleme, ana fikir bulma, yarım bırakılmış olayı tamamlama gibi) yorumlatma denemelerine geçilir (Cemiloğlu, 2001: 90).

Yazma etkinliği, ilk sınıflarda öğretmenin kılavuzluğu ile bütün sınıfta ortak bir çalışma olarak başlar. Birinci sınıfta konuşulan konunun bir cümlesi konuşulandan çıkan sonuç ya da konuşmanın metni olan bir cümle sonradan 2-3 cümle olarak birlikte yazılır. Yazılacak cümleyi, öğretmen, öğrencilerin katılmasıyla belirler. Sonra sözcükleri teker teker söyleyerek cümleyi yazdırır. Bu arada gerekli denetimi yapar. Daha sonraları, cümleyi belirledikten sonra, yazma işini öğrencilere bırakır. İlk üç sınıfa kadar sürer. Dördüncü sınıfta bireysel yazmaya geçilir (Demirel, 2000: 73).

Çocuğun yazma becerileri geliştikçe bilgiyi transfer etme, düşünceleri gözden geçirip, düzenleme daha etkili bir şekilde yapılır. Bu durum daha üst düzey yazmaların ortaya çıkmasını sağlar (Akyol, 2006: 93).

1.3.4. Okuma

“Okuma yazılı metin vasıtasıyla ve yardımıyla iletişimde bulunma işidir”(Aktaş, 2001: 13). Diğer bir tanımla, *“okuma, gözün satırlar üzerinde sıçraması sonucu kelime şekillerini görerek, bunların anlamlarını kavrama ve seslendirmedir”* (Öz, 2001: 93).

“Okuma etkinliği, yazıdaki duygu ve düşüncelerin kavranması, çözümlenmesi ve değeriendirilmesi gibi fizyolojik, zihinsel ve ruhsal yönleri bulunan karmaşık bir süreçtir” (Sever, 2000: 11).

Okuma işlemi gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketleri ve zihnin yazılı sembolleri anlamasıyla oluşur. Okuma yoluyla, yazar ile okuyucu arasında bir bağ kurulur ve yazarın iletmek istediğı mesajın ne olduğunu anlaması istenir (Demirel, 2000: 59).

Öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmesi ve okuma alışkanlığı kazanmasında ilköğretim döneminin büyük payı vardır. Bu beceri ve alışkanlık, ilköğretimde anadili öğretimiyle gerçekleştirilir.

Okuma, birinci sınıfta, programın belirttiğı amaca ulaşmakla sonuçlanmadığı gibi ilkokul sonunda ve sonraki öğretim kademelerinde de son noktasına gelemmez; okumada gelişme hayat boyu sürer. Böyle olunca ilkokulda bu çalışmanın gevşetilmeden, her sınıfta gerekli bir dikkat ve özen ile sürdürölmesi şarttır (Öz, 2001: 193).

Okuma, anlama sürecini de içinde barındırır. Okuma sonunda ulaşılmaya çalışılan, okunandan anlam çıkarmaktır. Okuma ve anlama birbiriyle ilişkili etkinliklerdir.

1.4. OKUMA VE ANLAMA

İki ayrı çaba gibi görünen “okuma ve anlama” aslında birbirine neden-sonuç ilişkisi ile bağlıdır. İnsan anlamak için okur. Okuduğunu anlamak ister (Demirel, 2000: 68). Okuma, yazar ve okuyucu arasında aktif ve etkili iletişimi gerekli kılan, dinamik bir anlam kurma sürecidir. Okuma zihinsel bir süreçtir ve doğrudan gözlenmesi mümkün değildir. Günümüzde okumanın en önemli konusu okunandan anlam kurmadır (Akyol, 2006: 29).

Anlama sadece parçaların (kelimelerin, cümlelerin, paragrafların) anlamına ulaşma değil, metnin bütününe anlama demektir. Parçalar, bütünü içinde ele

alınmalıdır. Dolayısıyla öğrenme sürecinde birbirinden koparılmış parçalar üzerinde odaklanma yerine, bütününe odaklanılmalıdır (Meb, 2005: 159). Okuyanın, okuduğu metinde ileri sürülen düşünceleri anlaması, düşünceler arasındaki bağları kavraması, onları kendi birikimleriyle karşılaştırıp bir düzene koyması ve belleğinde saklamak istediklerini seçip ayırması gerekir (Adalı, 2003: 33).

Öz'e (2001: 199) göre; öğrencilerin bir parçayı anlayabilmeleri için şu noktaların göz önünde bulundurulması gerekir:

1. Okunacak yazı ile ilgili birkaç cümlecik bir konuşma, çok defa öğrencilerin, parça üzerine dikkatlerini toplamaya yarar. Denebilir ki, ilgi okunan parçanın anlaşılmasında ilk adımdır.
2. Öğrenci, ilk okuma sırasında parçadan zevk almalıdır. Böyle bir duygulanma ilgiyi daha da kuvvetlendirir. Onun için güzel bir okuma, parçanın yarı yarıya anlaşılmasını sağlar. Öğretmen ilk okumanın değerini takdir ederek ona gereği kadar değer vermeli, bu okumayı çok defa kendisi anlamlı, zevkli bir tarzda gerçekleştirmelidir.
3. Parçanın anlaşılmasına engel olacak kelimeler varsa bunların anlamları açıklanmalıdır. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi açıklanacak kelime sayısı arttığı ölçüde okumadan zevk almada güçleşir.
4. Öğrencilerin parçayı dinlemelerinden ve ayrıca birkaç kişinin de okumasından sonra öğrencilerin parçayı anlayıp anlamadıkları kontrol edilebilir. Bu kontrol işi birinci devrede, parçanın esasıyla ilgili olmak şartıyla bir iki sorudan fazla olmamalıdır. Birinci, ikinci sınıflarda genellikle cümlelerin anlaşılması üzerinde durulmalı, üçüncü sınıftan başlayarak paragrafların ana fikri buldurulmalıdır. İkinci devrede, parçanın anlaşılmasıyla ilgili sorular ana fikir ve ana fikrin meydana çıkmasını sağlayan birkaç yardımcı fikirle veya bir hikâyedeki kişilerin özellikleriyle ilgili olabilir.

Okuduğunu anlamayı sağlayan stratejilerden biri, okuduğunu anlama (SQ4R) stratejisidir. Bu strateji altı basamaktan oluşur. Öğretmen her basamakta öğrencilere ne yapacaklarını uygulayarak göstermeli, model olmalıdır.

Bu basamakların uygulanışı şu şekildedir:

1. Göz gezdirme: Öğrenci okuma materyalini ana başlık ve alt başlıklara dikkat ederek gözden geçirir. Okuma parçasının hangi konu ile ilgili olduğunu tahmin eder.
2. Soru sorma: Öğrenci ana başlık ve alt başlıkları dikkate alarak okuma materyali ile cevaplandırılacak sorular sorar.
3. Okuma: Öğrenci ana fikre dikkat ederek ve sorduğu soruların cevaplarını araştırarak materyali derinlemesine okur.
4. Yansıtma: öğrenci okuduğu metin hakkında düşünür. Okuduğu metnin görsel imajlarını oluşturmaya çalışır.
5. Bakmadan cevaplama: Öğrenci kitabı kullanmaksızın 2. basamakta sorduğu soruları, kendi kendine ya da başka birine yüksek sesle cevaplar. Metinde bulunan önemli bilgi listelerini ya da diğer olayları ezbere sesli ya da sessiz tekrar eder.
6. Yeniden gözden geçirme: Öğrenci materyale dönerek bilgiyi yeniden gözden geçirir, organize eder. Hatırlayamadığı, anlayamadığı, cevaplamakta güçlük çektiği yerleri yeniden okur ve soruları tekrar cevaplar (Senemoğlu, 2001: 26).

Okuduğunu anlama stratejisi öğrenilenlerin kalıcılığını sağlayan, hatırlamayı kolaylaştıran önemli bir etkinliktir. Okuduğunu anlama ile akademik başarı arasındaki yüksek ilişki vardır. Bütün derslerin temelinde okuma etkinliği olduğundan, derslerde başarıya ulaşmak için okuma alışkanlığı kazanma ve okuduğunu anlama becerisi gereklidir (Senemoğlu, 2001: 26)

Özdemir'e göre; okuduğunu anlamada ilköğretim ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerini ve yapılarını bilmenin, metin türlerine göre okuma yapmanın büyük

bir önemi vardır. Okuyacağımız yazı ya da kitabın hangi metin öbeğinde yer aldığını bilme; anlayarak okumanın ilk adımı, ilk kuralıdır (Akt: Güneyli, 2008: 83).

Türkçe ders kitaplarında yer alan her metin belli bir iletiyi bünyesinde bulundurur. Bir metindeki iletilerden sonuç çıkarabilmek için metinde belirli kalıplar içerisinde ifade edilen bilgilerin anlaşılması gerekmektedir. Bu nedenle, bir metni okuyup anlama, okuyucunun metindeki anlamı ifade eden her birimi anlayıp bu birimler arasında ilişki kurarak bunları yorumlaması ve sonuç çıkarmasıyla gerçekleşir (Şengül, 2005: 6).

Okuma ve okunandan anlam kurma becerilerini kazandırmak, insanın hayatını anlamlı hale getirmesine yapılan en büyük katkı olarak, eğitim programlarında ve öğretim sürecinde yerini almaktadır. Bundan dolayı yetişen öğretmenler bu beceriyi öğrencilere nasıl kazandırıp geliştirecekleri konusunda bilgili ve becerikli olmak durumundadırlar (Akyol, 2006: 29). Aynı zamanda, öğrencilerin okumak için karşılaşacağı metinleri barındıran ders kitaplarının da nitelikli bir şekilde hazırlanmış olması gerekmektedir. İlköğretim, öğrencilerin okumayı sevmeye ve okuduğunu anlama alışkanlıklarının başlangıç dönemidir. Bunun için, ilköğretimde kullanılan ders kitaplarının niteliğine büyük önem gösterilmelidir.

1.5. DERS KİTABI

“Ders kitabı, belirli bir dersin (matematik, Türkçe vb.) öğretimi için ve belirli düzeydeki (ilköğretim, lise gibi) öğrencilere yönelik olarak yazılan; içeriği öğretim programına uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış olan temel kaynaktır” (Kılıç, 2005: 40).

Ders kitapları hem eğitim hem de öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklardır. Öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleridir (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39).

Binyazar’a (1998: 330) göre; ders kitapları, bir yandan bilgiler öğretirken bir yandan da çocuğu belli dünya görüşüne hazırlar. Çocuğun kültür dünyasıyla bağlantılarını ders kitapları kurar. Onu, kendiliğinden öğrendiği bilgiler dünyasından, amaçlı öğrenilmesi gereken bilgilere yöneltir. Bilgiler dünyasında kendini var eden çocuk, kişiliğini bulma yolunda gün gün ilerler. Bu bilgiler bir süre sonra, yaşam gerçeklerini kavramada ona kılavuzluk eder.

Milli Eğitim Bakanlığı kitapları ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı olarak sınıflandırmıştır. Ders Kitapları Yönetmeliğinde okullarda okutulacak ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitaplarının nitelikleri, hazırlanması, incelenmesi, yazılması ve dağıtılması belirtilmiştir.

Aytaş’a (2001) göre; ders kitaplarının yazımı ve ders kitaplarına alınacak metinlerin yapısı hususu, ne yazık ki bilim çevreleri ve yetkili organların ortaya koyduğu ölçütler göz önüne alınarak yeniden yapılandırılmamaktadır. Türkçe ders kitaplarına alınacak metinleri belirli bir standarda kavuşturmaya çalışan Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı da ders kitaplarının yazımında istediği ölçüleri bir türlü uygulamaya geçirememektedir (Akt: Şengül, 2005: 6).

Ders kitabı, özellikle Türkçe derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev, kitaplarda yer alan metinlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Türkçe derslerinde bütün dil becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisi) bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39).

1.6. METİN

“Metin, bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünüdür” (Tdk, 2005: 1382). Bir sanatçının, bir düşünce, duygu veya hayalini, belirli bir yazı ve dille, okura, dinleyiciye ve eleştiriye göndermesi olan iletişimdeki araç “metin”dir. Bu duruma göre metin; bir dil ürünü olarak yazının kendisidir (Erkul, 2004: 80).

Onursal (2003: 126), metin kavramını, kendisini oluşturan tümce dizilerinin birbirlerine bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünü oluşturmaya meydan gelen, belli bir amaçla üretilmiş, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılan yazılı ya da sözlü bir dilsel ürün olarak tanımlamıştır.

Metin kelimesi bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır (Akyol, 2006: 203).

Erkul (2004: 80) metnin özelliklerini şöyle sıralamıştır:

1. Metin; okumaya konu bir yazıyı oluşturan ses, kelime, cümle ve birbirini izleyen cümleler topluluğuyla ilgili dil düzenlemeleridir.
2. Metin; zengin anlamlı, bir dil birliğidir.
3. Metin; anlam bütünlüğü oluşturan metin parçacıklarının toplamıdır.
4. Metin; cümlelerden oluşmayıp, onlarla şifrelendirilen, yoğun, karmaşık bir anlam ünitesidir.
5. Metin; yazar tarafından bilinçli olarak yapılan bir dil düzenlemesidir.

Türkçe dersi metinlerinde bulunması gereken özellikler İlköğretim Türkçe Öğretim Programında (2005: 430) şu şekilde belirtilmiştir:

1. Metinler, Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerin millî kültürümüze, manevi değerlerimize, ahlâk anlayışımıza, örf, âdet ve geleneklerimize, yasalarımıza, milletimizin bölünmez bütünlüğüne uygun olmasına özen gösterilmelidir.
3. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. içeren öğeler yer almamalıdır.

4. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere ve hukukun üstünlüğüne aykırı öğeler yer almamalıdır.
5. Metinlerde metnin özünü, anlam bütünlüğünü ve verilmek istenen mesajı bozmayacak şekilde düzenleme yapılabilir.
6. Metinlerde mantık dokusu ve konu bütünlüğü olmalıdır.
7. Her metinde, öğrencinin seviyesi göz önünde bulundurularak söz varlığını geliştirecek nitelikte kelime ve kelime gruplarına yer verilmelidir.
8. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçe'nin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
9. Metinler çocuğun yaşına, sınıf seviyesine ve ilgi alanlarına uygun olmalı, çocukta merak uyandırmalı, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmalıdır.
10. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyallerle desteklenmelidir.
11. Metinler, Türkçe'nin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmalıdır.
12. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
13. Metinler, öğrencilerin hayal dünyalarını ve yaratıcılıklarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
14. Türkçe dersinin amaçları doğrultusunda bilgi, doğrudan verilebileceği gibi öyküleyici anlatım yolu ile de verilebilir.

Metinlerin yaş seviyelerine, ders sürelerine uygunluğu, Türkçe'nin özelliklerini yansıtan eserlerden, ait oldukları türün güzel örneklerinden seçilmesi, tutarlı ve bütün olması, çeviri metinlerde dilin iyi kullanılması, öğrencilerin dil bilinci ve hayal gücünü zenginleştirecek, eleştirel düşünce kazandıracak, kişilik gelişimine katkı sağlayacak, estetik duyarlılık kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir (Tekşan ve Özden, 2008: 1040).

Yapılan araştırmalar (İşeri, 2002; Akça, 2002; Akyol, 2008) Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrencilerden beklenen davranışları kazandırmada yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. Metinlerin sınıf düzeyine uymadığı, metin türlerinin yapısına ve dağılımına dikkat edilmediğı vurgulanmıştır. Oysaki metin türleri ve yapılarının bilinmesi, metinlerin anlaşılmasında ve öğrenciye uygun okuma yaşantıları sunmada önem taşırlar.

Metin okumalarında okunan metnin türünü bilmek –şüphesiz- okuyan için büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Yapılan araştırmalar, metnin yapısını bilen öğrencilerin, bilmeyenlere göre çok daha önemli metinsel bilgileri hatırladıklarını bulmuştur (Ulaş, 2003: 86).

1.6.1. Metin Türleri

Edebiyat eserlerinin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere tür diyoruz. Edebiyat türleri, değışmeyen yazı kalıpları değışildir. Toplumlarda zamanla kendini gösteren değışiklikler, yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına, bunların yazıya yansması da yeni türlerin doğışmasına yol açmıştır. Sözelimi, ilkçağ edebiyatında şiir, tiyatro gibi sadece birkaç tür varken; daha sonraki dönemlerde hikâye, roman türleri doğışmuş, gazetelerin yaygınlaşmasından sonra da makale, fıkra gibi türler ortaya çıkmıştır (Kavcar, 2003: 64).

Hatipoğlu (2000), yazılı anlatım türlerini; düşünce türleri (makale, fıkra, deneme, eleştiri, inceleme, monografi ve biyografi, anı, gezi yazısı, söyleşi rapor, röportaj), anlatı türleri (hikâye ve roman, dramatik türler), yazışma türleri(mektup) olarak üçe ayırmaktadır.

Özmen'e (2001: 18) göre; yazınsal türler, kurgusal yazınsal türler ve bilgi veren yazınsal türler olarak gruplanabilir. Türkçe kitaplarında bu yazınsal türlerin bir kısmı yer almaktadır. Kurgusal yazınsal türler, çeşitli türde öyküler, masallar, otobiyografiler, biyografiler, efsaneler, destanlar, mitolojiler, fabllar, çeşitli türde şiirler, şarkılar, fıkralar, anılar, gezi yazıları, günlükler, çeşitli türde oyunlar, denemelerdir. Bilgi veren yazı türleri ise hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen bilgisi gibi kitaplarda yer alan metinler, makaleler, eleştiri, gazetelerde ve dergilerde yer haberler, mektuplar, köşe yazıları, röportajlardır.

Cemiloğlu'na (2001) göre edebiyat eserlerinde yazarların anlattıkları ya bir olay, ya bir düşünce ya da bir duygu olmakta, bunlardan herhangi birinin ele alındığı türlerde benzerlik görülmektedir. Bu nedenle edebiyat türlerini olaya dayalı türler(hikâye roman, tiyatro, masal, efsane, destan, fabl, anı, gezi yazısı), düşünceye dayalı türler (makale, deneme, söyleşi, fıkra, eleştiri, inceleme), duyguya dayalı türler (şiir) olarak üçe ayırmaktadır.

Adalı (2003: 221), metinleri genel olarak kurgulayıcı (öykü, şiir, roman, oyun, senaryo vb.), kullanmalık/bilgilendirici (makaleler, gazete haberleri vb.) metinler olarak ayırmaktadır.

Akyol'a (1999: 253) göre; ders kitaplarındaki metinler genel olarak hikâye edici metinler, bilgi vermeye dayalı metinler olarak ele alınabilir.

Ders kitaplarına alınan metinlerin çeşitli özellikleri yanında türlerinin de eğitim açısından önemli bir yeri vardır. Türlerle ilgili bilginin kavratılması salt tür bilgisi, türün özellikleri vs. değildir. Türün taşıdığı dil ve anlatım özellikleri de bu yolla kavratılabilir. Masalla, öğrenilen geçmiş zaman kipi; hikâyeyle, anlatım biçimi olarak betimleme ve betimleme sırasında sıfatlar, zarflar; makaleyle açıklama; şiirle mecazlar ve söz sanatlarını kavratmak mümkündür. Dolayısıyla Türkçe dersleri açısından metinleri ve bu metinlerin türlerini, yalnızca belli kazanımlara ulaşmak için kullanılan araçlar olarak görmemek gerekir (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 41).

Türkçe (1-5) Öğretim programında (2005: 181), dördü zorunlu dördü seçmeli olmak üzere sekiz tema belirlenmiştir. Her temada öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir türlerinden olmak üzere toplam dört metin işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenler tarafından zorunlu olarak işlenmesi gereken metinler, üç okuma metni, bir dinleme metni ve tema sonlarında temayla ilişkili serbest okuma metinleridir.

Birinci sınıfın ikinci döneminde serbest okuma metinlerinin dördü öyküleyici metin, ikisi bilgilendirici metin, ikisi ise şiir metni olmalıdır. İkinci ve üçüncü sınıflarda serbest okuma metinlerinin sekizi öyküleyici metin, dördü bilgilendirici metin ve dördü şiir metni olmalıdır. Dördüncü ve beşinci sınıflarda ise altısı öyküleyici metin, altısı bilgilendirici metin, dördü şiir metni olmalıdır. Öğretmen serbest okuma saatlerinde bu metinleri, okuma alışkanlığını kazandırmak amacıyla kullanabileceği gibi

gerçekleşmediğini düşündüğü kazanımları vermek için de kullanabilir (Meb, 2005: 183).

Bu çalışmada ilköğretim (1-5) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin türlerine göre yapıları inceleneceğinden programda belirtilen metin türleri ayrımı esas alınmış; Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri bilgi verici ve hikâye edici olarak iki gruba ayrılmış, şiirler ayrı bir grup olarak düşünülmüştür.

1.6.1.1. Hikâye Edici Metinler

Çocuklar okul öncesi eğitim çağından itibaren hikâye kavramı hakkında çok basit de olsa bir takım bilgilere sahiptirler. Hikâye kavramını kendilerine anlatılanları dinlemekle, kendilerinin okuduklarını anlatmakla ve yazmakla zaman içerisinde aşamalı olarak geliştirmektedirler (Akyol, 2006: 141). Olayların hikâyeleştirilerek anlatıldığı metinlere hikâye edici metin denir.

Kurgulayıcı (öyküleyici) metinler yazarın, yaşamı ve dili kurgulayarak ortaya koyduğu metinlerdir. Bu metinlerde dile getirilen anlamlarla gerçek yaşamın somut olguları arasında, doğrudan doğruya bir özdeşlik ilişkisi kurulamaz. Gerçek yaşamın olgu ve nesneleri, belli bir iletiyi aktarmak üzere kurgulanmış, yeni bir gerçekliğe dönüştürülmüştür (Adalı, 2003: 221). Bu metinlerde anlatılanlar hayatın kendisi değil, hayattan alınan izlenimlerdir.

Hikâye edici metinlerin sunduğu dünya hem dış dünya ile bağıntılı, hem onun dışında kurmaca bir âlemdir. Yani gerçek değildir. Bu eserlerde sunulan, sanatçının dış dünyadan aldıklarını bize kazandırmak istediği hayat felsefesi, hayat tarzı ve ülküsü doğrultusunda, kişisel anlatım ve yorumuyla yansıtmaktan ibarettir (Aktaş; 2001: 197).

Hikâye edici metinlerin okuduğunu anlamada etkili olabilmesi için yapısının bilinmesi ve bu yapıya göre okuma yapılması gerekir.

1.6.1.1.1. Hikâye Edici Metinlerin Yapısı

Özmen (2001: 21)'e göre; metinlerin bir plan çerçevesinde yazılmış olmaları öğrencilerin bu metinleri anlamalarında ve anlama öğretiminin düzenlenmesinde önem

taşır. Yapısız, bir plan çerçevesinde yazılmayan, konu bütünlüğü olmayan, belli bir ana fikrin işlenmediği metinler Türkçe ders kitaplarında yer almamalıdır.

Hikâye edici metinler bütün birim ve parçalarıyla bir bütünlük oluşturur. Okur, metindeki parçacıkları uyumlu bir biçimde birleştirebildiği oranda metini anlayabilir, alımlar ve değerlendirir (Dilidüzgün, 1996: 121).

Aytaş (2006: 46), hikâyeyi olay ve konunun ele alınışına göre “serim”, “düğüm” ve “çözüm” bölümlerine ayırmıştır. Serim bölümünde, olay başlar, kısaca hikâye kişileri tanıtılır. Olayın geçtiği yer hakkında bilgi verilir. Düğüm bölümünde ise, olaylar gelişir ve merak unsuru artar. Çözüm bölümünde ise, olayı sürükleyen merak unsuru biter. Sonuç okuyucuda duygu ve ibret uyandırıcıdır. Yani insanlar hikâyenin sonunda bir ders alırlar.

Özmen (2001: 21), bir öykünün şu öğelerden oluşması gerektiğinin belirtmiştir:

- Öyküde bulunan karakteri, öykünün geçtiği yeri veya zamanı tanıtan dekor bölümüyle başlaması
- Öyküde bir amacı ya da problemi ortaya koyan başlatıcı bir olay ve bu olayı çözmek amacıyla yapılan planlardan oluşan giriş bölümü
- Olayı çözmek için gösterilen girişimleri içeren gelişme bölümü
- Girişimin sonucunu ve öyküdeki kişinin olayla ilgili tepkisini gösteren sonuç bölümü

Marshall’a göre; hikâye yapılarındaki ortak unsurlar şunlardır:

1. Hikâyeler bir tema ve konudan oluşur.
2. Hikâyedeki konu, bir ya da bir dizi bölümden oluşur.
3. Tam olarak bir bölüm, ortam ve olaylardan serisinden oluşur.
4. Ortam bölümü ise zaman, yer ve karakterlerden oluşur.
5. Bölümleri oluşturan ilişkili olaylar ise;

- a. Bir amacı ya da problemi ortaya koyan başlatıcı bir olay.
- b. Problemi çözmek için yapılan girişimler.
- c. Amaca ulaşılması ya da problemin çözümü (Aktaran: Akça, 2002: 12).

Akça'nın (2002: 12) aktardığına göre, Tompkins'in (1998) belirttiği; hikâye yapısının elemanları şunlardır:

1. Olaylar zinciri: Karakterin çatışmada olduğu durumdur. 4 bölümden meydana gelir;
 - a. Problem: Başlangıçta tanımlanan çatışmadır.
 - b. Engeller: Hikâyenin ortalarında, karakterlerin problemin çözümüne giden yolda önlerine çıkan engellerdir.
 - c. Doruk: Hikâyenin ortalarına ve sonuna doğru, problem çözümüne yaklaşılan andır.
 - d. Çözüm: Hikâyenin sonunda, problemin çözümlenmesidir.
2. Ortam: Hikâyenin nerede ne zaman geçtiğini belirtir. 4 unsuru içerir;
 - a. Yer
 - b. Hava Şartları
 - c. Zaman (gece- gündüz)
 - d. Zaman: (geçmiş, şimdiki, gelecek zaman)
3. Karakterler:
 - a. Görünüş
 - b. Hareket tarzı
 - c. Konuşma tarzı
 - d. Düşünme tarzı

4. Tema: Hikâyede vurgulanmak istenendir.

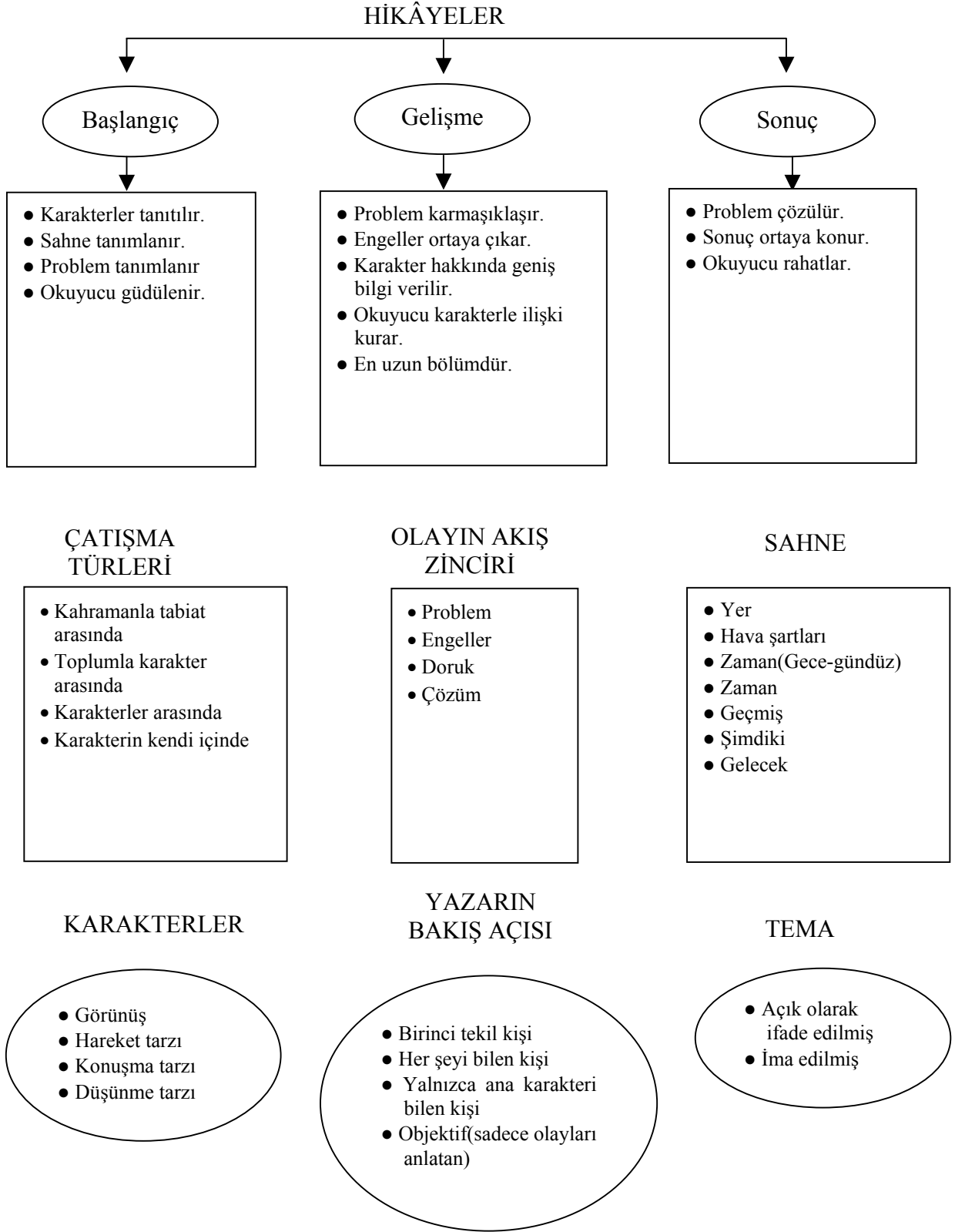
- a. Açık olarak belirtilen
- b. Karakterin düşünce ve hareketlerinden tahmin edilen

5. Yazarın Bakış Açısı:

- a. Birinci tekil kişi
- b. Her şeyi bilen kişi
- c. Yalnızca bir karakteri bilen kişi
- d. Objektif

Tompkins'ın hikâye yapısı elemanları Akyol (2006: 148) tarafından düzenlenmiştir. Akyol'un oluşturduğu şema Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Tompkins'in Hikâye Yapısı Elemanları

Akyol'un (2006: 150), Tablo 1'den hareketle oluşturduğu hikâye elementleri şunlardır:

1. Sahne
2. Ana ve yardımcı karakterler
3. Problemin başlangıcı
4. Problem
5. Problem çözme teşebbüsleri
6. Sonuç
7. Ana fikir
8. Tepki

Bu elementlerin özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

1. Sahne: Hikâyeler akla gelebilecek her yerde gerçekleşebilir. Örneğin değişik iklim şartlarında, gece veya gündüz olabilir. Geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanda gerçekleşebilir. Sahne bölümünde olayın nerede ve ne zaman gerçekleştiği, fiziksel çevrenin neler olduğu vb. hakkında bilgiler verilir. Ana karakterler genel özellikleriyle tanıtılır.

2. Ana ve yardımcı karakterler: Hikâyenin en önemli kahramanı ana karakterdir. Hikâyenin uzunluğuna ve olayın sayısına ve karmaşıklığına göre birden fazla ana karakter olabilir. Hikâyedeki problemin oluşmasında veya çözümünde en önemli görev ana karakterindir. Ana karakter kadar etkin olmayan diğer kişiler ve unsurlar yardımcı karakterlerdir. Karakterler incelenirken onların neye benzediği, neler yaptığı, neler söylediği ve nasıl düşündükleri önemlidir. Hikâye karakterleri mutlaka hedef kitlenin dikkatini ve ilgisini çekecek etkinlikler içerisinde olmalı ve hedef kitlenin kültürüne uygun hareket etmelidir.

3. Başlangıç olayı: Problemi başlatan olay veya olaylardır. Başlatıcı olay unsurunun ana işlevi bir içsel cevaba yol açmasıdır. Başlatıcı olay bir doğal olay, bir

eylem veya bir içsel olay olabilir. Hikâyedeki kişilerde bir içsel cevaba yol açan, kahraman veya hikâyedeki diğer kişiler tarafından gerçekleştirilen bir eylem de başlatıcı olay sayılır.

4. Problem: Problem hikâyenin başlangıcında ortaya konan çatışmadır. Problem, hikâyedeki temel sorundur. Hikâyenin etkili olabilmesi için olayın zaman zaman tansiyon yükseltici olması gerekir. Mutlaka bazı şeyler tehlike içinde olmalı veya tehlike arz etmelidir. Kısacası bir problem durumu olmalıdır. Problem olmalı ki olaylar onun etrafında gelişsin. Olaylar ve problem olmaz ise sonuç ya olmayacaktır ya da gelişi güzel olacaktır.

5. Problem çözme teşebbüsleri: Problemi çözmek için başvuru olan etkinliklerdir. Düşünüş şekilleri ve uygulamalar teşebbüs olarak kabul edilebilir. Problem çözme teşebbüslerinin en büyük işlevi çözüme sebep olması ya da yol açmasıdır.

6. Sonuç: Sonuç, problemle doğrudan ilişkilidir. Olumlu veya olumsuz olabilir. Başvuru olan çözüm teşebbüslerinin ortaya ne koyduğunu bildirir. Sonuç hikâyede anlatılanlarla (olay, sahne, karakter vb.) tutarlı ve inandırıcı olmalıdır. Aynı zamanda duygusal açıdan da tatmin edici nitelik taşımalıdır.

7. Ana fikir: Ana fikir hikâyeden nasıl bir ders çıkarıldığını veya çıkarılması gerektiğini belirtir. Ana fikir genelde üst düzey düşünme süreçlerinin (analiz, sentez, değerlendirme) kullanımıyla elde edilir. Bazı metinlerde ana fikir açıkça verilmektedir. Bu durum belki 1. sınıflarda normal olabilir ancak sınıf seviyesi yükseldikçe ana fikir metnin sağlayacağı ipuçlarının kullanılmasıyla bulunabilir olmalıdır. Ana fikirler mümkün olduğunca deyimler ve atasözleriyle verilmemelidir. Çünkü verilen deyim ve atasözlerinin de açıklanması gerekmektedir. Bunlar çocukların anlama düzeylerine uygun olmayabilir.

8. Tepki: ana karakterin veya okuyucunun olayla ilgili sergilediği duyuşsal ve bilişsel davranışlardır. Hikâyede tepki iki boyutlu düşünülmelidir. Birincisi hikâyedeki ana karakterin tepkisidir. Hikâyedeki olaylar kahraman açısından mutlu veya mutsuz şekilde sona ermektedir. Olayın çözüm şekline göre tepki olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Bazen metinde ana karakterin tepkisi açıkça belirtilir. Okuyucuya

sadece bunu ifade eden cümleleri bulmak kalır. Bazen de tepki açıkça verilmez ve okuyucu genel sonuçtan hareketle tahminde bulunur. İkincisi ve daha önemlisi okuyucu olarak öğretmenin tepkisidir. Öğretmen metinle ilgili tepkisini iki şekilde tepkisini ortaya koymalıdır. Birincisi hikâyenin dili çocukların düzeyine uygun ve doğru bir anlatım sergiliyor mu? İkincisi verilen mesaj çocukların; gelişimine milli ve kültürel değerlerine, milli eğitimin amaç ve ilkelerine, insan hak ve hürriyetlerine uygun mu? (Akyol, 2006: 144-150).

Hikâye elementlerini kullanılarak, metinlerin daha etkili bir şekilde öğretilbileceğini söylenebilir. Çünkü hikâye elementlerinin farkında olan öğrenciler, önemli ve önemsiz bilgileri ayırt eder, önemli unsurlar üzerine yoğunlaşır, bilgileri düzenli bir şekilde uzun süre hafızaya yerleştirir, ileriye dönük tahminler yapar ve metinler arası okumada başarılı olur (Akyol; 2006: 159).

Hikâye öğretiminde, öğretmen hikâyenin elementlerini örnek bir metin üzerinde öğrenciye tanıtmalıdır. İkinci bir iş olarak hikâyenin elementlerini analiz ettirebilir. Karakterler, problem, problemi çözme teşebbüsleri, sonuç ana fikir veya mesaj üzerinde çocukları konuşturabilir. Ayrıca daha önce okunan metinlerle hikâyenin elementleri arasında ilişki kurmaları için öğrenciye rehberlik etmelidir (Akyol; 2006: 149).

1.6.1.2. Bilgi Verici Metinler

“Okuyucuya bilgi vermek, onun düşünce ve kanaatlerini değiştirmek veya kuvvetlendirmek kastıyla kaleme alınan metinlere öğretici (bilgi verici) metinler adı verilir” (Aktaş, 2001: 135). Bu tür metinlerde amaç okuyucuyu bir konuda aydınlatmak ve bilgi vermektir.

Bilgi verici metinler, kaynağını hayal dünyasından değil, gerçek dünyadan alır. Metne yansıtılan gerçek yaşam ve yaşantılar çarpıtılmamaya özen gösterilir. Doğruya, gerçeğe ve nesnelliğe önem verilir. Bu yüzden de anlatılanların doğruluğu ya da yanlışlığı genellikle kanıtlanabilir. Amaç, ya okura doğrudan bilgi vermek, ya da birtakım soruların ağına düşürüp düşündürerek onda tutum ve davranış değişiklikleri meydana getirmektir. Bu yüzden de öğretici metinlerde genel olarak açıklayıcı ve tartışmacı anlatıma ağırlık verilir. Tanımlama, tanık gösterme, örnekleme, sayısal ve

bilimsel veriler kullanma gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulur (“Sanal”, 2009: 1).

Bilgi verici metinlerde okura düşen metni okumak, kendisine yöneltilen iletiyi bulmak, bu iletiyi kendi yaşam deneyimi, gözlemleri ve bilgi birikimiyle karşılaştırmak, yaşamına geçirmektir (Adalı, 2003: 223).

Kolaç (2009: 603) bilgilendirici metinlerin genel özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

1. Bilgi verme amaçlıdır.
2. Nesnel bilgilere yer verilir.
3. Sözcükler ve cümleler gerçek anlamlarıyla yer alırlar.
4. Tanımlar, yer, zaman, miktar gibi somut bilgiler içerir.
5. Sunulan somut, sayısal bilgiler grafiklere, çizelgelere, tablolara dönüştürülür.
6. Anlatıcı nesnel bir tutum izler.
7. Anlatıcının izine neredeyse hiç rastlanmaz.
8. Anlatım sade, cümleler kısadır.
9. Terimler ve teknik kelimeler yoğun olarak kullanılır.
10. Okur bilgi almaya odaklanır.
11. Metnin sonunda yazarın iletmek istediği mesaj ya da mesajlar açık ve nettir.
12. Yazarın sunduğu iletilerin gerçek yaşamda karşılığı vardır.

1.6.1.2.1. Bilgi Verici Metinlerin Yapısı

Bilgi verici metinler, hikâye edici metinlerden farklı olarak öğrencilerin çoğunlukla aşina olmadıkları gerçekler ya da tarihteki bilgiler ile yüklüdür. Farklı bir yapıya sahip olmaları hasebiyle, hikâye edici metinlere göre daha zor anlaşılmaktadır (Sözer ve Aksan, 2008: 738).

Bilgi veren metinler beş temel yapıya göre yazılırlar. Bunlar kronolojik sıralaması olan metinler, neden sonuç ilişkisi olan metinler, karşılaştırmalı metinler, problem çözüm metinleri ve bilgileri betimleyen metinlerdir (Özmen, 2001: 22).

Piccolo (1987) tespit edilen beş tür metinden dördünün öğretim sırasını şöyle belirtmiştir: 1) Kronolojik sıralama 2) Tanımlama 3) Sebep ve sonuç 4) Karşılaştırma ve kıyaslama (Akt: Akyol, 2006: 160).

Türkçe kitaplarındaki bilgi veren metinlerde aşağıdaki yapının bulunması, bu metinlerin daha kolay anlaşılmasında ve öğretmenin okuduğunu anlama öğretimini düzenlemesinde etkili olur;

1. Bilgilerin sıralanması
2. Neden-sonuç ilişkisi kurulması
3. Bilgilerin bir sistem çerçevesinde karşılaştırılması
4. Bilgilerin sınıflandırılması
5. Problemin ortaya konup çözümünün sunulması
6. Bilgilerin bir sistem çerçevesinde betimlenmesi (Özmen, 2001: 22).

Hikâye etmeye dayalı metinlerin aksine bilgi vermeye dayalı metinler değişik yapılara sahiptir. Üzerinde anlaşılmış tek bir yapı olmamasına rağmen araştırmacılar bu tür metinleri beş ana başlık altında ele almışlardır:

1. Tanımlama
2. Kronolojik sıralama
3. Karşılaştırma ve kıyaslama
4. Sebep –sonuç
5. Problem çözme (Akyol, 2006: 160).

Akyol (2006), bilgi verici metin türlerinin özelliklerini şu şekilde açıklamıştır.

Kronolojik Sıralamamaya Dayalı Metinler: Kronolojik sıralamaya dayalı metinlerde ana fikir detaylarla desteklenmektedir. Cümleler ve paragraflar arası geçişleri sağlamak için “birinci, ikinci, önce, sonra, izleyen, önce gelen, ilk olarak, sonunda” vb. kelimeler kullanılır. Çocukların gördüklerini, okuduklarını, dinlediklerini ve yazdıklarını düzgün ve sıralı şekilde anlatabilmeleri açısından, bu tür metinlere ihtiyaç vardır. Ayrıca bu tür metinler çocukların verilen direktifleri anlamalarını kolaylaştırır; onları, işleri bir sıra içerisinde yapmaya yönlendirir ve sıralama kavramının gelişmesine yardımcı olur.

Tanımlayıcı Metinler: Tanımlama türü metinlerde temel fikir bir dizi detay veya örnekle betimlenmeye çalışılır. Bu tür metinlerde genellikle “örneğin, ek olarak, en önemlisi, bir diğeri, ilk olarak” vb. kelimeler kullanılır. Tanımlayıcı metinler genel olarak insanlar, nesneler ve yerlerin özelliklerini ele alır. Öncelikle ana konu tanıtılır daha sonra paragraflarda özelliklerden bahsedilir. Bilimsel kavramların tanımlanması, gezi broşürlerinin yazımı, herhangi bir varlığın özelliklerinin dile getirilmesi bu tür yazıların konusu olabilir.

Sebeup ve Sonuç İlişkisine Dayalı Metinler: Sebeup ve sonuç ilişkisine dayalı metinlerde herhangi bir sorun ele alınıp onun nedenleri ve çözüm önerileri üzerinde durulur. Bu tür metinlerde genellikle “ bundan dolayı, bunun için, bunun sonucu olarak, bu sebepten, nedeniyle” vb. kelimeler kullanılır.

Karşılaştırma ve Kıyaslama Türü Metinler: Karşılaştırma ve kıyaslama türü metinlerde, iki veya daha fazla ana fikrin ve bu ana fikirleri destekleyen detayların birbirlerine benzerliklerini ve zıtlıklarını ortaya koyma söz konusudur. Bu tür metinlerde genellikle “benzer olarak, farklı olarak, buna rağmen, bunun yerine, karşılaştırdığımızda ve veya” vb. kelimeler kullanılır.

Problem Çözmeye Dayalı Metinler: Problem çözmeye dayalı metinlerde yazar problemi veya problemleri listeleyerek onlara farklı çözümler önermektedir. Bazen de problemi ortaya koyup çözümü okuyucuya bırakmaktadır. Bu tür metinlerde genellikle “problem, sorun, soru, çözüm, karmaşıklık” gibi kelimeler kullanılır.

Bilgi vermeye dayalı metinlerin anlaşılması iki unsurla yakından ilgilidir.

- a. Metinlerdeki ana fikirlerin, kavramların, kelimelerin tanıtılması.
- b. Yardımcı kelime ve kavramların tanıtılması (Akyol, 2006: 160).

Bilgi vermeye dayalı metin türlerini yazan kişinin bir amacı vardır. Yazarın amacı, ana fikirden farklıdır. Yazar okuyucuyu bir konuda okuyucuyu bilgilendirmek istiyordur. Metinlerde anlatılan konu geniş bir alanı kapsadığı için, ana fikir yazarın ele aldığı konunun alt boyutlarının içindedir. Bilgi vermeye dayalı metinlerin yapısını değerlendirirken; metnin türü (tanımlama, karşılaştırma kıyaslama, kronolojik sıralama, sebep-sonuç, problem çözme), yazarın amacı, konu, ana fikir ve yardımcı fikir unsurlarına bakılmalıdır.

Bilgi verici metinlerin yapılarına ilişkin araştırmaların (Ohlausen ve Roller, 1988; Henk, 1988) ortaya koyduğu sonuçlara göre:

1. Metinlerin yapısal özellikleri, üzerinde durulan konudan bağımsız olarak öğrenmeye katkıda bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle, konu ne kadar zor olursa olsun açık ve organize şekilde hazırlanan metin anlamayı kolaylaştırmaktadır.
2. Yüksek seviyeli (bilgi verici) metinlerdeki organizasyonel yapının kullanımı konusunda öğretim gören ve bu yapıyı öğrenme sürecinde kullanan öğrenciler metinleri daha iyi anlamakta ve anladıklarını daha iyi hatırlamaktadırlar (Akt: Akyol, 2006: 174).

McGee'nin 3. Ve 5. sınıf öğrencilerinin metin yapısını tanımlarının, bilgi veren metinleri hatırlamalarındaki etkisini inceleyen bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada metin yapısını bilen öğrencilerin, bilmeyenlere göre çok daha önemli metinsel bilgileri hatırladıklarını bulmuştur (Akt: Özmen, 2001: 22). Bu çalışmada da ilköğretim okullarında okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici ve bilgi verici metinlerin türlerine göre yapıları incelenmiştir. Öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlaması umulmaktadır.

Günay (2003), bazen metin tiplerinin birbiri içine girmiş olabileceğini; yani söyleşimsel (konuşmaya dayalı) metin tipi içinde betimleyici, anlatısal (hikâye anlatma) veya kanıtlayıcı; yine anlatısal metin tipi içinde betimleyici, söyleşimsel, kanıtlayıcı veya bilgi verici metin tipinin olabileceğini belirtir. Bir hikâyede bilgi verici ifadelerin bulunması onu hikâye olmaktan çıkarmaz, aynı şekilde bir bilgi verici metinde hikâye edici ifadelerin yer alması onu bilgi verici metin olmaktan çıkarmaz. Ancak bu ifadeler metnin çoğunluğunu kapsayacak nitelikte olmamalıdır (Akt: Çeçen ve Çiftçi, 2007: 41).

Akyol (2007) bilgi verici ve hikâye edici metinleri çeşitli açılardan karşılaştırmıştır ve sonuçları Tablo 2’de sunulduğu üzere belirtmiştir.

Tablo 2: Hikâye Edici ve Bilgi Verici Metinlerin Karşılaştırılması

Hikâye edici metinler	Bilgi verici metinler
• Hikâye anlatımı vardır	• Bilgi verme vardır.
• Kelimeler günlük dilde kullanılan çocuğun aşına olduğu kelimelerdir.	• Kelimeler daha çok spesifik, çok tekrarlanmayan ve tekniktir.
• Okuyucunun karakterle özdeşleşmesi onun hakkında konuşması, yorum yapması ön plandadır.	• Okuyucu konu üzerinde yoğunlaşır.
• Okuyucunun dikkati olay örgüsüyle toplanmaya çalışılır.	• Okuyucunun dikkati metnin yapısı ve tasarımıyla toplanmaya çalışılır.
• Temaların hareket kaynağı okuyucunun deneyimleridir.	• Konular daha çok soyut ve yeni tecrübeler kazandıracak türdendir.
• Yorumlayıcı yazım tarzı vardır.	• Daha kısa ve özlü yazım söz konusudur.
• Eğlendiricidir.	• Problem çözdürücü ve bilgiyi genişleticidir.
• Daha hızlı okunur.	• Daha yavaş okunur ve daha fazla esnekliğe ihtiyaç vardır.

Metinler, amaçları gerçekleştirmek için birer araçtır. Bu yüzden, amacı ne olursa olsun, her derste öğretmenler, araç metinlerin tür özellikleri üzerinde mutlaka durulmakta, dolayısıyla metnin türü de kavratılmaya çalışılmaktadır. Ancak, çoğu zaman bu konuda çeşitli çelişkilerin yaşandığı, türlerin öğretilmesinde bazı kavram kargaşalarının ortaya çıktığı, ortak bir yöntemin uygulanmadığı görülmektedir. Kimi zaman seçilen metnin türünün özelliklerini tam yansıtmaması, kimi zaman da öğretimde edinilen veya verilen bilgilerin eksikliği, türün yeterli oranda öğrenilmesini engellemektedir (Aytaş, 2006).

1.7. PROBLEM CÜMLESİ

İlköğretim okulları 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler türlerine göre yapı unsurlarını taşımakta mıdır?

1.7.1. Alt Problemler

Araştırmanın problemine bağlı olarak, çözümü aranan alt problemler şunlardır:

1. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, metin türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinler hikâye yapısına uygun mudur?
3. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin sahip oldukları hikâye yapısı unsurlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı nasıldır?
4. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metinler, bilgi verici metin yapılarına uygun mudur?
5. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metinlerin sahip oldukları bilgi verici metin yapısı unsurlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı nasıldır?

6. İncelenen ders kitaplarındaki metinler Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın ders kitaplarını inceleme ve değerlendirme ölçütleri içerisinde yer alan, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili kriterlerine uygun mudur?

1.8. ARAŞTIRMANIN AMACI

Etkili ana dil öğretiminde metinler büyük bir öneme sahiptir. Ailesinden, yakın çevresinden ana dilini öğrenen çocuk, ilkokula başladığında ana dilini metinler aracılığıyla daha iyi kavrar ve geliştirir. Bu yüzden ilköğretim okullarında okutulan ders kitaplarındaki metinler çocuğun seviyesine göre hazırlanmalı ve iyi seçilmelidir. Metin türleri yapılarına uygun olarak ders kitaplarında yer almalıdır.

Bu araştırmada, ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre ayrımı yapılarak, yapıları incelenmiştir. Bu incelemelere dayanarak, ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin türlerine göre yapılarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.9. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ders kitapları öğretim sürecinde kullanılan en önemli araçlardır. Nitelikli bir öğrencide bulunması gereken temel dil becerileri (dinleme, okuma, konuşma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu) ve okuduğunu anlama becerisi ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla sağlanabilir. Metin türlerinin yapıların bilinmesi öğrencinin okuduğunu anlamasında, öğretmenin dersi planlamasında ve öğretmesinde kolaylıklar sağlar, kitap ve metin yazarlarına metinlerin organizasyonunda yardımcı olur.

Bu araştırmayla, ilköğretim 1-5. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarının değerlendirilmesi, ilerde ders kitaplarına metin seçiminde faydalı olacaktır.

Bolulu ve diğerleri (2000), metin türlerine göre eğitim yapılacaksa aradaki dengeyi kurmanın çok önemli olduğu belirtmiştir. Bilgilendirici metinlere öncelik

vermek ve yazınsal metinleri ihmal etmek doğru bir yaklaşım olmaz. Önemli olan her iki türden de başarılı örneklerle yer vermek ve öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmeye çalışmaktır (Akt: Güneyli, 2008: 84). Öğrencide okuma sevgisinin geliştirilmesi, okuduğunu anlama becerisinin kazandırılması için ders kitaplarında yer alan hikâye edici, bilgi verici metinlerin sayıları arasında denge sağlanmalı ve türünün güzel örnekleri ders kitaplarında yer almalıdır. Bu araştırmayla, ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre sayıları tespit edilmiştir.

1.10. SINIRLILIKLAR

1. Araştırma, 2007-2008 öğretim yılında Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 1-5. sınıflarda okutulmasına karar verilen, her sınıf seviyesinden 3 adet olmak üzere, toplam 15 adet Türkçe ders kitabıyla sınırlıdır.
2. Araştırma, incelenen 15 adet ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici ve bilgi verici metinlerle sınırlıdır. Şiir türü ayrı bir grup olarak düşünülmüş, araştırmanın kapsamına alınmamıştır.

1.11. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Singer ve Donlon (1983) tarafından 6 kısa hikâye üzerinde yapılan araştırmada, 11 yaşındaki öğrenciler üzerinde hikâyenin temel yapısı öğretilecek şekilde hikâye grameri öğretilmiştir. Sonuçlar, bu sürenin sonunda öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin geliştiğini ayrıca hikâye düzenleme ve seçme yeteneklerinin de gelişerek onların başarısına katkıda bulunduğunu göstermiştir. (Akt: Akça, 2002: 22)

Akça (2002), ilköğretim dördüncü sınıftan 22'si deney grubu, 22'si kontrol grubunda olmak üzere toplam 44 öğrenci üzerinde, öykü haritası yönteminin okuduğunu anlama becerisi üzerine etkisi ölçmek amacıyla 7 hafta süren bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmasının sonucunda, öykü haritası yönteminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve öykünün elemanlarını doğru olarak bulabilme becerilerinde

geleneksel yöntemle göre daha etkili olduğu ve öykünün ana fikrini bulmada, diğerk öykü elemanlarına göre daha zayıf kaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Akça (2004) yaptığı diğerk bir araştırmada, ilköğretim 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici türdeki metinlerin hikâye yapısına uygunluğunu belirlemek için 104 hikâye edici metin içerisinden rastgele seçilen 75 hikâyeyi çalışmasının örnekleme almıştır. Bu hikâye edici türdeki metinlerin hikâye yapısına uygunluğunu belirlemek için Stein ve Glenn'in (1979) geliştirdiğı hikâye yapısını kullanmıştır. Hikâyeyi oluşturan dekor, başlatıcı olay, içsel cevap, girişim, doğrudan sonuç ve tepki unsurlarının, ilköğretim 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici türdeki metinlerde bulunup bulunmadığına bakmıştır. Araştırma sonucunda, hikâyelerin tamamında “dekor” unsurunun bulunmasına rağmen, hikâyeyi oluşturan diğerk unsurların (Başlatıcı olay, İçsel Cevap, Girişim, Doğrudan Sonuç, Tepki) aynı oranda bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. İncelenen hikâye edici türdeki metinlerde, “dekor” unsurunun hikâyelerin %100'lük bir oranında olduğı, “başlatıcı olay” unsurunun hikâyelerin %73,3'lük bir oranında olduğı, “içsel cevap” unsurunun hikâyelerin %46,7'lik bir oranında olduğı, “girişim” unsurunun hikâyelerin %60'lık bir oranında olduğı, “doğrudan sonuç” unsurunun hikâyelerin %56'lık bir oranında olduğı, “teпки” unsurunun hikâyelerin %38,7'lik bir oranında olduğı bulunmuştur. Araştırma bulgularından yola çıkarak, ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin, hikâye yapısının unsurlarını içermesi gerektiğini belirtmiştir.

Coşkun'un (2005) “İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri” adlı çalışmasında ilköğretim 5. ve 8. sınıfta öğrenim gören farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki 372 öğrencinin öyküleyici anlatımları, metin bağdaşıklığı, metin tutarlılığı ve metin elementleri (metnin türüne bağılı olarak bir metinde bulunması gerekli olan birimler) bakımından değerlendirilmiştir. Çalışmada metin bağdaşıklığı, metnin tutarlılığı ve metnin elementlerini değerlendirmedeki temel amaç, öğrencilerin yazılı anlatımlarında konu bütünlüğünü, metin birimlerini ve metin içi ilişkileri oluşturma düzeylerini ve bu konularda çocukların yasadıkları sorunları ortaya koymaktır. Çalışmada öğrencilerin bağdaşıklık araçlarının kullanımı, yazdıkları metinlerde tutarlılığı sağlama ile ilgili önemli sorunlar yasadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin öyküde asıl olay örgüsüne

hazırlık teşkil eden öykü öğelerinde (ana karakter, mekân, zaman, başlatıcı olay) diğer elementlere oranla daha başarılı oldukları tespit edilmiştir (Aktaran: Ünal, 2006: 10).

Çeçen ve Çiftçi (2007) ilköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan altmış iki metni tür ve tema açısından incelemiştir. Bütün öğrencilerin aynı türlerle tanışması bakımından sınıflar düzeyinde türlerin belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Metin türlerini sınıflandırmış, masal ve günlük türüne de ders kitaplarında yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ders kitaplarına alınan metinlerin, türünün güzel örneklerinden seçilmesi kadar türünün özelliklerini yansıtması gerektiğine değinmiştir. Ayrıca ders kitaplarına metin seçiminde öğrencilerin görüşlerine de başvurma faydalı olacağını belirtmiştir.

Tayşi (2007) araştırmasında ilköğretim beşinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin hikâye ve deneme türüne göre okuduğunu anlama başarısını incelemiştir. Araştırmasında, okuduğunu anlama başarısının metin türleri ve yerleşim bölgeleri açısından değişip değişmediğini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Kütahya il sınırları içinde farklı sosyo-ekonomik çevrelerde bulunan 10 ilköğretim okulunda öğrenim gören 329 beşinci sınıf, 570 sekizinci sınıf öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Okuduğunu anlamayı ölçmeyi amaçlayan 5. sınıflar için iki, 8. Sınıflar için iki başarı testi ile verileri toplamıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; beşinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama başarısı, metin türleri arasında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Sekizinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama başarısı, metin türleri arasında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Öğrenciler, hikâye türünü anlamada daha başarılı olmuşlardır. Araştırmanın sonunda, elde edilen bulgulardan yola çıkarak; Türkçe öğretiminde metin seçiminin önemli olduğunu, kitaplardaki metinlerin seçiminde okuma parçalarının öğrencilerin yaş grupları, okuma ve anlama düzeylerine uygun olması gerektiğini, öyküleyici ve bilgilendirici metin türlerinin üzerinde durulup, metin türlerinin benzer ve farklı yönlerinin örneklerle gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Akyol (2008), *Ders Kitaplarındaki Metin Yapıları ve Öğretim Açısından Analizleri* adlı çalışmasında, 2007 yılı milli eğitim bakanlığı basımı 1-5. Sınıf Türkçe kitaplarındaki metin dağılımını türlerine göre uygun olup olmadığını, metin yapılarının tür, içerik, anlatım ve etkinlikler açısından program kazanımlarıyla örtüşüp

örtüşmediğini ortaya koymayı amaçlamıştır. 100 metin üzerinde çalışmış, 44 adet şiir türünü çalışmanın dışında tutmuştur. Bilgilendirici metinlerin kendi içerisinde sınıflandırılıp sınıflandırılmadığına bakılmış, verilen metinlerin hikâye yapısına ve bilgi verici metin yapısına uygun olup olmadığı belirlenmiştir. 1-3. sınıf metinlerin çoğunluğunun hikâye edici oluşu, 4. Ve 5. Sınıf metinlerde bilgi verici metin türlerinin daha çok yer aldığı, bilgi verici metinlerin genelde tanımlama türünde olduğu, hikâye edici metinlerin bazılarında ana fikir unsurunun, problem unsurunun, sonuç ve tepki unsurunun olmadığı, bilgi verici metinlerin bazılarında da ana fikir unsurunun olmadığı, yardımcı fikirlerin ana fikri desteklemediği, tutarlılık konusundan bilgi verici metinlerin sorunlu olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarında yer alacak metinlerin yapılarına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiş ve bu konuda önerilerde bulunulmuştur.

Güneyli (2008), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programı 2003 yılı güz döneminde, 2. Sınıfta öğrenim gören 80 öğretmen adayının metin türlerine göre okuduğunu anlama becerilerini sınamıştır. Yazınsal metinleri anlama testi ve öğretici metinleri anlama testi uygulamıştır. Uygulama yapılan yüksek öğretim öğrencilerinin yazınsal nitelikli metinleri okuduğunu anlama düzeylerinin öğretici metinleri okuduğunu anlama düzeylerine göre daha düşük olduğunu bulmuştur. Öğrencilerin ilköğretimin ilk yıllarından itibaren karşılaştıkları yazınsal metinlerde değil de ileriki yaşlarda tanıştıkları öğretici metinlerde daha başarılı olmalarını bir tezat olarak değerlendirmiş. Eğitim sistemimizde anadili eğitiminde yazınsal metinlere yönelik bilgi ve becerilerin yeterince kazandırılmadığını belirtmiştir.

Temizyürek (2008), ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlamada metin türlerinin etkisinin olup olmadığını tespit etmek için, Ankara merkez ilçede bulunan üç ayrı ilköğretim okulunda öğrenim gören 140 ilköğretim 8. sınıf öğrencisine metin türleri ile ilgili 36 adet çoktan seçmeli test uygulamıştır. Bu çalışmanın sonunda, okuduğunu anlamada metin türlerinin etkili olduğunu belirlemiştir. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin öyküleyici metinde okuduğunu anlama becerileri puan ortalaması, bilgilendirici metin puan ortalamasından daha yüksek çıkmıştır, öyküleyici metin lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmanın sonunda, öğrencilerin öyküleyici metin

türünün ve bilgi verici metin türünün özelliklerini kazanmalarına yönelik çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Sözer ve Aksan (2008) çalışmalarında, Meb tarafından yayınlanan İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinleri bağdaşıklık ve tutarlılık açısından incelemiştir. İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bağdaşıklık öğelerinin kullanım sıklığı belirlenmiş ve metinlerin tutarlılığı ile ilgili hatalar tespit edilmiştir. Hikâye edici metinlerde olayların akışının sıralı ve düzgün bir şekilde ilerlemesine özen gösterilmesinin faydalı olacağını, sınıf ve öğrenci seviyesine uygun metinlerin seçilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Kolaç (2009) *İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirmesi* adlı çalışmasında, 2007 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilmiş, okullarda okutulan Türkçe ders kitaplarında (1-5; 6-8) yer alan metinlerin niteliği ve türlerine göre dağılımına bakmıştır. Türkçe ders kitaplarında yer alan 237 metin tür özellikleri açısından incelemiş, metin türlerine göre dağılımına bakmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 54 hikâye edici metnin 23'ünde ana düşünceye rastlanmamıştır. 46 adet bilgi verici metnin yer aldığı bulunmuş ve bilgi verici metinlerin genelde tanım yapmaya ve tanımları açıklamaya yöneldiği tespit edilmiştir. Birinci sınıfta az olan bilgilendirici metinlerin ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinde sınıflarda arttığı belirlenmiştir. Araştırmanın sonunda, ilköğretim Türkçe ders kitaplarında türünü en iyi yansıtan metinlere yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarının değerlendirilmesini amaçlayan betimsel nitelikli bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle ve değiştirmeden betimlemeyi amaçlayan bir modeldir (Karasar, 2002: 77).

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından 2007-2008 öğretim yılı için okutulmasına karar verilen ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitapları çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Kabul edilen bu ders kitaplarından her sınıf seviyesi için 3 adet kitap seçilmiştir. Her sınıf seviyesi için seçilen bu 3 adet ders kitabının biri meb yayınlarından, ikisi rastgele diğer yayınevlerinden seçilmiştir. Toplamda 15 adet ders kitabında (Ek: 1) yer alan hikâye edici ve bilgi verici metinler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak hikâye edici metinlerin yapılarını değerlendirme formu ve bilgi verici metinlerin yapılarını değerlendirme formu kullanılmıştır.

2.3.1. Hikâye Edici Metinlerin Yapılarını Değerlendirme Formu

Form, hikâye edici metin türlerinin hikâye yapısına uygunluğunu belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formun boyutlarının belirlenmesinde Akyol (2006: 150)

tarafından geliştirilen hikâye unsurları dikkate alınmıştır. Bu amaçla hazırlanan formda, sahne, ana karakter ve yardımcı karakter, başlangıç olayı, problem, problemin çözümü teşebbüsleri, sonuç, ana fikir ve tepki boyutlarına yer verilmiştir. Hazırlanan form Ek: 2’de sunulmuştur.

2.3.2. Bilgi Verici Metinlerin Yapılarını Değerlendirme Formu

Form, bilgi verici metin türlerinin, bilgi verici metin yapısına uygunluğunu belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formun oluşturulmasında Akyol (2006: 172) tarafından ortaya konulan bilgi verici metinlerin unsurları dikkate alınmıştır. Hazırlanan formda, metin türleri (tanımlama, kronolojik sıralama, karşılaştırma ve kıyaslama, sebep sonuç, problem çözmeye dayalı metinler), yazarın amacı, konu, ana fikir ve yardımcı fikir başlıkları yer almaktadır. Form Ek: 3’te sunulmuştur.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Ders kitaplarında yer alan metinler araştırmacı tarafından tek tek okunmuştur. Okunan metinlerin hikâye edici metin türünde mi yoksa bilgi verici türde mi olduğu belirlenmiştir. Hikâye Edici Metinlerin Yapılarını Değerlendirme Formu ve Bilgi Verici Metinlerin Yapılarını Değerlendirme Formu’nda yer alan ölçütlerin metinlerde var olup olmadığı incelenmiştir ve araştırmacı tarafından kaydedilmiştir.

MEB Ders Kitapları Yönetmeliği (Ek: 4) ve bu yönetmeliğe dayanan 2559-Ek Sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan yönerge doğrultusunda, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının B.08.0.TTK.0.01.03.01 sayılı yazısıyla (Ek: 5) Türkçe 1-5. sınıf ders kitapları inceleme ve değerlendirme ölçütleri (Ek: 6) hazırlanmıştır. Ayrıca ders kitaplarında yer alan metinler, Talim Terbiye Kurul Başkanlığı (T.T.K.B.) tarafından hazırlanan İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri’nden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili kriterlere (Ek: 7) göre değerlendirilmiştir. Toplanan verilerin frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmış ve sonuçlar tablolastırılmıştır.

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde elde edilen verilerin analiz sonuçlarına ve bu analizlere dayalı olarak yorumlara yer verilecektir.

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

“İlköğretim 1-5 Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, metin türlerine göre dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilen birinci alt probleme ilişkin olarak elde edilen verilerin dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin, Metin Türlerine Göre Dağılımı

Sınıf	Yayınevleri	Toplam Metin Sayısı	Hikâye Edici Metin Sayısı		Bilgi Verici Metin Sayısı		Şiir Türü Metin Sayısı	
			f	%	f	%	f	%
1	A, B, C	48	23	47,9	8	16,6	17	35,4
2	A, D, E	96	36	37,5	30	31,2	30	31,2
3	A, D, F	96	34	35,4	33	34,3	29	30,2
4	A, D, F	96	25	26,04	45	46,8	26	27,08
5	A, E, F	96	25	26,04	42	43,7	29	30,2
Toplam		432	143	33,1	158	36,6	131	30,3

Tablo 3 incelendiğinde, birinci sınıf Türkçe ders kitaplarında, hikâye edici metinlerin 23 (% 47,9), bilgi verici metinlerin 8 (% 16,6), şiir türü metinlerin 17 (% 35,4); ikinci sınıf Türkçe ders kitaplarında, hikâye edici metinlerin 36 (% 37,5), bilgi

verici metinlerin 30 (% 31,2), şiir türü metinlerin 30 (% 31,2); üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarında, hikâye edici metinlerin 34 (% 35,4), bilgi verici metinlerin 33 (% 34,3), şiir türü metinlerin 29 (% 30,2); dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarında, hikâye edici metinlerin 25 (% 26,04), bilgi verici metinlerin 45 (% 46,8), şiir türü metinlerin 26 (% 27,08); beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarında, hikâye edici metinlerin 25 (% 26,04), bilgi verici metinlerin 42 (% 43,7), şiir türü metinlerin 29 (% 30,2) adet olduğu görülmektedir.

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde birinci sınıf ders kitaplarında bilgi verici metin türünde metinlere diğer türlerdekilere nazaran daha az yer verildiği görülmektedir. İncelenen toplam 432 metnin, 143'ünün (% 33,1) hikâye edici, 158'inin (% 36,6) bilgi verici, 131'inin (% 30,3) ise şiir türünde olduğu görülmektedir.

Tablo 3'e göre 1-3. sınıflara ait kitaplarda en fazla hikâye edici metinlere yer verilmiştir (% 38,7). 4-5. sınıflarda ise en fazla bilgi verici metinlerin bulunduğu görülmektedir (% 45,3). Bu bulgular, Akyol'un (2008) ve Kolaç'ın (2009) araştırmalarındaki bulgularla örtüşmektedir. Sınıf seviyeleri yükseldikçe bilgi verici metin sayılarının artması beklenen bir durumdur. Çünkü 1-3. sınıf öğrencilerinin okumayı öğrenmek için daha çok hikâye edici metinlerle karşılaşması gerekmektedir. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri ise okumayı, daha çok bilgi almak için gerçekleştirmektedir (Akyol, 2008: 713). Öğrencilerin farklı türden metinleri okumaları; onların okuma yaşantılarını zenginleştirmelerine, okumaya karşı olumlu tutum geliştirmelerine, farklı türden bilgileri edinmelerine ve farklı yazınsal türleri tanımalarına hizmet edecektir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında yazınsal türlerin dengeli bir şekilde dağılımına önem verilmelidir (Özmen, 2001: 19).

3.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

“İlköğretim 1-5 Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinler hikâye yapısına uygun mudur?” şeklinde ifade edilen ikinci alt probleme ilişkin olarak elde edilen verilerin dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

**Tablo 4: İlköğretim 1-5.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici
Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları**

Hikâye Unsurları	Var		Yok	
	f	%	f	%
Sahne	143	%100	-	-
Ana karakter	143	%100	-	-
Problemin başlangıcı	98	%68,5	45	%31,5
Problem	102	%71,3	41	%28,7
Problemi çözme teşebbüsleri	91	%63,6	52	%36,4
Sonuç	83	%58,04	60	%41,9
Ana fikir	82	%57,3	61	%42,7
Tepki	72	%50,3	71	%49,7

Araştırma bulguları, incelenen 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan hikâye edici metinlerin tamamında “sahne” unsurunun olduğunu göstermektedir. Akyol (2006: 150) sahne unsurunu, olayın nerede ne zaman gerçekleştiği, fiziksel çevrenin neler olduğu, ana karakterin tanıtıldığı bölüm olarak açıklamaktadır Bununla birlikte, yer, zaman, karakterler gibi unsurlar hikâyelerde ya açık bir şekilde ya da ima edilerek mutlaka verilmelidir (Akça, 2004). Bu bakımdan araştırmada incelenen hikâye edici metinlerde yer, zaman, karakter gibi unsurların bir ya da bir kaçının bulunmasının, “sahne” unsurunu her metinde bulunması sonucunu doğurduğu düşünülebilir.

Araştırma bulguları, “ana karakter” unsurunun da tüm metinlerde bulunduğunu göstermektedir. Ana karakter, insan veya başka bir varlık olabileceğinden, hikâyelerin çoğunda ana karakter olması beklenir. Bu durum araştırmada kullanılan metinlerde de ana karakter unsurunun tüm metinlerde bulunması sonucunu doğurmuştur.

Araştırma bulgularına göre, 1-5. sınıf hikâye edici metinlerin % 68,5’inde “Problemin başlangıcı” unsuru bulunmaktadır. Hikâye edici metinlerde bir problemin ve bu problemin başlangıcından çözümüne kadarki aşamaları içeren olay veya olayların

bir bütünlük içerisinde yer alması gerekir (Akyol, 2008: 713). Problemin başlangıcının olmaması, bu bütünlüğü bozacaktır ve metinlerin anlaşılmasını zorlaştıracaktır.

Araştırma bulguları, “problem” unsurunun incelenen hikâye edici metinlerin %71,3’ünde bulunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte metinlerin % 28,7’sinde problem unsuruna rastlanmamıştır (Tablo 4). (Akyol, 2008: 713), hikâye edici metinlerde mutlaka bir problemin olması gerektiğini belirtmekte, problem olmaz ise sonucun ya olmayacağını ya da gelişigüzel olacağını vurgulamaktadır. Bu bakımdan incelenen bazı metinlerin (% 28,7) hikâye edici özellik taşımadığı söylemek mümkündür.

Tablo 4’de, incelenen hikâye edici metinlerin % 63,6’sında “problemi çözme teşebbüsleri” unsurunun bulunduğunu, %36,4’ünde bulunmadığını görülmektedir. Akyol’a (2006: 144) göre hikâyede karakterler, problemi çözmek için teşebbüste bulunmalıdır. Bulgulara göre ise, % 71,3 oranında “problem” unsuru olmasına rağmen, “problem çözme teşebbüsleri” unsuru % 63,6 oranında bulunmaktadır. Bu durumda, karakterlerin bazı metinlerde problemi çözmek için teşebbüste bulunmadığını söylenebilir.

Tablo 4 incelendiğinde, incelenen hikâye edici metinlerin % 58,4’ünde “sonuç” unsurunun bulunduğu, % 41,9’unda ise bulunmadığı görülmektedir. Hikâye edici metinlerde problemin bir sonuca ulaşması beklenir (Akyol, 2008:713). İncelenen metinlerin % 71,3’ünde problem unsuru olmasına rağmen, sonuç unsuru %58,4’ünde bulunmaktadır. Bu bulgulara dayanarak, bazı metinlerde problemin çözülmediği ve bir sonuca ulaşılmadığı söylenebilir.

Tablo 4’e göre, incelenen hikâye edici metinlerin % 57,3’ünde “ana fikir” unsuru bulunmakta, % 42,7’sinde ise bulunmaktadır. Hikâye edici metinlerin mutlaka bir mesaj taşıması ve bunu uygun bir yazılı anlatımla okuyucuya aktarması gerekir (Akyol, 2008: 713). Bulgulara göre ise, incelenen metinlerin %42,7’sinde ana fikir bulunmamaktadır. Bu durumda incelenen metinler arasında ana fikri olmayan metinlerin (% 42,7) hem hikâye edici özellik taşımadığı hem de eğitsel açıdan uygun olmadığı söylenebilir.

Araştırma bulguları, incelenen hikâye edici metinlerin % 50,3'ünde “tepki” unsurunun bulunduğunu, % 49,7'sinde ise bulunmadığını göstermektedir (Tablo 4). Hikâyedeki olaylar kahraman açısından mutlu veya mutsuz şekilde sona ermektedir. Olayın çözüm şekline göre tepki olumlu veya olumsuz olabilmektedir (Akyol, 2006: 151). Araştırma bulgularına göre, incelenen hikâye edici metinlerin % 49,7'sinde “tepki” unsuru bulunmamaktadır. Bu durum hikâye edici metinlerde tepki unsuruna yeterince önem verilmediğini göstermektedir.

Yapısız bir plan çerçevesinde yazılmayan, konu bütünlüğü olmayan, belli bir ana fikrin işlenmediği, bir olay örgüsüne uygun yazılmayan metinler Türkçe kitaplarında yer almamalıdır. Çünkü bu metinlerde konuyu anlamak zorlaşır (Özmen, 2001: 21).

3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

“İlköğretim 1-5 Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin sahip oldukları hikâye yapısı unsurlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilen ikinci alt probleme ilişkin olarak elde edilen verilerin dağılımı Tablo 5, 6, 7, 8 ve 9'da verilmiştir.

İlköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin yapı unsurlarına ait verilerin dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: İlköğretim 1.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları

Hikâye Unsurları		Sahne	Ana ve Yardımcı Karakterler	Problem Başlangıcı	Problem	Problem Çözme Teşebbüsleri	Sonuç	Ana Fikir	Tepki
Var	f	23	23	12	10	9	9	7	7
	%	100	100	52,1	43,4	39,1	39,1	30,4	30,4
Yok	f	-	-	11	13	14	14	16	16
	%	-	-	47,9	56,6	60,9	60,9	69,6	69,6

Tablo 5’te görüldüğü gibi, 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin tamamında “sahne”, “ana ve yardımcı karakterler” unsurları; % 52,1’inde “problem başlangıcı” unsuru; % 43,4’ünde “problem” unsuru; % 39,1’inde “problem çözme teşebbüsleri” ve “sonuç” unsurları; % 30,4’ünde ise “ana fikir” ve “tepki” unsurları bulunmaktadır.

Yine Tablo 5’te, 1. sınıflara ait hikâye edici metinlerin çoğunda problemin başlangıcı, problem, problemi çözme teşebbüsleri, sonuç, ana fikir ve tepki unsurlarının bulunmadığı görülmektedir. Literatüre göre, problemin başlangıcı, problem ve çözüm teşebbüsleri hikâye içinde belli bir uyum halinde yer almalıdır. Problemi olmayan bir hikâyede sonucun olması da zordur (Akyol, 2008: 713). Bu bakımdan incelenen metinlerde de sonucu eksik ya da gelişigüzel olan hikâye edici metinlerde tepki unsurunun da olmaması doğaldır. Bazı metinlerde, sonuç unsurunun olmasına rağmen, karakterlerin bu sonuca tepkide bulunmadığı görülmektedir. Hikâye edici bir metnin mutlaka bir mesaj taşıması gerekir (Akyol, 2008: 713). İncelenen 1. sınıflara ait hikâye

edici metinlerin % 69,6'sında ana fikir unsuru bulunmamaktadır. Ana fikri olmayan metinlerin hikâye edici özellik taşımadığı söylenebilir.

İlköğretim 2. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin yapı unsurlarına ait verilerin dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: İlköğretim 2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları

Hikâye Unsurları		Sahne	Ana ve Yardımcı Karakterler	Problem Başlangıcı	Problem	Problem Çözme Teşebbüsleri	Sonuç	Ana Fikir	Tepki
Var	f	36	36	22	25	19	19	20	17
	%	%100	%100	%61,1	%69,4	%52,7	%52,7	%55,5	%47,2
Yok	f	-	-	14	11	17	17	16	19
	%	-	-	%38,9	%30,6	%47,3	%47,3	%44,5	%52,8

Tablo 6'da görüldüğü gibi, 2. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin tamamında “sahne”, “ana ve yardımcı karakterler” unsurları; % 61,1’inde “problem başlangıcı” unsuru; % 69,4’ünde “problem” unsuru; % 52,7’inde “problem çözme teşebbüsleri” ve “sonuç” unsurları; %55,5’inde “ana fikir” unsuru; % 47,2’inde ise “tepki” unsuru bulunmaktadır.

Tablo 6 incelendiğinde, problemin başlangıcı, problem ve problemi çözme teşebbüslerinin bir bütünlük içinde ele alınmadığı görülmektedir. Tablo 6’ya göre 2. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin % 69,4’ünde problem unsuru olmasına rağmen, problemin başlangıcı unsuru % 61,1’inde bulunmaktadır. Yani bazı metinlerde problemi başlatıcı olay bulunmamaktadır. Problem, başlangıç olayı

olmadan ortaya çıkmaktadır. Tablo 6'ya göre, incelenen 2. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin % 69,4'ünde problem unsuru olmasına rağmen, problemi çözme teşebbüsleri unsuru % 52,7'sinde bulunmamaktadır. Bazı metinlerde problem olmasına rağmen, ana karakterler problemi çözme teşebbüsünde bulunmamıştır. Sonuç unsurunun incelenen metinlerin % 52,7'sinde bulunmasına rağmen, tepki unsuru % 47,2'sinde bulunmaktadır. Bu bulgulara dayanarak ana karakterlerin bazı sonuçlara tepkide bulunmadığı söylenebilir. Hikâye edici bir metnin mutlaka bir mesaj taşıması gerekir (Akyol, 2008: 713). İncelenen 2. sınıflara ait hikâye edici metinlerin % 44,5'inde ana fikir unsuru bulunmamaktadır. Ana fikri olmayan metinlerin hikâye edici özellik taşımadığı söylenebilir.

İlköğretim 3. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin yapı unsurlarına ait verilerin dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları

Hikâye Unsurları		Sahne	Ana ve Yardımcı Karakterler	Problem Başlangıcı	Problem	Problem Çözme Teşebbüsleri	Sonuç	Ana Fikir	Tepki
Var	f	34	34	25	25	22	19	21	16
	%	%100	%100	%73,5	%73,5	%64,7	%55,8	%61,7	%47,05
Yok	f	-	-	9	9	12	15	13	18
	%	-	-	%26,5	%26,5	%35,5	%44,2	%38,3	%52,9

Tablo 7'de görüldüğü gibi, 3. sınıflara ait hikâye edici metinlerin tamamında “sahne”, “ana ve yardımcı karakterler” unsurları; %73,5'inde “problem başlangıcı” ve

“problem” unsurları; % 63,7’inde “problem çözme teşebbüsleri” unsuru; % 55,8’inde “sonuç” unsuru; %61,7’inde “ana fikir” unsuru; % 47,4’ünde ise “tepki” unsuru bulunmaktadır.

Tablo 7 incelendiğinde, problem ve problemi çözme teşebbüsleri arasındaki farklılık, bazı metinlerde problemin başlangıcının olmadığını, problem olmasına rağmen ana ve yardımcı karakterlerin problemi çözme teşebbüslerinde bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde istenmeyen bir durumdur. Problemden sonuca direk geçilmemesi için, karakterlerin problemi çözmek için çaba sarf etmeleri gerekir. Hikâye edici bir metnin mutlaka bir mesaj taşıması gerekir (Akyol, 2008: 713). 3. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin % 38,3’ünde ana fikir unsuru bulunmamaktadır. Ana fikri olmayan metinlerin hikâye edici özellik taşımadığı söylenebilir.

İlköğretim 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin yapı unsurlarına ait verilerin dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları

Hikâye Unsurları		Sahne	Ana ve Yardımcı Karakterler	Problemin Başlangıcı	Problem	Problem Çözme Teşebbüsleri	Sonuç	Ana Fikir	Tepki
Var	f	25	25	20	22	22	19	18	16
	%	%100	%100	%80	%88	%88	%76	%72	%64
Yok	f	-	-	5	3	3	6	7	9
	%	-	-	%20	%12	%12	%24	%28	%36

Tablo 8’de görüldüğü gibi, 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin tamamında “sahne, ana ve yardımcı karakterler” unsurları; % 80’inde “problemin başlangıcı” unsuru; % 88’inde “problem” ve “problemi çözme teşebbüsleri” unsurları; % 76’sında “sonuç” unsuru; % 72’sinde “ana fikir unsuru; % 64’ünde ise “tepki” unsuru bulunmaktadır.

Tablo 8 incelendiğinde, bazı metinlerde problemin başlangıcının olmadığı görülmektedir. Metin içinde problemin bir başlangıcının olmaması, problemin direk ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu da metnin anlaşılmasını zorlaştırır. Okuyucuların okudukları metni daha iyi anlayabilmeleri için olayların bir bütünlük içinde olması gerekir. Üçüncü sınıf bilgi verici metinlerin %76’sında sonuç unsuru olmasına rağmen, hikâye kahramanlarının bu sonuca tepkide bulunma oranı % 64’tür. İncelenen metinlerin % 28’inde ana fikir bulunmamaktadır. Hikâye edici bir metnin mutlaka bir mesaj taşıması gerekir (Akyol, 2008: 713). Ana fikri olmayan metinlerin hikâye edici özellik taşımadığı söylenebilir.

İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin yapı unsurlarına ait verilerin dağılımı Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Edici Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları

Hikâye Unsurları		Sahne	Ana ve Yardımcı Karakterler	Problem Başlangıcı	Problem	Problem Çözme Teşebbüsleri	Sonuç	Ana Fikir	Tepki
Var	f	25	25	19	20	19	17	16	16
	%	%100	%100	%76	%80	%76	%68	%64	%64
Yok	f	-	-	6	5	6	8	9	9
	%	-	-	%24	%20	%24	%32	%36	%36

Tablo 9’da görüldüğü gibi, 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin tamamında “sahne”, “ana ve yardımcı karakterler” unsurları; % 76’sında “problem başlangıcı” unsuru; % 80’inde “problem” unsuru; % 76’sında “problemi çözme teşebbüsleri” unsuru; % 68’inde “sonuç” unsuru; % 64’ünde ise “ana fikir” unsuru; % 64’ünde “tepki” unsuru bulunmaktadır.

Tablo 9 incelendiğinde, diğer sınıf seviyelerinde görüldüğü gibi, problemin başlangıcından sonuca kadar aşamalar bir bütünlük içerisinde değildir. 5. sınıflara ait hikâye edici metinlerin % 20’sinde problem unsuru, % 36’sında ana fikir unsuru bulunmamaktadır. Hikâye edici metinlerin en önemli unsurlarından problem ve ana fikir unsurlarının olmaması, metinlerin eğitsel nitelik taşımasına sebep olur. İncelenen hikâye edici metinlerin % 68’inde sonuç unsuru olmasına rağmen, ana karakter metinlerin % 64’ünde sonuca tepkide bulunmuştur. Bazı metinlerde sonucun ana karakteri etkiler nitelikte olmadığı sonucuna varılabilir.

3.4. DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ ALT PROBLEMLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

“İlköğretim 1-5 Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metinler, bilgi verici metin yapılarına uygun mudur?” ve “İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metinlerin sahip oldukları bilgi verici metin yapısı unsurlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilen dördüncü ve beşinci alt problemlere ilişkin olarak elde edilen verilerin dağılımı Tablo 10’da verilmiştir.

**Tablo 10: İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Bilgi Verici
Metinlerin Yapı Unsurlarına Ait Değerlendirme Sonuçları**

		Metin Türü					Yazarın Amacı	Konu	Ana Fikir	Yardımcı Fikir
		Tanımlama	Kronolojik	Karşılaştırma	Sebep-Sonuç	Problem Çözme				
1. Sınıf	Var	6	2	-	-	-	8	8	7	7
	Yüzde(%)	75	25	-	-	-	100	100	87,5	87,5
	Yok	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Yüzde(%)	-	-	-	-	-	-	-	12,5	12,5
2. Sınıf	Var	25	3	1	1	-	30	28	23	23
	Yüzde(%)	83,3	10	3,3	3,3	-	100	93,3	76,6	76,6
	Yok	-	-	-	-	-	-	2	7	7
	Yüzde(%)	-	-	-	-	-	100	6,7	23,4	23,4
3. Sınıf	Var	28	3	-	1	1	31	29	29	28
	Yüzde(%)	84,8	9,09	-	3,03	3,03	93,9	87,8	87,8	84,8
	Yok	-	-	-	-	-	2	4	4	5
	Yüzde(%)	-	-	-	-	-	6,1	12,2	12,2	15,2
4. Sınıf	Var	40	-	3	1	1	40	39	38	35
	Yüzde(%)	88,8	-	6,6	2,2	2,2	88,8	86,6	84,4	77,7
	Yok	-	-	-	-	-	5	6	7	10
	Yüzde(%)	-	-	-	-	-	11,2	13,4	15,6	22,3
5. Sınıf	Var	39	-	-	3	-	42	36	34	30
	Yüzde(%)	92,8	-	-	7,1	-	100	85,7	80,9	71,4
	Yok	-	-	-	-	-	-	6	8	12
	Yüzde(%)	-	-	-	-	-	-	14,3	19,1	28,6
Toplam	Var	138	8	4	6	2	151	140	131	123
	Yüzde(%)	87,3	5,06	2,5	3,7	1,2	95,5	88,6	82,9	77,8
	Yok	-	-	-	-	-	7	18	27	35
	Yüzde(%)	-	-	-	-	-	4,5	11,4	17,1	22,2

Tablo 10 incelendiğinde;

Birinci sınıf bilgi verici metinlerin 6 (% 75) tanesi tanımlama, 2 (% 25) tanesi kronolojik sıralama türündedir. Karşılaştırma, sebep-sonuç, problem çözme türünde metinlere yer verilmemiştir. Yazarın amacı ve konu metinlerin hepsinde vardır. İncelenen 8 adet metnin 1 (% 12,5) tanesinde ana fikir olmadığı görülmektedir.

İkinci sınıflara ait bilgi verici metinlerin 25 (% 83,3) tanesi tanımlama, 3 (% 10) tanesi kronolojik sıralama, 1 (% 3,3) tanesi karşılaştırma- kıyaslama, 1 (% 3,3) tanesi sebep-sonuç türündedir. Problem çözme türünde metne yer verilmemiştir. Metinlerin hepsinde yazar bir amaca sahip olduğu görülmüştür. Metinlerin 2 (% 6,7) tanesinin “konu” unsuru açısından yetersiz olduğu görülmüştür. Bazı paragrafların konusunun ve ana fikrinin olmaması, ana konuyu destekleyecek ifadeleri barındırmamasından dolayı konu unsurunun olmadığı tespit edilmiştir. Ana fikir ve yardımcı fikir unsurları incelenen bilgi verici metinlerin % 76’sında bulunmaktadır. İncelenen ikinci sınıf metinlerin 7 (% 23,4) tanesi ana fikir ve yardımcı fikir konusunda sorunludur.

Üçüncü sınıflara ait bilgi verici metinlerin 28 (% 84,8) tanesi tanımlama, 3 (% 9,09) tanesi kronolojik sıralama, 1 (% 3,03) tanesi sebep-sonuç, 1 (% 3,03) tanesi problem çözme türündedir. Karşılaştırma kıyaslama türünde metinlere yer verilmemiştir. Bilgi verici metin yapısı unsurlarından yazarın amacı unsuru, incelenen üçüncü sınıf bilgi verici metinlerin % 93,9’unda, konu ve ana fikir unsuru % 87,8’inde, yardımcı fikir unsuru % 84,8’inde bulunmaktadır. Ana fikir ve yardımcı fikir unsurları arasındaki farklılıktan dolayı, bazı metinlerde yardımcı fikirlerin, ana fikri desteklemediği söylenebilir.

Dördüncü sınıflara ait bilgi verici metinlerin 40 (% 88,8) tanesi tanımlama, 3 (% 6,6) tanesi karşılaştırma-kıyaslama, 1 (% 2,2) tanesi sebep-sonuç, 1 (% 2,2) tanesi problem çözme türündedir. Kronolojik sıralama türü metinlere yer verilmemiştir. Bilgi verici metin yapısı unsurlarından yazarın amacı unsuru, incelenen dördüncü sınıf bilgi verici metinlerin % 88,8’inde; konu unsuru % 86,6’sında bulunmaktadır. Ana fikir unsuru % 84,4’ünde bulunurken, yardımcı fikirler unsuru % 77’sinde bulunmaktadır. Bazı metinlerde yardımcı fikirlerin ana fikri desteklemediği söylenebilir.

Beşinci sınıflara ait bilgi verici metinlerin 39 (% 92,8) tanesi tanımlama, 3 (% 7,1) tanesi sebep-sonuç türündedir. Kronolojik sıralama, karşılaştırma-kıyaslama, problem çözme türlerine yer verilmemiştir. Bilgi verici metin yapısı unsurlarından yazarın amacı unsuru, incelenen beşinci sınıf bilgi verici metinlerin tamamında bulunmaktadır. Konu unsuru % 85,7'sinde, ana fikir unsuru % 80,9'unda, yardımcı fikirler unsuru % 71,4'ünde bulunmaktadır. Yardımcı fikirlerin bazı metinlerde ana fikri desteklemediği söylenebilir.

İncelenen bilgi verici metinlerin yapılarını bulgulara göre değerlendirecek olursak, bütün sınıf seviyelerinde yer alan bilgi verici metinlerin, % 87,3'ünde tanımlama türü metin, % 5'inde kronolojik sıralama türü metin, % 2,5'inde karşılaştırma-kıyaslama türü metin, % 3,7'sinde sebep-sonuç türü metin, % 1,2'sinde problem çözme türü metin yer almaktadır. Bu verilere göre 1-5. sınıflara ait bilgi verici metinlerde en çok tanımlama türü metinlere yer verildiği söylenebilir. Bu durumda metin türleri arasında denge sağlanamadığı görülmektedir. Kronolojik sıralama, karşılaştırma-kıyaslama, sebep-sonuç ve problem çözme türü metinlere de tüm sınıf seviyelerinde yer verilmelidir. Öğrenciler, bilgi verici metinlerin her türüyle karşılaşmalıdır (Akyol, 2008: 713). Metinlerin genelinde (% 95,5) yazarın amacı tespit edilmiş, bazı metinlerde (% 4,5) yazarın hangi amaçla yazdığı bulunamamıştır. İncelenen 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metinlerin tamamında; 2. sınıftaki metinlerin % 93,3'ünde; 3.sınıftaki metinlerin % 87,8'inde; 4. sınıftaki metinlerin % 86,6'sında; 5. sınıftaki metinlerin ise % 85,7'sinde bilgi verici metin yapısı unsurlarından konu unsuru bulunmaktadır. Bazı metinlerde paragrafların konusu, ana konuyu desteklemediğinden konuya ulaşamamıştır. Bilgi verici metinlerin bir konu etrafında anlatılması ve bir mesajı içermesi beklenir (Akyol, 2008: 715). Konusu olmayan metinlerin bilgi verici özellik taşımadığı söylenebilir. Metinlerde ana fikir bulunması konusunda da sıkıntılar vardır. İncelenen tüm bilgi verici metinlerin % 82,9'unda ana fikir unsuru bulunurken, % 17,1'inde bulunmamaktadır. Öğrenciler bilgi verici metinleri, bilgi almak için okurlar. İçinde bir mesaj bulundurmeyen metinlerin, bilgi vericilikten yoksun olduğu söylenebilir. Paragraflarda yer alan yardımcı fikirlerin ana fikri desteklemesi gerekir. İncelenen bilgi verici metinlerin %77,8'inde yardımcı fikirlere rastlanamamıştır. Bazı metinlerde yer alan yardımcı fikirlerin ana fikri desteklemediği söylenebilir.

3.5. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

“İncelenen ders kitaplarındaki metinler, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının ders kitaplarını inceleme ve değerlendirme ölçütleri içerisinde yer alan, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili kriterlerine uygun mudur?” şeklinde ifade edilen ikinci alt probleme ilişkin olarak elde edilen verilerin dağılımı Tablo 11, 12, 13, 14 ve 15’te verilmiştir.

Birinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalardaki metin türleri sayısı Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: 1. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı

Yayınevi	Metin Türü	5.Tema	6.Tema	7.Tema	8.Tema
A	Hikâye Edici	2	3	-	3
	Bilgi Verici	-	-	2	-
	Şiir	2	1	2	1
B	Hikâye Edici	2	2	1	1
	Bilgi Verici	1	1	1	1
	Şiir	1	1	2	2
C	Hikâye Edici	3	1	2	3
	Bilgi Verici	-	2	-	-
	Şiir	1	1	2	1

Tablo 11 incelendiğinde, 1. sınıf Türkçe ders kitaplarından A yayınlarının 5., 6. ve 8. temalarında bilgi verici metin, 7. temasında hikâye edici metin; C yayınlarının 5., 7. ve 8. temalarında bilgi verici metinlerin yer almadığı görülmektedir.

Belirtilen temalarda belirlenen bu eksiklikler T.T.K.B tarafından hazırlanan ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarını değerlendirme ve inceleme ölçütlerinden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili ölçütlere (Ek: 7) uygun değildir. Dolayısıyla bu temaların metin türleri bakımından T.T.K.B tarafından öngörülen standartta olmadığı söylenebilir.

İkinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalardaki metin türleri sayısı Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: 2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı

Yayınevi	Metin Tür	1.Tema	2.Tema	3.Tema	4.Tema	5.Tema	6.Tema	7.Tema	8.Tema
A	Hikâye Edici	2	-	2	2	1	2	2	2
	Bilgi Verici	1	2	1	1	2	1	1	1
	Şiir	1	2	1	1	1	1	1	1
B	Hikâye Edici	2	-	1	2	1	1	2	1
	Bilgi Verici	1	2	1	1	1	2	-	1
	Şiir	1	2	2	1	2	1	2	2
C	Hikâye Edici	2	1	-	2	3	2	1	2
	Bilgi Verici	1	2	3	1	-	1	2	1
	Şiir	1	1	1	1	1	1	1	1

Tablo 12 incelendiğinde, 2. sınıf Türkçe ders kitaplarından A yayınlarının 2. temasında hikâye edici metin; B yayınlarının 2. temasında hikâye edici metin, 7.

temasında bilgi verici metin; C yayınlarının 3. temasında hikâye edici metin, 5. temasında bilgi verici metin yer almadığı görülmektedir.

Belirtilen temalarda belirlenen bu eksiklikler T.T.K.B. tarafından hazırlanan ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarını değerlendirme ve inceleme ölçütlerinden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili ölçütlere (Ek: 7) uygun değildir. Dolayısıyla bu temaların metin türleri bakımından T.T.K.B. tarafından öngörülen standartta olmadığı söylenebilir.

Üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalardaki metin türleri sayısı Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı

Yayınevi	Metin Tür	1.Tema	2.Tema	3.Tema	4.Tema	5.Tema	6.Tema	7.Tema	8.Tema
A	Hikâye Edici	2	-	1	-	2	3	3	2
	Bilgi Verici	-	3	2	3	1	-	-	1
	Şiir	2	1	1	1	1	1	1	1
B	Hikâye Edici	2	-	2	1	1	2	1	1
	Bilgi Verici	1	3	1	1	2	1	1	1
	Şiir	1	1	1	2	1	1	2	2
C	Hikâye Edici	2	3	1	2	1	1	2	2
	Bilgi Verici	1	-	2	1	1	2	1	1
	Şiir	1	1	1	1	2	1	1	1

Tablo 13 incelendiğinde; 3. Sınıf Türkçe ders kitaplarından A yayınlarının 1., 6. ve 7. temalarında bilgi verici metin, 2. ve 4. temalarında hikâye edici metin; B yayınlarının 2. temasında hikâye edici metin; C yayınlarının 2. temasında bilgi verici metin yer almadığı görülmektedir.

Belirtilen temalarda belirlenen bu eksiklikler T.T.K.B. tarafından hazırlanan ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarını değerlendirme ve inceleme ölçütlerinden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili ölçütlere (Ek: 7) uygun değildir. Dolayısıyla bu temaların metin türleri bakımından T.T.K.B. tarafından öngörülen standartta olmadığı söylenebilir.

Dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalardaki metin türleri sayısı Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı

Yayınevi	Metin Tür	1.Tema	2.Tema	3.Tema	4.Tema	5.Tema	6.Tema	7.Tema	8.Tema
A	Hikâye Edici	2	1	1	2	-	2	1	1
	Bilgi Verici	1	2	2	1	3	1	2	1
	Şiir	1	1	1	1	1	1	1	2
B	Hikâye Edici	2	1	-	-	2	1	2	1
	Bilgi Verici	1	2	3	3	1	2	1	2
	Şiir	1	1	1	1	1	1	1	1
C	Hikâye Edici	1	-	1	2	-	1	1	1
	Bilgi Verici	2	2	2	1	3	2	2	2
	Şiir	1	1	1	1	1	1	1	1

Tablo 14 incelendiğinde, 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarından A yayınlarının 5. temasında hikâye edici metin; B yayınlarının 3. ve 4. temasında hikâye edici metin; C yayınlarının 2. ve 5. temalarında hikâye edici metin yer almadığı görülmektedir.

Belirtilen temalarda belirlenen bu eksiklikler T.T.K.B. tarafından hazırlanan ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarını değerlendirme ve inceleme ölçütlerinden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili ölçütlere (Ek: 7) uygun değildir.

Dolayısıyla bu temaların metin türleri bakımından T.T.K.B. tarafından öngörülen standartta olmadığı söylenebilir.

Beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalardaki metin türleri sayısı Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Temalarında Yer Alan Metin Türleri Sayısı

Yayınevi	Metin Tür	1.Tema	2.Tema	3.Tema	4.Tema	5.Tema	6.Tema	7.Tema	8.Tema
A	Hikâye Edici	3	3	1	1	1	-	2	2
	Bilgi Verici	-	-	1	2	2	2	1	-
	Şiir	1	1	2	1	1	2	1	2
B	Hikâye Edici	1	-	1	1	1	1	-	-
	Bilgi Verici	2	3	2	2	2	2	2	2
	Şiir	1	1	1	1	1	1	2	2
C	Hikâye Edici	1	1	-	1	1	1	1	2
	Bilgi Verici	2	2	3	2	2	1	2	1
	Şiir	1	1	1	1	1	2	1	1

Tablo 15 incelendiğinde, 5. sınıf Türkçe ders kitaplarından A yayınlarının 1, 2 ve 8. temalarında bilgi verici metin, 6. temasında hikâye edici metin; B yayınlarının 2, 7 ve 8. temalarında bilgi verici metin; C yayınlarının 3. temasında hikâye edici metin yer almadığı görülmektedir.

Belirtilen temalarda belirlenen bu eksiklikler T.T.K.B. tarafından hazırlanan ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarını değerlendirme ve inceleme ölçütlerinden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili ölçütlere (Ek: 7) uygun değildir. Dolayısıyla bu temaların metin türleri bakımından T.T.K.B. tarafından öngörülen standartta olmadığı söylenebilir.

Genel olarak 1-5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalardaki metin türleri sayılarını, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 1-5. Sınıf Türkçe ders kitaplarını inceleme ve değerlendirme ölçütlerinden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili ölçütlerine göre değerlendirecek olursak; birinci sınıf Türkçe ders kitaplarında 7 adet, ikinci sınıf Türkçe ders kitaplarında 5 adet, üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarında 7 adet, dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarında 5 adet, beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarında 8 adet temanın, T.T.K.B'nin kriterlerine uymadığı tespit edilmiştir. T.T.K.B. tarafından hazırlanan, Türkçe 1-5. Sınıf ders kitabı inceleme ve değerlendirme ölçütlerine göre, temalarda hikâye edici, bilgi verici ve şiir türünden metinlere yer verilmelidir. İncelenen 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalarda, hikâye edici ve bilgi verici metin türlerinden herhangi birine rastlanmadığından, 32 adet temada eksik metin türü kullanıldığı sonucuna varılabilir.

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

4.1. SONUÇLAR

İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarının değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmada, verilerin toplanmasında hikâye edici metinlerin yapılarını değerlendirme formu, bilgi verici metinlerin yapılarını değerlendirme formu kullanılmıştır. Araştırmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

1. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 432 metnin, 143'ünün hikâye edici metin türünde, 158'inin bilgi verici metin türünde, 131'inin şiir türünde olduğu bulunmuştur.
2. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, 1-3. Sınıf seviyelerinde daha çok hikâye edici metin türüne, 4-5. sınıf seviyelerinde daha çok bilgi verici metin türüne yer verildiği bulunmuştur.
3. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici türdeki metinlerde, hikâye edici metin yapısının “sahne” ve “ana ve yardımcı karakterler” unsurları metinlerin tamamında bulunmuştur.
4. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici türdeki metinlerde, hikâye edici metin yapısının “problemin başlangıcı” unsuru metinlerin % 68,5'inde bulunmuştur.
5. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici türdeki metinlerde, hikâye edici metin yapısının “problem” unsuru metinlerin % 71,3'ünde bulunmuştur.

6. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici türdeki metinlerde, hikâye edici metin yapısının “problemi çözme teşebbüsleri” unsuru metinlerin % 63,6’sında bulunmuştur.
7. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici türdeki metinlerde, hikâye edici metin yapısının “sonuç” unsuru metinlerin %58,04’ünde bulunmuştur.
8. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici türdeki metinlerde, hikâye edici metin yapısının “ana fikir” unsuru metinlerin %57,3’ünde bulunmuştur.
9. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici türdeki metinlerde, hikâye edici metin yapısının “tepki” unsuru metinlerin %50,3’ünde bulunmuştur.
10. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici türdeki metinlerde, bilgi verici metin türlerinden “tanımlama” türü, metinlerin %87,3’ünde bulunmuştur. Diğer bilgi verici metin türlerine (kronolojik sıralama, karşılaştırma- kıyaslama, sebep-sonuç, problem çözme) incelenen metinlerde daha az yer verildiği tespit edilmiştir. İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin türlerine göre dağılımında denge olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
11. İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici türdeki metinlerde, bilgi verici metin yapısı unsurlarından “yazarın amacı” unsuru metinlerin % 95,5’inde, “konu” unsuru % 88,6’sında, “ana fikir” unsuru %82,9’unda, “yardımcı fikirler” unsuru % 77,8’inde bulunmuştur.
12. T.T.K.B. tarafından hazırlanan, İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri’nden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili ölçütlere göre, hikâye edici ve bilgi verici metin türlerinden herhangi birine yer verilmeyen temalar; 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında 7 adet, 2. sınıf Türkçe ders kitaplarında 5 adet, 3. sınıf

Türkçe ders kitaplarında 7 adet, 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında 5 adet, 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında 8 adet olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

13. T.T.K.B. tarafından hazırlanan İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri'nden, temalarda bulunması gereken metin türleri ile ilgili kriterler göz önüne alındığında, incelenen ilköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında 32 adet temanın metin türleriyle ilgili kriterleri yerine getirmediği belirlenmiştir.

4.2. ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre dağılımı arasında denge sağlanmalıdır. Öğrencilerin seviyelerine, gelişim düzeylerine uygun metinlere yer verilmelidir. 1-3. sınıf öğrencilerinin okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmaları için ders kitaplarında hikâye edici metinlere daha çok yer verilmelidir. 4-5. sınıf öğrencileri genelde öğrenmek için okuduklarından ders kitaplarında bilgi verici metinlere daha çok yer verilmelidir.
2. Derslerde en yaygın kullanılan araç ders kitabıdır. Türkçe ders kitaplarına seçilen metinler yapı unsurları dikkate alınarak seçilmelidir. Ders kitaplarında türünün en güzel örneklerini yansıtan metinler yer almalıdır. Kısaltma yapılan metin, yapı unsurları dikkate alınarak kısaltılmalıdır.
3. Türkçe ders kitaplarına metin seçen komisyon, metin türlerinin yapı özelliklerine dikkat etmelidir. Bu komisyonda metin türleri ve yapıları alanında uzman kişiler yer almalıdır.

4. Türkçe ders kitaplarına metin seçerken öğrencilerin görüşlerine de yer verilmelidir. Metinler ders kitaplarına alınmadan bir öğrenci grubuna okutulup, sevdikleri metinlerin hangileri oldukları tespit edilebilir.
5. Metinlerin okuduğunu anlamada etkili olabilmesi için öğretmenler, hikâye edici ve bilgi verici metin türlerinin unsurlarını iyi örneklerle tanıtmalıdır. Öğrencilere yapı unsurlarının farkında olmalarını sağlayacak etkinlikler yaptırılmalıdır.
6. İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinler anlatım açısından akıcı olmalıdır. Öğrenciler okudukları hikâyelerden zevk almalıdır. Bu metinlerde olaylar bir problem etrafında gelişmelidir. Ana ve yardımcı karakterler, problemi çözmek için çaba sarf etmelidir. İncelenen metinlerin çoğu mesaj vermekten yoksundur. Hikâye edici metinler okuyucuya, bir ana fikir sunmalıdır.
7. Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin bütün türlerine (tanımlama, kronolojik sıralama, karşılaştırma-kıyaslama, sebep-sonuç, problem çözme) öğrenci seviyelerine uygun olarak yer verilmelidir. Bilgi verici metinlerde yazarın amacı, ana fikir, yardımcı fikirler birbirleriyle ilişkili olmalıdır. Paragraflarda anlatılanlar konuyu desteklemelidir.
8. İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan her temada, hikâye edici metin, bilgi verici metin ve şiir türü metin yer almalıdır.
9. Türk edebiyatının ve dünya edebiyatının seçkin yazar ve şairlerinin eserleri, uygun şekilde kısaltılarak ders kitaplarında yer almalıdır.
10. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan, ilköğretim sınıf ve Türkçe öğretmenlerine metin türlerini ve yapılarını tanıttak hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Adalı, Oya (2003). **Anlamak ve Anlatmak**. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Akça, Gülhiz (2002). **Hikâye Haritası Yönteminin İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Beceri Düzeyleri Üzerine Etkisi**. Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akça, Gülhiz (6-9 Temmuz 2004). **İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Hikaye Yapısına Uygunluğu**. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Akyol, Hayati (1999). “Bilgi Vermeye Dayalı Metinler ve Öğretimi”. **Çağdaş Eğitim Dergisi**. 253, 7-13.
- Akyol, Hayati (2006). **Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri**. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, Hayati (2007). “Türkçe Öğretim Programı: Yenilikler ve Sorunlar”. **İlköğretmen Dergisi**, Sayı 6.
- Akyol, Hayati (2008). **Ders Kitaplarındaki Metin Yapıları ve Öğretim Açısından Analizleri**. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı. 2-3-4 Mayıs. Ankara: Nobel Yayıncılık, 712-717.
- Aksan Doğan (2000). **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, Şerif ve Gündüz, Osman (2001). **Yazılı ve Sözlü Anlatım**. (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aytaş, Gıyasettin (2006). “Edebi Türlerden Yararlanma”. **Milli Eğitim Dergisi**, 169 (Edebiyat Özel Sayısı).
- Binyazar, Adnan (1998). **Ana Dili Öğretiminde Yazınsal Alanlara Açılım**. (Editör: Ayşe Kilimci). Anadilinde Çocuk Olmak. İstanbul: Papirüs Yayınları, 327-339.

- Cemiloğlu, Mustafa (2001). **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**. (3. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çeçen, Mehmet Akif ve Çiftçi Ömer (2007). “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi”. **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 173, 39-49.
- Demirci, Celal ve Yapıcı, Mehmet (2007). “Ana Dili Olarak Türkçe’nin Öğretimi ve Sorunları”. **Sosyal Bilimler Dergisi**, 9 (2), 177-192.
- Demirel, Özcan (2000). **Türkçe Öğretimi** (2. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Dilidüzgün, Selahattin (1996). **Çağdaş Çocuk Yazını**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Erkul, Rasih (2004). **Cümle ve Metin Bilgisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Göğüş, Beşir (1998). **Anadili Eğitim Programlarının Niteliği**. (Editör: Ayşe Kilimci). Anadilinde Çocuk Olmak. İstanbul: Papirüs Yayınları, 340-348.
- Güneyli, Ahmet (2008). “Metin Türlerine Göre Okuduğunu Anlama Becerisinin Sınanması (Ankara Üniversitesi Örneği)”. **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 179, 82-92.
- Hatipoğlu, Necip A. (2000). **Yazılı ve Sözlü Anlatım** (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İşeri, Kamil (2002). **Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlköğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi: Göstergebilimsel Bir Betimleme**. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, Niyazi (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavcar, Cahit, Oğuzkan, Ferhan ve Aksoy, Özlem (2003). **Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kılıç, Durmuş (2005). **Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri**. (Editör: Özcan Demirel). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayınları, 37-53.

- Kolaç, Emine (2009). “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi”. **Ulusal İnsan Bilimleri Dergisi**, 6:1. <http://www.insanbilimleri.com> Erişim Tarihi: 12.04.2009
- MEB (2005). **İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Onursal, İrem (2009). **Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık**. http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/irem_onursal_turkce_metinler_bagdasiklik_tutarlilik.pdf, Erişim Tarihi: 02.04.2009
- Öz, Feyzi M. (2001). **Uygulamalı Türkçe Öğretimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özmen, Rüya Güzel (2001). “Türkçe Ders Kitabının Dört Temel Beceri Açısından İncelenmesi: Okuma Becerisi”. (Editör: Leyla Küçükahmet). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8**. Ankara: Nobel Yayıncılık, 17-61.
- Sallabaş, Eyyüp M. (2006). “Atatürk ve Türkçe”. **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim**, 7 (Atatürk Özel Sayısı), 118-121.
- Sanal (2009). **Metinlerin Özellikleri**. www.edebiyatforum.com metnin özellikleri.mht, Erişim Tarihi: 12.02.2009
- Senemoğlu, Nuray (2001). **Öğrenme Ürünleri Eğitimi (İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı)**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sever, Sedat (2000). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme** (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, Akif M. ve Aksan, Nilgün (2008). “İlköğretim Türkçe Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerin Bağdaşıklık ve Tutarlılık Açısından İncelenmesi”. **VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı**. 2-3-4 Mayıs. Ankara: Nobel Yayıncılık, 738-743.
- Şengül, Murat (2005). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlere Dayalı Olarak Hazırlanan Sorular Üzerine Bir İnceleme**.

Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Tayşı, Karakuş Esra (2007). **İlköğretim 5. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Hikaye ve Deneme Türü Metinlerindeki Okuduğunu Anlama Becerilerinin Karşılaştırılması (Kütahya İli Örneği)**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tebliğler Dergisi (2007). Mayıs 2007, C. 70, Sayı: 2596.

Tebliğler Dergisi (2004). Nisan 2004, C. 67, Sayı: Ek-2559.

Tekşan, Keziban ve Özden, Mehtap (2-3-4 Mayıs 2008). “Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme (Poster)”. **VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu**, 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Temizyürek, Fahri (2008). “Farklı Türlerdeki Metinlerin İlköğretim 8. Sınıflarda Okuduğunu Anlamaya Etkisi”. **Eğitim Araştırmaları**, 30, 141-152.

Türk Dil Kurumu (2005). **Türkçe Sözlük** (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ulaş, Halim A. (2003). **Cümle ve Metin Bilgisi**. Erzurum: Aktif Yayınevi.

Ünal, Ebru (2006). **Öykülerin Türkçe Öğretimindeki İşlevi ve 6., 7., 8., Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Ünalan, Şükrü (2001). **Türkçe Öğretimi** (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yangın, Banu (1999). **İlköğretimde Türkçe Öğretimi (İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı)**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

EKLER

EK.1. İNCELENEN İLKÖĞRETİM 1-5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARI

EK.2. HİKÂYE EDİCİ METİNLERİN YAPILARINI DEĞERLENDİRME FORMU

EK.3. BİLGİ VERİCİ METİNLERİN YAPILARINI DEĞERLENDİRME FORMU

EK.4. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM ARAÇLARI YÖNETMELİĞİ

EK.5. T.T.K.B. DERS KİTAPLARININ İNCELENMESİNDE PUANLAMAYA ESAS OLACAK KRİTERLER KONULU YAZI

EK.6. T.T.K.B. İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİ KİTAPLARINI (1-5.SINIF) İNCELEME ve DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ

EK.7. T.T.K.B. TÜRKÇE (1-5.) SINIF DERS KİTABI İNCELEME VE DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİNDEN TEMALARDA BULUNMASI GEREKEN METİN TÜRLERİ İLE İLGİLİ ÖLÇÜTLER

EK 1**İNCELENEN İLKÖĞRETİM 1-5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARI**

Kitabın Adı	Yazarı/Yazarları	Yayın Evi
İlköğretim Türkçe 1 Ders Kitabı	Dr. A. Erol- M.Ö.Bingöl- S.Y.Çıplak- R.Demiroğlu- A.Irmak-M.Ceylan	Milli Eğt. Yay.
İlköğretim Türkçe 1 Ders Kitabı	R.Tortop-N.Yıldırım-M.Tortop-F.Gültekin	Top Yay./İzm.
İlköğretim Türkçe 1 Ders Kitabı	M.Aldı-C.Duran-A.Gündoğdu-Dr.M.Günyüz- Uzm.İ.H.Karataş-M.A.Özkan-Ü.Uncu- Z.Yıldırım-M.Dönmez-E.Aydın	Erdem Yay./İst.
İlköğretim Türkçe 2 Ders Kitabı	O.Coşkun-M.Emecen-M.Yurt-S.D.Okuyucu- S.Arhan	Milli Eğt. Yay.
İlköğretim Türkçe 2 Ders Kitabı	F.Karanfilik-G.Değirmenci-N.Bilkan	Harf Eğit. Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 2 Ders Kitabı	M.Akıncı-H.Aslantaş-M.Azim	Zambak Yay./İst.
İlköğretim Türkçe 3 Ders Kitabı	K.Ardanuç-A.Çökmez-B.Küçüktepe-G.Toprak	Milli Eğt. Yay.
İlköğretim Türkçe 3 Ders Kitabı	F.Karanfilik-G.Değirmenci-N.Bilkan	Harf Eğit. Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 3 Ders Kitabı	A.Kapulu-A.Karaca	Koza Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 4 Ders Kitabı	H.Çanakcı-S.Yardımcı-E.B.Yetimoğlu- K.Taşdemir-S.Özaykut	Milli Eğt. Yay.
İlköğretim Türkçe 4 Ders Kitabı	A.Kapulu-M.Ataman-A.Turan-H.S.Bozkurt- A.Karaca-	Koza Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 4 Ders Kitabı	F.Karanfilik-G.Değirmenci-N.Bilkan-N.Özdem	Harf Eğit. Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	N.Gören-Z.Yener-A.İldeniz-S.H.Aksal-N.Sarıöz	Milli Eğt. Yay.
İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	A.Kapulu-A.Karaca	Koza Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı	M.Akıncı-H.Aslantaş-M.Azim	Zambak Yay./İst.

EK 2

HİKÂYE EDİCİ METİNLERİN YAPILARINI DEĞERLENDİRME FORMU

Hikâye Unsurları	Var	Yok
Sahne		
Ana karakter		
Problemin başlangıcı		
Problem		
Problemi çözme teşebbüsleri		
Sonuç		
Ana fikir		
Tepki		

EK 3

BİLGİ VERİCİ METİNLERİN YAPILARINI DEĞERLENDİRME FORMU

		Metin Türü					Yazarın Amacı	Konu	Ana Fikir	Yardımcı Fikir
		Tanımlama	Kronolojik	Karşılaştırma	Sebeup-Sonuç	Problem Çözme				
1. Sınıf	Var									
	Yok									
3. Sınıf	Var									
	Yok									
3. Sınıf	Var									
	Yok									
4. Sınıf	Var									
	Yok									
5. Sınıf	Var									
	Yok									
Toplam	Var									
	Yok									

EK 4

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM ARAÇLARI YÖNETMELİĞİ ⁽¹⁾

Resmî Gazete : 29.5.1995/22297
Tebliğler Dergisi : 3.7.1995/2434

Ek ve Değişiklikler:

1) 3.9.1996/22746 RG	(7.10.1996/2463	TD)
2) 5.4.1997/22955 RG	(1.4.1997/2475	TD)
3) 26.7.1997/23061 RG	(AĞUSTOS 1997/2479	TD)
4) 4.9.1997/23100 RG	(EYLÜL 1997/2480	TD)
5) 9.5.1998/23337 RG	(MAYIS 1998/2488	TD)
6) 12.8.1998/23431 RG	(EYLÜL 1998/2492	TD)
7) 9.1.1999/23578 RG	(MART 1999/2498	TD)
8) 17.12.1999/23909 RG		
9) 10.4.2003/25075 RG	(MAYIS 2003/2548	TD)
10) 11.6.2003/25135 RG	(TEMMUZ 2003/2550	TD)
11) 17.3.2004/25405 RG	(NİSAN 2004/2559	TD)
12) 10.6.2004/25488 RG		
13) 2.11.2004/25631 RG	(KASIM 2004/2566	TD)
14) 5.4.2005/25777 RG	(NİSAN 2005/2571	TD)
15) 18.5.2006/26172 RG	(MAYIS 2006/2584	TD)
16) 4.7.2006/26218 RG	(TEMMUZ 2006/2586	TD)
17) 2.8.2006/26247 RG	(EYLÜL 2006/2588	TD)
18) 1.9.2006/26276 RG	(EYLÜL 2006/2588	TD)
19) 4.11.2006/26336 RG	(KASIM 2006/2590	TD)
20) 16.02.2007/26436 RG	(ŞUBAT 2007/2593	TD)
21) 3.3.2007/26451 RG	(MART 2007/2594	TD)
22) 4.4.2007/26483 RG		
23) 28.11.2007/26714 RG		

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 – (Değişik: 17.3.2004/25405 RG) Bu Yönetmeliğin amacı, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitabı, temel ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, bilgi iş ve işlem yapıları ile diğer kitap ve eğitim araçlarının Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanması, incelenmesi, değerlendirilmesi, kabulü, ilânı, seçimi, yayımlanması, dağıtımı ve ders kitabı/kitapları üreten başvuru sahiplerinde⁽²⁾ aranacak şartlarla ilgili esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 – (Değişik: 17.3.2004/25405 RG) Bu Yönetmelik, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitabı, temel ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, bilgi iş ve işlem yaprakları ile diğer kitap ve eğitim araçlarının niteliklerinin belirlenmesi, hazırlanması, incelenmesi, değerlendirilmesi, kabulü, ilânı, seçimi, yayımlanması, dağıtımı ve ders kitabı/kitapları üreten yayın evlerinde aranacak şartlarla ilgili hususları kapsar.

Dayanak

Madde 3 – (Değişik: 17.3.2004/25405 RG) Bu Yönetmelik, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanuna dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 –

Bakanlık: Millî Eğitim Bakanlığını,

Başbakanlık: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığını,

Kurul: Talim ve Terbiye Kurulunu,

Daire Başkanlığı: Yayınlar Dairesi Başkanlığını,

Birim: (Ek : 3.3.2007/26451 RG) Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulan derslere ait öğretim programlarına bağlı olarak ders kitabı, eğitim aracı ve benzerini hazırlayan hizmet birimlerini,

Kitap: Ders kitabı, temel ders kitabı, bilgi⁽³⁾ iş ve işlem yaprakları ile öğretmen kılavuz kitaplarını,

Ders Kitabı: (Değişik : 1.9.2006/26276 RG) Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilebilen basılı eseri,

Temel Ders Kitabı: Genellikle meslekî ve teknik öğretim okul ve kurumlarında, alanın gerektirdiği bilgilerin tamamını kapsayan ve program değişikliklerinden kısa sürede etkilenmeyen basılı eseri,

Bilgi İş ve İşlem Yaprakları⁽³⁾: Meslekî ve teknik öğretim okullarının atölye ve laboratuvar derslerinde veya uygulamalarında kullanılmak, meslekî bilgi ve becerileri pekiştirmek amacıyla hazırlanan yayınları,

Öğretmen Kılavuz Kitabı: (Değişik : 17.3.2004/25405 RG) İlgili öğretim programlarında yer alan hedef ve açıklamalar doğrultusunda ders kitabının daha etkili kullanımını sağlayacak çeşitli örnek, alıştırma; işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan,

Öğretmenlerin yararlanması için hazırlanan basılı eseri,

Başvuru Sahibi:(Ek: 3.3.2007/26451 RG) Ders kitabı veya eğitim aracı üreten gerçek ve/veya tüzel kişileri,

İnceleme Merkezi: (Ek: 3.3.2007/26451 RG) Öğretim Materyallerini Geliştirme İnceleme Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğünü,

Baskıya Hazır Nüsha: (Değişik : 1.9.2006/26276 RG) Çizgisiz beyaz kağıda daktilo, bilgisayar veya benzeri araçlarla sınıf seviyesine uygun punto ve standartta yazılmış, resim, fotoğraf, tablo, grafik, şema, plan, harita ve benzeri, öğretime yardımcı unsurları, metinlerin uygun yerlerine yerleştirilmiş, basılmamış, ciltlenmiş baskıya hazır eseri,

Basılmış Kitap: Ders kitabı, temel ders kitabı, bilgi⁽³⁾ iş ve işlem yaprakları, öğretmen kılavuz kitabı gibi basılı eserleri,

Eğitim Aracı: (Ek:17.3.2004/25405 RG)(Değişik : 2.8.2006/26247 RG) Programın alanının gerektirdiği standart donanım kapsamında okul ve kurumların atölye ve laboratuvarlarında yer alması gereken makine, teçhizat, eğitim deney seti ve benzeri ekipmanın; sıra, masa, tahta, tv , bilgisayar, tepegöz, dijital ölçüm aletleri, deney tüpü, yoğaltım malzemeleri ve benzerleri dışında kalan, öğretim programlarını destekleyen ve derslerin öğreniminde yararlanılan basılı eserler ile film, slayt, video kaseti, resim, fotoğraf, tablo, ses kaseti, disket, CD, yer küre, harita, atlas ve benzeri araçları,

Öğrenci Çalışma Kitabı: (Değişik : 1.9.2006/26276 RG) İlgili öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan yaprakları ayrı ayrı da kullanılabilen basılı eser ile üniteleri görsel ve işitsel yönden destekleyen CD, DVD, VCD gibi ek materyalleri kapsayan seti,

Yayın evi: Yürürlükten kaldırıldı. (3.3.2007/26451 RG)

Editör: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Kitabın yazıldığı alanda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş ve eserin üretim sürecinin koordinasyonunu sağlayan kişiyi,

Dil Uzmanı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Türkçe veya Türk Dili ve Edebiyatı alanında lisans veya lisans üstü öğrenim görmüş kişiyi,

Görsel Tasarımcı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Resim veya grafik alanında lisans veya lisans üstü düzeyde öğrenim görmüş ya da en az beş yıl ders kitabı ile diğer kitap ve eğitim araçlarını resimlediğini belgelendiren kişiyi,

Alan Uzmanı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG)(Değişik: 10.6.2004/25488 RG) Kitabı ile ilgili alanda bir yüksek öğretim kurumundan mezun olmuş veya bu alanda daha önce yayımlanmış ders kitabı olan kişiyi,

Program Gelistirme Uzmanı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Program geliştirme

alanında lisans veya lisans üstü öğrenim görmüş kişiyi,

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Ölçme ve değerlendirme alanında lisans veya lisans üstü öğrenim görmüş kişiyi,

Rehberlik veya Gelişim Uzmanı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Çocuk Gelişimi veya Gelişim Psikolojisi alanında lisans veya lisans üstü öğrenim görmüş kişiyi,

Eğitim Teknolojisi Uzmanı: (Ek:17.3.2004/25405 RG) Eğitim teknolojisi alanında lisans veya lisans üstü öğrenim görmüş kişiyi

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Ders Kitaplarının Nitelikleri ve İncelenmesi ile Yayın Evlerinde Aranacak Şartlar, Ders Kitaplarının Hazırlanması, İncelenmesi ve Değerlendirilmesi ⁽⁴⁾

Ders Kitaplarının Nitelikleri ve İncelenmesi ile Başvuru Sahibinde Aranacak Şartlar ⁽⁵⁾

Madde 5 – (Değişik : 3.3.2007/26451 RG) Ders kitapları;

a) Anayasaya ve kanunlara aykırı hususları içeremez.

b) 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen "Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek" hükmüne ve Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanır.

c) Temel insan haklarına aykırılık taşıyamaz. Cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefî inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içeremez.

ç) Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanır.

d) Reklâm niteliğinde öğeleri içeremez.

Ders kitapları, ilgili Yönergede belirtilen hükümlere uygun olarak hazırlanır.

Başvuru sahiplerinde aranacak şartlar şunlardır:

a) İlgili birimler ile başvuru sahiplerince hazırlanan ve incelenmesi için başvurusu yapılan baskıya hazır nüshalar: alanlarındaki vükseköğretim

kurumundan mezun olmuş veya bu alanda daha önce yayımlanmış ders kitabı olan yazar/yazarlarla birlikte editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, ölçme ve değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı ve rehberlik veya gelişim uzmanı tarafından hazırlanır.

b) Yüz kızartıcı bir suçtan veya telif hakları ile ilgili kanuna aykırı iş ve işlemlerden hüküm giymiş olanların ders kitabı başvuruları kabul edilmez. Bunlar, bu Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde yer alan uzmanlık alanlarında görev alamaz ve hazırladıkları baskıya hazır nüshalar uygun bulunmuş olsa bile iptal edilir.

c) Başvuru sahiplerinin başvurusunda verilen herhangi bir belgenin veya yazılı beyanının gerçek dışı olduğunun idari ve/veya adli makamlarca tespit edilmesi hâlinde, belgenin/beyanın ait olduğu baskıya hazır nüsha veya nüshalara ait Kurul Kararı iptal edilir. Başvuru sahibinin iki yıl süreyle yeni başvurusu kabul edilmez.

Kitapların Hazırlanması ve Hizmete Sunulması

Madde 6- Kitaplar aşağıdaki usullere göre hazırlanır ve hizmete sunulur.

a) Yarışma: (Değişik : 17.3.2004/25405 RG)

İhtiyaç duyulan alanlarda Bakanlıkça ders kitabı hazırlanmasıyla ilgili olarak ödüllü veya ödüksüz yarışma açılabilir.⁽⁶⁾

Bu yarışmanın başvuru şekli, yarışma şartları, yarışmada derece alanlara verilecek ödülün miktarı, ödemeye ilişkin usul ve esaslar, düzenlenecek şartname ile belirlenir. Kurulca hazırlanan şartname, Tebliğler Dergisinde ilân edilir.

1) (Değişik alt bend: 3.3.2007/26451 RG) Yarışmaya, başvuru sahiplerinde aranan şartları taşıyanlar katılır.

2) Yarışmaya katılacak eserler, Yönergede belirtilen esaslara göre hazırlanır.

3) Eserlerin incelenmesi ve değerlendirilmesi, Bakanlığımız ve diğer resmî kurumlardan katılacak uzmanlardan oluşturulacak Özel İhtisas Komisyonlarınca yapılır.

4) İnceleme ve değerlendirme sonuçları, Kurulda görüşülür ve alınan karar Tebliğler Dergisinde yayımlanır.

b) Sipariş

1) Sipariş usulü ile yazdırılacak kitapların şartnamesi, ilgili birimce hazırlanıp Başkanlığa sunulur. Kurulca uygun görülen şartname, hazırlayan birime gönderilir.

2) Söz konusu birim, kişi veya komisyona şartname hükümlerine göre kitap

yazdırır.

3) (Değişik alt bend: 3.3.2007/26451 RG) İlgili birim baskıya hazır nüshaları, incelenmesi için Başkanlığa gönderir. İnceleme sonunda düzenlenen raporlar ile baskıya hazır nüsha veya nüshalar Kurula sunulur ve Kurulda alınan karar, Daire Başkanlığına ve ilgili birime bildirilir.

c) Satın alma

1) Okutulmasına ihtiyaç duyulması hâlinde, yurt içinde veya dışında yazılmış ya da tercüme edilmiş olan kitapların incelenmesi, ilgili birimce yaptırılır ve raporlarıyla birlikte Başkanlığa sunulur.

2) Kurulca kitabın veya telif hakkının satın alınmasına karar verilmesi hâlinde, bu durum, gereği için Daire Başkanlığına bildirilir. İlgili birime de bilgi verilir.

d) Yazdırma

Bakanlık, teşkilâtında görevli elemanlara veya bunlardan kuracağı bir komisyona kitap hazırlatabilir. Bu durumda da sipariş usulündeki yol izlenir.

e) Özel Kesimce Hazırlama (Değişik: 5.4.2005/25777 RG)

1) (Değişik alt bend: 3.3.2007/26451 RG) Baskıya hazır nüshanın üç adedi, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitapları ile birlikte takım hâlinde her yıl incelenmek üzere Ocak, Şubat, Mart aylarında Başkanlığa teslim edilir. Hangi ders kitaplarının öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı ile birlikte takım hâlinde verileceği ilgili dersin öğretim programının Kurul kararında belirtilir.

2) Aralık ayının üçüncü haftasının son iş gününe kadar Kurulca kabul edilen, okutulma süresi devam eden ve süresi uzatılan ders kitaplarının listesi, Tebliğler Dergisinde yayımlanmak üzere Aralık ayının sonuna kadar Daire Başkanlığına gönderilir.

3) (Değişik alt bend: 3.3.2007/26451 RG) Azınlık okulları, kendi dillerinde okutulmak üzere hazırlattıkları kitapları, yeminli mütercimlerce tercüme edilmiş nüshası ile birlikte incelenmek üzere Başkanlığa teslim ederler.

4) Yürürlükten kaldırıldı.(1.9.2006/26276 RG)

5) İnceleme ve değerlendirme sonuçları, inceleme raporları ve puanları ile birlikte ilgilisine gönderilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kitapların Değerlendirilmesi ve İnceleme Ücretinin Tespitine Ait Esas ve Usuller

İnceleme Esas ve Usulleri

Madde 7- (Değişik : 1.9.2006/26276 RG) Ders kitaplarının incelenmesinde,

puanlamaya esas olacak kriterler Kurulca belirlenerek duyurulur.

Ön İnceleme Komisyonu

Madde 8-(Değişik: 17.3.2004/25405 RG) Başkanlıkça⁽¹³⁾ üç kişiden oluşturulan ön inceleme komisyonu /komisyonları kurulur. Komisyon, başvuruları Yönerge hükümlerine göre değerlendirir. Ön incelemede uygun görülenler incelemeye alınır, uygun görülmeyenler iade edilir.

İnceleme Ücreti

Madde 9- Özel kesimce hazırlanan eserler ücret karşılığında incelenir. Bu ücret; eserin sayfa sayısı üzerinden hesaplanır ve her bir forması için 1000 (bin) gösterge rakamının, ücretin yatırıldığı tarihteki devlet memurları aylık kat sayısı ile çarpılması suretiyle bulunur. Forma sayısı ise sayfa sayısının on altıya bölünmesiyle tespit edilir.

İncelenmesi istenen eserin, inceleme ücretinin tamamı, Başkanlıkça⁽¹³⁾ belirlenen Döner Sermaye işletmesi hesabına makbuz karşılığında yatırılır.

Eserin incelenmesi için Döner Sermaye işletmesi hesabına yatırılan ücretin bir kısmı, Başkanlıkça⁽¹³⁾ hazırlanan yönergede belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, ön inceleme ve inceleme hizmetlerinde görev alanlara ödenir.

Dördüncü fıkra; (a), (b) ve (c) bentleri ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır (10.4.2003/25075 RG).

(Ek fıkra: 3.3.2007/26451 RG) Başvuru sahibi, inceleme ve değerlendirme sonucunda iade edilen baskıya hazır nüshayla ilgili olarak bir defaya mahsus olmak üzere gerekçesiyle birlikte Döner Sermaye hesabına ilk başvuruda olduğu gibi o döneme ait katsayı esasına göre inceleme ücretini yatırarak itirazda bulunabilir. İtiraz; Başkanlıkça oluşturulacak komisyonca incelenir, Kurulda görüşülür ve Kurulda alınan karar doğrultusunda işlem yapılır.

Bakanlıkça Sağlanan Eserlerin Değerlendirilmesi

Madde 10-Yürürlükten kaldırıldı.(1.9.2006/26276 RG)

Eserlerin incelenmesi ve değerlendirilmesi ⁽⁷⁾

Madde 11-(Değişik:3.3.2007/26451 RG) Bakanlıkça yarışma, sipariş, satın alma ve yazdırma usulleriyle temin edilen eserler ile özel kesimce hazırlanan baskıya hazır nüshaların incelenmesi ve değerlendirilmesi için, inceleme komisyonu ve değerlendirme komisyonu oluşturulur. İnceleme komisyonu, dersin özelliği ve sınıf seviyesi dikkate alınarak en az iki alan uzmanı, bir dil uzmanı ve görsel tasarımcı ile gerekli görülmesi hâlinde ölçme-değerlendirme, program geliştirme, rehberlik, çocuk gelişimi ve/veya eğitim teknolojileri uzmanlarının da yer aldığı en az dört, en fazla dokuz uzman/öğretmenden oluşturulur. Ancak inceleme komisyonunda zorunlu olarak bulundurulması gereken dil uzmanı ve görsel tasarımcının alanlarına giren incelemelerde komisyon, en az üç kişiden oluşabilir. Başkanlıkça ihtivac duvulması hâlinde inceleme ve değerlendirme

komisyonlarına, üniversitelerin ilgili ana bilim dallarında görevli öğretim elemanları ile diğer kamu kurum ve kuruluşları veya özel kuruluşlardan da üye alınabilir.

Yabancı dil ders kitaplarında, dil uzmanı bulundurulması zorunlu değildir.

Baskıya hazır nüshaların incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda, inceleme komisyonunca rapor düzenlenir ve baskıya hazır nüsha, 100 tam puan üzerinden değerlendirilir. Aynı şekilde takım hâlinde başvurusu yapılan baskıya hazır nüshalar da birlikte incelenerek 100 tam puan üzerinden değerlendirilir.

İnceleme sonucunda;

a) 80'in altında puan alan baskıya hazır nüshalar reddedilmiş sayılır, işaretlenmemiş nüshalar inceleme raporu ile birlikte ilgili başvuru sahibine iade edilir.

b) İnceleme komisyonlarınca 80-89,99 (dâhil) arasında puanla değerlendirilen baskıya hazır nüshalar ve raporları, İnceleme Merkezinden Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığına gönderilir. Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığı bünyesinde kurulacak olan en az bir alan, bir dil ve bir görsel uzmanından oluşan üç kişilik değerlendirme komisyonu/komisyonlarınca baskıya hazır nüshanın raporu, eserle birlikte incelenerek inceleme komisyonunun tespitlerinin yerinde olup olmadığı değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda yapılan incelemenin uygun bulunmadığına karar verilmesi hâlinde baskıya hazır nüshalar, değerlendirme komisyonunun gerekçeli kararı ile birlikte Kurula sunularak Kurulda alınan karar doğrultusunda işlem yapılır. Kurul, baskıya hazır nüshanın yeniden incelenmesini isteyebilir, baskıya hazır nüshayı reddedebilir veya baskıya hazır nüshanın 30 gün içinde düzeltilmesini isteyebilir.

Değerlendirme komisyonunun, inceleme komisyonu raporunu uygun bulması hâlinde işaretlenmemiş baskıya hazır nüsha düzeltilmek üzere raporuyla birlikte başvuru sahibine gönderilir. 30 gün içinde tekrar incelenmek üzere Başkanlığa başvurusu yapılmayan baskıya hazır nüshalar reddedilmiş sayılır.

Düzeltilerek başvurusu yapılan baskıya hazır nüshalar, Başkanlıkta ön incelemesi yapılarak İnceleme Merkezine gönderilir. Bu inceleme sonucunda komisyonca tespit edilen hataların giderilip giderilmediği, inceleme sırasına bakılmaksızın incelenir ve yeniden değerlendirilen baskıya hazır nüshalar, düzenlenecek bir raporla birlikte değerlendirme komisyonu/komisyonlarına gönderilir.

İnceleme komisyonunca baskıya hazır nüshalardan 90'dan aşağı puanla değerlendirilenlerin, değerlendirme komisyonu tarafından da aynı şekilde değerlendirilmesi hâlinde yapılan başvuru reddedilir. Baskıya hazır nüshalardan 90 ve üzeri puan alanlarla; değerlendirme komisyonunun inceleme komisyonunun görüşüne katılmadıkları durumlarda baskıya hazır nüshalar, gerekçeli bir rapor ile, Kurula sunulur ve Kurulda alınan karar doğrultusunda işlem yapılır.

c) İlk incelemede baskıya hazır nüsha, inceleme komisyonunca 90 ve üzeri

puanla değerlendirilmiş ise inceleme komisyonunun raporu ile birlikte değerlendirme komisyon/komisyonlarına gönderilir. Değerlendirme komisyonu/komisyonları, inceleme komisyonları tarafından 90 ve üzerinde puanla değerlendirilen baskıya hazır nüshanın raporlarını inceler ve kendi raporunu hazırlar. Baskıya hazır nüsha, Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığınca inceleme ve değerlendirme komisyonu raporları ile birlikte Kurula sunulur. Baskıya hazır nüsha Kurulda uygun bulunur, düzeltilmek üzere başvuru sahibine gönderilir veya uygun bulunmaz. Düzeltilmek üzere başvuru sahibine gönderilen baskıya hazır nüsha ile ilgili tespit edilen hataların 10 gün içinde düzeltilmesi istenir. Süresi içinde başvurusu yapılmayan bu baskıya hazır nüshalar reddedilmiş sayılır. Süresi içinde başvuruları yapılan baskıya hazır nüshalar, inceleme sırasına bakılmaksızın incelemeye alınır.

ç) Kurulca belirlenen tespitlerin yerine getirilmesi şartıyla kabul edilen baskıya hazır nüshalar, ilgili başvuru sahibine gönderilir ve en geç 7 gün içinde tespitlerin baskıya hazır nüshaya yansıtılması istenir. Bu tespitlerin oranı ilgili Yönergede belirtilir. Yapılan tespitlerle ilgili düzeltmeler, ilgili komisyona incelettirilerek rapora bağlanır. Tespitlerin belirtilen sürede yerine getirilmemesi durumunda baskıya hazır nüsha reddedilmiş sayılır. Kurulca reddedilen baskıya hazır nüshalar başvuru sahibine gönderilir.

d) Anayasanın temel ilkeleriyle Millî Eğitimin genel amaç ve temel ilkelerini dikkate almadan inceleme yaptığı, inceleme esas ve usullerine uymadığı, Kurulu veya Başkanlığı yanlış bilgilendirdiği, objektif değerlendirme yapmadığı tespit edilen komisyon başkanı ve üyelerinin komisyondaki görevlerine son verilerek haklarında yasal işlem yapılır.

e) Başkanlıkça/Kurulca baskıya hazır nüshanın incelenmesinde, inceleme usul ve esaslarına uyulmadığının tespit edilmesi veya gerekli görülmesi hâlinde baskıya hazır nüsha, bir kez daha ayrı bir komisyona incelettirilerek değerlendirilebilir. Değerlendirme sonuçlarının, baskıya hazır nüshanın ders kitabı olma vasfını etkileyecek biçimde farklı olması hâlinde, üniversitelerin ilgili ana bilim dalı öğretim üyelerinden görüş alınabilir. Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığı, eseri inceleme ve değerlendirme raporları ile alınan görüşü birlikte Kurula sunar. Kurulca alınan karar doğrultusunda işlem yapılır.

f) İnceleme Merkezinden 80 ve üzeri puan almış baskıya hazır nüshaların Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığına gönderilmesi, ders kitaplarının görüşüleceği son Kurul toplantısından 10 gün önce durdurulur.

Başkanlıkça, inceleme ve değerlendirme süreçleriyle ilgili uygulamalar konusunda tereddüde düşülmesi halinde konu, Kurula rapor şeklinde sunulur ve Kurulca alınan karar doğrultusunda işlem yapılır.

Kurul Üyelerinin Rehberliği

Madde 12- (Değişik:3.3.2007/26451 RG) İlgili Kurul üyesi/üyeleri, inceleme ve değerlendirme komisyonu/komisyonları çalışmalarına, itirazlı incelemelere, baskıya hazır nüsha hakkında verilecek karar safhalarına rehberlik eder; tespit ve görüşlerini açık bir biçimde belirtir.

Okutulma Süresi

Madde 13-(Değişik: 17.3.2004/25405 RG) Kitapların okutulma süresi, ilk kabul edildiği öğretim yılından itibaren 5 (beş) öğretim yılıdır.

Okutulma Süresinin Uzatılması

Madde 14- (Değişik:3.3.2007/26451 RG) Okutulma süresi sona eren ders kitaplarının süreleri uzatılmaz. Ancak alanında ders kitabı bulunmayan veya bir kitap bulunan ders kitaplarının birer yıl süreyle uzatılıp uzatılmamasına; ilgili birimlerin veya başvuru sahiplerinin Başkanlığa başvurusu sonucunda Kurulca karar verilir. Bu durumdaki kitaplar için süre uzatımı, en fazla iki defa yapılabilir. Bakanlık kitaplarının güncelleştirilmesinden ve yenilenmesinden ilgili birim sorumludur.

Okutulma Süresi İçerisinde Kitaplarda Değişiklik Yapılması

Madde 15- (Değişik: 17.3.2004/25405 RG) Ders kitaplarının yeniden yazımını gerektirmeyen öğretim programı değişikliklerinde;

a) Ders kitabının yeniden yazılmasını gerektirmeyen kısmî değişikliklerin ders kitaplarına yansıtılması, yayın evlerinden/ilgili birimden istenir. Başkanlıkça belirlenen süre içinde gerekli düzeltmelerin yapılmadığı tespit edilen ders kitabına ait Kurul Kararı, kabulündeki yöntemle iptal edilir.

b) Başvurusu yapılmış ve inceleme sürecinde bekleyen eserler, başvuru sahibine⁽¹⁴⁾ iade edilir. Bu durumdaki eserlerin başvurusu, Başkanlıkça belirlenen süre içinde yapılabilir.

c) Ders kitabının yeniden yazımını gerektiren program değişikliklerinde:

1) Uygunluk kararı devam eden ders kitaplarının uygunluk süresi sona erer.

2) Başvurusu yapılmış olmakla birlikte Kurul Kararına bağlanmamış eserler başvuru sahibine⁽¹⁴⁾ iade edilir.

Yazarların veya Yayın evlerinin Uyması Gereken Hususlar

Madde 16-Yazarlar veya yayın evleri kitap hazırlarken ilgili öğretim programında ve varsa şartnamelerinde belirtilen esaslar ile Bakanlıkça istenilen diğer hususlara aynen uymak zorundadırlar.

Yayımlanan Kitapların Kontrolü

Madde 17-(Değişik : 1.9.2006/26276 RG) Başkanlıkça kabul edilen ders kitapları için Daire Başkanlığından fiyat tespiti istenir. Ancak, yazar veya yayınevi, kitabı bastıramayacaksa durumu yazılı olarak Daire Başkanlığına bildirir. Bu durumda kitap, ders kitapları listesinde yayımlanmaz ve okutulma süresinde de herhangi bir değişiklik yapılmaz. Yayımlanan kitapların ilk ve müteakip baskılarından, basıldığı tarihten itibaren üç ay içinde, 5'er adedi Başkanlığa ve ilgili birime, 1 adedi de Daire Başkanlığına gönderilir. Bu süre içinde gönderilmeven eserlere

ait Kurul Kararı iptal edilir. Yazar veya yayınevi bu baskı örnekleriyle birlikte, güncelleştirme veya yeni düzenlemelerine ait örnek sayfaları Başkanlığa gönderebilir. Başkanlık, bu kitapları karara bağlanmış nüshalarıyla, Daire Başkanlığı da fiyat verilen örneği ile karşılaştırır. Bu karşılaştırmada asıl nüshalara uymadığı tespit edilen eserlerin kabulüne dair Kurul Kararı, kitabın kabulündeki yöntemle yürürlükten kaldırılır ve Tebliğler Dergisinde yayımlanır. Ancak, güncelleştirme ve yeni düzenleme gerektiren tespitler Kurulca da uygun bulunduğu takdirde kitap, Başkanlıkça belirtilen süre içinde düzeltilmek üzere yazar veya yayınevine gönderilir.

Yeni baskılar ilgili birim tarafından da incelenir, varsa belirlenen hatalar Başkanlığa bildirilir.

Baskı ve Dağıtım

Madde 18-Bakanlıkça yayımlanacak kitapların baskı adedi, Daire Başkanlığınca ilgili birimle iş birliği yapılarak ihtiyaca göre belirlenir. Baskı, satış ve dağıtım işlemleri de Daire Başkanlığınca yapılır.

Kayıtların Tutulması ve Bilgilendirme

Madde 19- Daire Başkanlığı, Bakanlık ve özel kesimce hazırlanan kitapların yayım, dağıtım ve satış durumlarını izler. Konu ile ilgili istatistikî verileri Başkanlığa sunar.

Telif Ücreti

Madde 20- Bakanlıkça yayımlanan kitapların yazarlarına Millî Eğitim Bakanlığınca "Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik" hükümlerine göre ücret ödenir.

Fiyatların Belirlenmesi

Madde 21- Fiyatların belirlenmesi amacıyla, Daire Başkanının başkanlığında, Başkanlığın ders kitaplarıyla ilgili Daire Başkanı, Daire Başkanlığından ilgili şube müdürü, ilgili birim yetkilisi, Devlet Kitapları Mütedavil Sermayesi Müdürü, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nden bir temsilci, Millî Eğitim Basımevi Müdürü ve Yayıncılar Birliği temsilcisinden bir komisyon oluşturulur. Komisyon, gerekli gördüğü takdirde, kitap yayınlayan kamu kurumlarının, özel kuruluşların veya uzmanların görüşlerini de alabilir. Ancak, kesin karar komisyona aittir.

Ders kitaplarının satışlarında uygulanacak birim fiyatları; kullanılan kağıdın cinsine, ebadına, cildinin karton veya bez oluşuna göre komisyon tarafından belirlenir.

Kitaplara, komisyonca uygun forma birim fiyatlarının üzerinde fiyat verilemez. Komisyonun belirleyeceği fiyatlar Bakanlık Makamı'nca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

Fiyat almadan satışı yapılan ve belirlenen fiyatın üstünde bir fiyatla satışı yapıldığı Daire Başkanlığınca tespit edilen kitabın kabulüne dair Kurul Kararı

iptal edilir ve ders kitapları listesinden çıkarılır.

Okullara Duyuru

Madde 22- (Değişik : 4.7.2006/26218 RG) Başvuru sahipleri⁽⁸⁾;

a) İçinde bulunulan yılın Aralık ayından önce Kurulca kabul edilen veya okutulma süresi devam eden ders kitaplarının fiyatlarının belirlenmesi için, Aralık ayının ilk haftasının son iş gününe kadar,

b) Aralık ayının 15 inci iş gününe kadar Kurulca kabul edilen ders kitaplarının fiyatlarının belirlenmesi için, Aralık ayının son iş gününe kadar,

Daire Başkanlığına başvuruda bulunurlar.

Kabul edilen ders kitaplarının adları, yazarı/yazarları, varsa yayınevi adları ve fiyatları ile birlikte en geç takip eden yılın Ocak ayının ilk on günü içinde Tebliğler Dergisinde yayımlanır.

Kitapların Seçimi,

Madde 23- (Değişik: 12.8.1998/23431 RG) Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının seçiminde aşağıdaki yol izlenir.

a) Kurulca kabul edilen ders kitaplarının yayımlandığı Tebliğler Dergisinin her öğretmen tarafından incelenmesi okul yönetimince sağlanır.

b) İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak ders kitapları, ilgili sınıf ve branş öğretmeni tarafından seçilir.

Sınıf öğretmeni ve branş öğretmeni, seçtikleri kitapların seçme gerekçeleri konusunda zümre öğretmenler kuruluna bilgi verirler. Bu toplantıya okul-aile birliği başkanı ya da uygun göreceği üyelerin katılması sağlanır.

Sınıf ve branş öğretmeni, seçtiği kitap listesini gereği için okul müdürüne sunar.

c) Okul yönetimleri, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen ders kitapları çeşitlerinin okul ve sınıf kitaplıklarında bulundurulmasına özen gösterirler.

d) (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Bakanlık, resmî ilköğretim ve ortaöğretim kurumları⁽¹⁰⁾ öğrencileri için belirleyeceği derslerin kitaplarını satın alabilir. Bu ders kitaplarının seçiminde, Yönetmeliğin kitapların seçimine ilişkin hükümleri uygulanmaz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Hazırlama Esas ve Usullerine Uyma

Madde 24- Sipariş usulü ile vazdırılacak kitapların şartnamesinde belirtilen

hususlar yerine getirilmediği takdirde hazırlayanlara ödeme yapılmaz.

Yazar veya Yayınevi Değişikliği

Madde 25- Baskıya hazır nüsha Kurul kararına bağlandıktan sonra kitabın üzerinde bulunan yazar veya yazarların isimleri ile yayınevi adı, tarafların karşılıklı rızalarına dair noter sözleşmesi, ihtilaf durumunda ise esasa ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı olmaksızın değiştirilemez. (Ek : 1.9.2006/26276 RG) Bu durumlarda konu belgeleri ile birlikte Kurula sunulur ve Kurulca belirlenen görüş doğrultusunda işlem yapılır.

Komisyonu Alınacak Elemanlar

Madde 26- Yürürlükten kaldırıldı.(1.9.2006/26276 RG)

Kitaplarla İlgili Olarak Başkanlıkça da Yapılabilecek İşlemler

Madde 27- Bu Yönetmelikte sözü edilen kitapların hazırlanarak ilgililere sunulmasına ilişkin iş ve işlemler, ilgili birimlere bilgi verilmek suretiyle Kurul Kararı ile Başkanlıkça da yapılabilir.

Öğrencilere Aldırılmayacak Kitaplar

Madde 28- Tebliğler Dergisinde yayımlanan ders kitaplarından başka hiçbir eser ders kitabı olarak öğrencilere aldırılmaz.

(Değişik son fıkra: 17.3.2004/25405 RG) Ders kitabı bulunmaması hâlinde ders kitabı yerine kullanılacak eğitim araçlarının başvurusu, incelenmesi, değerlendirilmesi ile ilgili hususlar Yönergede belirlenir.

Diğer Bakanlıkların Meslekî Ders Kitapları

Madde 29- Diğer Bakanlıklara bağlı okulların meslekî ders kitapları, kendi bünyelerinde branş elemanlarından oluşturulacak en az 3 kişilik bir komisyona incelettirilerek tanzim edilen raporla birlikte Başkanlığa gönderilir.

Uygunluk Kararının İptali

Madde 30-Duyurusu yapılan kitapların bu kararı aşağıdaki durumlarda iptal edilir ve bu kitapların yazar veya yayınevine ait diğer kitaplar da iki (2) yıl süre ile incelemeye alınmaz.

a) Ders kitabı olarak kabul edildiğine dair Kurul Kararı olmadığı halde, bu karar varmış gibi yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunduğu tespit edilenler,

b) Bu Yönetmelikte belirtilen hususlara ve Bakanlıkça belirlenen esas ve usullere uymadığı sonradan tespit edilenler.

Ders Kitapları Dışındaki Kitaplar ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi, Seçimi ve Kullanımı⁽¹¹⁾

Madde 31- (Değişik: 17.3.2004/25405 RG) Ders kitabı dışındaki diğer kitap ve eğitim araçlarının incelenmesi, değerlendirilmesi, seçimi ile kullanımında aşağıdaki hususlara uyulur.

a) Eğitim araçlarından;

1) Yürürlükten kaldırıldı. (4.4.2007/26483 RG)

2) Türk ve dünya klâsikleri,

3) Anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik ve yönergeler veya bunların birleştirilmesiyle meydana getirilen eserler,

4) Okul kütüphanesinde ilgili mevzuat hükümlerine göre bulundurulmuş eserler,

5) Bilgisayar kullanımı için gerekli olan yazılım programları,

6) Derslerin işlenişinde kısa süreli kullanılan yazılım programları,

7) Öğretmenlerin sınıflarda yararlanmak için hazırladıkları ve kendi derslerinde kullandıkları dersle ilgili bireysel çalışmaları sonucu ortaya çıkan materyaller

herhangi bir değerlendirme veya seçime gerek görülmeden okullarda kullanılabilir.

b) Yukarıda sayılan eğitim araçları dışında kalan ve bir öğretim yılı boyunca okullarda kullanılacak her türlü eğitim aracının belirlenmesi ve seçimi, dersin öğretmeni tarafından yapılır.

Ders kitabı dışında kullanılacak eğitim araçlarının; Anayasaya, yasalara ve Millî Eğitimin Temel Amaçlarına ters düşmemesi esastır. Aksi durumda sorumluluk, eğitim aracının seçimini yapan öğretmenlere aittir.

Bu belirlemede eğitim aracının resmî/özel kişi, kurum ve kuruluşların tavsiye kararı, uygunluk veya kalite belgesi olup olmadığına bakılmaksızın:

Eğitim Aracının;

1) 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen “Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” hükmüne ve Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olması,

2) Bilimsel hata bulunmaması,

- 3) Türkçe'nin özelliklerinin bozulmadan ve doğru olarak kullanılmış olması,
- 4) Kişi ve kuruluşları yıpratıcı nitelikte olmaması,
- 5) Temel insan haklarına aykırılık taşımaması; cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefî inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içermemesi,
- 6) Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanmış olması,
- 7) Reklâm niteliğinde öğelere yer verilmemiş olması,
- 8) Hedeflenen öğrenci kitlesinin bilgi ve yaş düzeyine uygun olması,
- 9) Türkçe dışında hazırlanmış olanlarının Bakanlar Kurulunca Türkiye'de eğitim-öğretimine izin verilen yabancı dillerde hazırlanmış olması,
- 10) Estetik, edebî, kültürel ve sosyal değerlere uygun olması,
- 11) Görsel unsurlarının toplumun ortak değerleriyle bağdaşması

esasları göz önünde bulundurulur.

Ders öğretmenince belirlenecek eğitim aracı için, Eğitim Aracı Seçme ve Değerlendirme Formu(EK-1) ⁽¹²⁾ ile bu forma dayalı olarak düzenlenecek Bilgi Formu (EK-2)⁽⁹⁾ okul müdürlüğüne verilir.

(Değişik son fıkra: 2.8.2006/26247 RG) Bakanlığın satın alacağı eğitim araçlarının incelenmesi için başvurular Başkanlığa⁽¹⁶⁾ yapılır. Bu başvuruların incelenmesi ve diğer hususlar Yönergede belirtilir. Ancak, eğitim araçlarından yerel düzeyde hibe ve alımlarda yapılacak inceleme, bu maddede belirtilen hükümler çerçevesinde, il millî eğitim müdürlüklerince kurulacak komisyonlarca yapılır. Bu komisyonlarda alan uzmanı veya uzmanların yanı sıra Türkçe ve resim iş öğretmenlerinin biri veya her ikisi de bulunabileceği gibi eğitim yöneticileri de olabilir. Valilik onayı ile kurulacak komisyonlar; en az üç, en fazla yedi kişiden oluşur.

Takma (Müstear) Ad Kullanamama

Madde 32- Ders kitapları yazarları ders kitaplarında takma (müstear) ad kullanamazlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Yürürlük-Yürütme-Son Hükümler

Yürürlükten Kaldırılan Mevzuat

Madde 33- 29/5/1993 tarih ve 24595 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği" ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1- (Değişik: 9.1.1999/23578 RG) Yürürlükten kaldırıldı (17.12.1999/23909 RG).

Geçici Madde 2- (Ek: 9.5.1998/23337 RG) 1997-1998 Öğretim Yılı sonu itibarıyla okutulma süresi sona erecek ders kitaplarından yazar, yayın evi veya ilgili birimlerin 29 Haziran 1998 tarihine kadar Başkanlığa başvurmaları durumunda, Kurulca uygun bulunanların okutulma süresi bir (1) yıl uzatılabilir.

Geçici Madde 1- (Ek: 10.4.2003/25075 RG) Yürürlükten kaldırıldı (17.3.2004/25405 RG)

Geçici Madde 2- (Ek: 11.6.2003/25135 RG) 2003-2004 Öğretim Yılına mahsus olmak üzere resmî ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilere, seçmeli ders kitapları dışında, Bakanlıkça satın alınarak parasız dağıtılacak ders kitapları için bu okullarda seçim yapılmaz.

2003-2004 Öğretim Yılına mahsus olmak üzere ders kitaplarının fiyatları, Haziran ayının son haftasında Tebliğler Dergisinde yayımlanır.

Geçici Madde 1- (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Bu Yönetmeliğin yayımından önce incelenmek üzere Başkanlığa başvurusu yapılan eğitim araçlarının, ilgililerince Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren bir ay içinde geri çekilmemesi hâlinde, başvuru sırasına göre yayın evlerine iadesi sağlanır.

Geçici Madde 2- (Ek: 17.3.2004/25405 RG) 2003- 2004 Öğretim Yılına mahsus olmak üzere baskıya hazır nüshaların başvurusu, aynı Yönetmeliğin 6 ncı maddesinin (e) bendinin birinci alt bendinden istisna tutularak nisan ayının son iş gününe kadar yapılır.

Bu Yönetmeliğin yayımından önce başvurusu yapılan baskıya hazır nüshaların incelenmesi ve değerlendirilmesi, bu Yönetmeliğin on birinci maddesi hükmüne göre yapılır.

Geçici Madde 3- (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Bu Yönetmeliğin yayımından önce yazarlar tarafından hazırlanarak kendi adlarına kabul edilen ders kitapları ile incelenmek üzere başvurusu yapılmış olan kitapların işlemlerinde yayın evi şartları aranmaz.

Geçici Madde 4- (Ek: 17.3.2004/25405 RG) 2004-2005 Öğretim Yılına mahsus olmak üzere okutulma süresi devam eden, okutulma süresi uzatılan ve mart ayının on sekizinci günü mesai bitimine kadar Kurulca kabul edilen ilköğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının, yazar/yazarların ve yayın evi adlarının yer aldığı ders kitapları listesi, mart ayının on dokuzunda fiyatsız olarak Tebliğler Dergisinde yayımlanır. Bu kitapların fiyatlarının belirlenmesi için ilgililer, mayıs ayının ikinci haftasının son iş gününe kadar Daire Başkanlığına başvuruda bulunurlar. Bu kitapların fiyatları ise haziran ayının ilk on günü içinde Tebliğler Dergisinde yayımlanır. Başkanlık, ilköğretim ders kitaplarının listesini, 18/03/2004 tarihi mesai bitimine kadar Daire Başkanlığına gönderir.

Geçici Madde 5- (Ek: 17.3.2004/25405 RG) Bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden önce okutulma süresi uzatılmış olan ders kitabının/kitaplarının uzatılma

sürelerine bakılmaksızın bu Yönetmelik hükümlerine göre işlem yapılır.

Geçici Madde 6- (Ek: 5.4.2005/25777 RG) Aynı Yönetmeliğin 22 nci maddesinin son fıkrası hükmü, 2005 yılına mahsus olmak üzere, "Kabul edilen ders kitaplarının adları, yazarı-yazarları ve varsa yayın evi listesi 24/5/2005 tarihinde; aynı liste ders kitabı fiyatları ile birlikte 2005 Ağustos ayı içinde Tebliğler Dergisinde yayımlanır." şeklinde uygulanır.

Geçici Madde 7- (Ek: 5.4.2005/25777 RG) Bu Yönetmelik ile değiştirilen 6 ncı maddenin (e) bendinin (1) nolu alt bendi 2005 yılına mahsus olmak üzere, Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında incelenmek üzere Başkanlığa teslim edilecek baskıya hazır nüshalar için başvuru, bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden Ağustos ayının son iş gününe kadar kabul edilir. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine göre 17/3/2004 tarihinden sonra başvurusu yapılan baskıya hazır nüshaların incelenmesi ve değerlendirilmesine, bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren devam edilir.

Geçici Madde 8- (Ek:18.5.2006/26172 RG) Aynı Yönetmeliğin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (2) nolu alt bendi ile 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi hükümleri, 2006 yılına mahsus olmak üzere; "Mayıs ayının son iş gününe kadar Kurulca kabul edilen, okutulma süresi devam eden ve süresi uzatılacak olan ders kitaplarının; adları, yazar/yazarlarının ve yayın evi adlarının yer aldığı liste 7/6/2006 tarihinde Tebliğler Dergisinde yayımlanır. Bu kitapların fiyatları ise aynı liste ile birlikte Ağustos 2006 Tebliğler Dergisinde yayımlanır." şeklinde uygulanır.

Geçici Madde 9 – (Değişik: 28.11.2007/26714 RG) Yönetmeliğin;

a) 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin; (2) numaralı alt bendinde yer alan "Aralık ayının 15 inci iş gününe kadar" ibaresi, "2008 yılı Şubat ayının 10 uncu iş günü bitimine kadar"; aynı bentte yer alan "Aralık ayının son iş gününe kadar" ibaresi, "2008 yılının Şubat ayının son iş günü mesai bitimine kadar",

b) 22 nci maddesinin;

1) Birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "İçinde bulunan yılın Aralık ayından önce" ibaresi, "2008 yılının Şubat ayından önce" olarak; aynı bentte yer alan "Aralık ayının ilk haftasının son iş gününe kadar" ibaresi, "2008 yılının Şubat ayının ilk haftasının son iş günü mesai bitimine kadar",

2) Birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan "Aralık ayının 15 inci iş gününe kadar" ibaresi, "2008 yılı Şubat ayının 10 uncu iş günü bitimine kadar"; aynı bentte yer alan "Aralık ayının son iş gününe kadar" ibaresi, "2008 yılı Şubat ayının son iş günü mesai bitimine kadar",

3) Aynı Yönetmeliğin son fıkrasında yer alan "Ocak ayının ilk on günü içinde" ibaresi, "2008 yılı Mart ayının ilk 10 günü içinde"

olarak uygulanır."

Geçici Madde 10 – (Ek:1.9.2006/26276 RG) Bu Yönetmeliğin yayımından önce Başkanlığa başvurusu yapılan baskıya hazır nüshaların incelenmesi ve değerlendirilmesi, başvuru tarihindeki Yönetmelik hükümlerine göre sonuçlandırılır.

Yürürlük

Madde 34- Maliye Bakanlığı ile Sayıştay'ın görüşleri alınarak hazırlanan bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 35- Bu Yönetmelik hükümlerini Millî Eğitim Bakanı yürütür.

Ek-1 EĞİTİM ARACI SEÇME VE DEĞERLENDİRME FORMU(Ek:17.3.2004/25405 RG)

Ek-2 BİLGİ FORMU (Ek:17.3.2004/25405 RG)(Değişik2.11.2004/25631 RG)

⁽¹⁾Yönetmeliğin adı "Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği" iken, 17/3/2004 tarihli ve 25405 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽²⁾Bu madde de geçen "yayın evlerinde" ibaresi, 03.03.2007 tarihli ve 26451 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽³⁾Kitap, İş ve İşlem Yaprakları, Basılmış Kitap tanımlarında geçen "iş ve işlem yaprakları" ibaresi, 17/3/2004 tarihli ve 25405 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽⁴⁾İKİNCİ BÖLÜM başlığı "Kitapların Nitelikleri ve Hazırlanması" iken, 17/3/2004 tarihli ve 25405 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽⁵⁾Bu madde başlığı "Ders Kitaplarının Nitelikleri ve İncelenmesi ile Yayın Evlerinde Aranacak Şartlar " iken, 03.03.2007 tarihli ve 26451 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽⁶⁾Bu alt bentte geçen "açılır." ibaresi, 03.03.2007 tarihli ve 26451 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile metne işlendiği şekilde

değiştirilmiştir.

⁽⁷⁾11 inci maddenin başlığı "Özel Kesimce Hazırlanan Eserlerin Değerlendirilmesi" iken, 1/9/2006 tarihli ve 26276 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽⁸⁾ Bu maddenin birinci fıkrasında geçen "Yazar veya yayın evi yetkilileri" ibaresi, 17/3/2004 tarihli ve 25405 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle önce "Yayın evi yetkilileri" olarak, daha sonra 5/4/2005 tarihli ve 25777 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle "başvuru sahipleri" olarak, 4/7/2006 tarihli ve 26218 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle "Yazar ve Yayınevi Yetkilileri" olarak, 03.03.2007 tarihli ve 26451 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelikle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽⁹⁾(Ek-2) formu, 2/11/2004 tarihli ve 25631 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle değiştirilmiştir.

⁽¹⁰⁾Bu alt bentte geçen "resmî ilköğretim kurumları" ibaresi, 18/5/2006 tarihli ve 26172 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽¹¹⁾Bu maddenin başlığı "Öğretmen Kılavuz Kitapları" iken, 17/3/2004 tarihli ve 25405 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽¹²⁾ (Ek-1) formu, 17/3/2004 tarihli ve 25405 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle eklenmiştir.

⁽¹³⁾8' inci madde ile 9' uncu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında yer alan "Daire başkanlığınca " ibaresi, 03.03.2007 tarihli ve 26451 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽¹⁴⁾ 15'inci maddenin birinci fıkrasının(b) bendi ve aynı fıkranın (c) bendinin (2) numaralı alt bendinde yer alan "yayın evine" ibareleri, 03.03.2007 tarihli ve 26451 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽¹⁵⁾31'inci maddenin son fıkrasında yer alan "Satın alınacak birime " ibaresi, 03.03.2007 tarihli ve 26451 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Sayı : B.08.0.TTK.0.01.03.01

Konu : Ders kitaplarının incelenmesinde
puanlamaya esas olacak kriterler

20.12.2006-012635

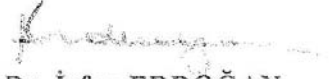
TÜRKİYE EĞİTİM YAYINCILARI DERNEĞİNE
MEŞRUTİYET CAD. NO:1 KAT:8 DAİ:15
BAKANLIKLAR/ANKARA

İlgi: Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği

İlgi Yönetmeliğin 7.maddesi gereğince;“İlköğretim Türkçe 1-5”,“İlköğretim Türkçe 6-8”,
“İlköğretim Matematik 1-8”, “İlköğretim Fen ve Teknoloji 4-8”, “İlköğretim Sosyal Bilgiler 4-
7”, “İlköğretim Hayat Bilgisi 1-3”, “İlköğretim İngilizce 4-5”, “Ortaöğretim Matematik 9-12”,
“Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9-12”, “Ortaöğretim Dil ve Anlatım 9-12” ve “Ortaöğretim
Coğrafya 9-12 derslerine ait ders kitaplarının incelenmesinde puanlamaya esas olacak kriterler
Kurulumuzda görüşülmüştür.

Söz konusu kriterlerin ekli örneğine göre uygulanması ve duyurulması Kurulumuzca uygun
mütalaa olunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN
Kurul Başkanı

EK 6

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİ KİTAPLARINI (1-5.SINIF) İNCELEME ve DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ

Kısaltmalar:		(*) → DK, ÇK ve ÖK DK: Baskıya hazır ders kitabı ÖK: Baskıya hazır öğretmen kılavuz kitabı ÇK: Baskıya hazır öğrenci çalışma kitabı		PUAN
İÇERİK	İçindekiler (1)	A	İçindekiler bölümü yer almalı. (Nüshada bu bölüm yer almadığında 40 hata sayısı verilmeli.) (*)	10
		B	- İçindekiler bölümü içerikteki bilgilere kolay ulaşılabilir biçimde düzenlenmiş olmalı. (*) - İçindekiler bölümünde belirtilen sayfa numaraları ile içerik sayfa numaraları doğru verilmiş olmalı. (*) - İçindekiler bölümünde belirtilen başlık ve alt başlıklar ile içerikte verilen başlıklar arasında birlik sağlanmalı. (*)	0,25
	Kitaptan verimli şekilde yararlanmayı sağlayacak unsurlar (2)	A	Kitaptan verimli bir şekilde yararlanmayı sağlayacak unsurlara yer verilmeli. (Nüshada bu bölüm yer almadığında 40 hata sayısı verilmeli.) (ÖK, ÇK)	10
		B	Kitaptan verimli bir şekilde yararlanmayı sağlayacak kullanımı kolaylaştırıcı organizasyon şeması (kitap sayfası örnek alınarak üzerindeki unsurların açıklaması), kitap genelinde yer alan ve kitabın kullanımına rehberlik eden açıklamalarla desteklenmiş semboller, logolar vb. düzenlemelere yer verilmeli. (ÖK, ÇK) Uyarı: Öğretmen Kılavuz Kitabında yıllık plan taslağı verilmeli. Taslakta yıllık planda bulunması gereken süre, araç gereç, yöntem vb. bulunmalı.(ÖK)	0,25
	Tema ve Metinler (3)	DERS KİTABI Açıklama: 1. sınıf kitaplarında dördü zorunlu dördü seçmeli olmak üzere sekiz tema yer almalı. Bunlardan dördü Okuma Yazma Öğreniyorum ders kitabında, dördü de Türkçe 1. sınıf ders kitabında verilmeli. Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabı İçin - Okuma Yazma Öğreniyorum ders kitabında dinleme ile ilgili etkinlikler yer almalı. - Etkinlikler öğretim programı kazanım ve becerilerini desteklemeli, tema ve metinlerle uyumlu olmalı. Türkçe 1. Sınıf Kitabı İçin - Her temada bir öyküleyici, bir bilgilendirici metin, bir şiir, bir de bu türlerin herhangi birinden olmak üzere dört metin bulunmalı. - Metinler temayı desteklemeli. - Temalar farklı konulardaki metinlerle ele alınmalı. - Metinler öğretim programının kazanımlarını desteklemeli. - Metinler öğrencilerde olumlu tutum geliştirmeye yönelik mesajlar içermeli. - Etkinlik ve sorular öğretim programı kazanım ve becerilerini desteklemeli, metin ve temayla uyumlu olmalı. Uyarı: Bir yayınevi, bir metni yalnızca bir ders kitabı için kullanabilir. Uyarı: Aynı yazardan en fazla üç metin seçilebilir. Aynı şekilde aynı kaynaktan(antolojiler, belirli günler ve haftalarla ilgili kitaplar vb.) üçten fazla metin alınmamalı. Tema ve Metinler 2-5. Sınıflar İçin - Taslak kitapta dördü zorunlu, dördü seçmeli olmak üzere sekiz tema bulunmalı. - Her temada bir öyküleyici, bir bilgilendirici metin, bir şiir, bir de bu türlerin herhangi birinden olmak üzere dört metin bulunmalı. - Temada dinleme metni dahil olmak üzere aynı türden ikiden fazla metin yer almamalı ve metin türlerinin kitap geneline dağılımında denge sağlanmalı. - Metinler temayı desteklemeli. - Temalar farklı konulardaki metinlerle ele alınmalı. - Metinler öğretim programının kazanımlarını desteklemeli. - Metinler öğrencilerde olumlu tutum geliştirmeye yönelik mesajlar içermeli. - Metinlerde farklı anlatım teknikleri ve düşünceyi geliştirme yolları kullanılmış olmalı. Uyarı: Bir yayınevi, bir metni yalnızca bir ders kitabı için kullanabilir. Uyarı: Aynı yazardan en fazla üç metin seçilebilir. Aynı şekilde aynı kaynaktan(antolojiler, belirli günler ve haftalarla ilgili kitaplar vb.) üçten fazla metin alınmamalı		
		ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabı için - Okuma Yazma Öğreniyorum öğretmen kılavuz kitabında dört temaya uygun dörder tane dinleme metni yer almalı. - Metinler temayı desteklemeli. - Temalar farklı konulardaki metinlerle ele alınmalı. - Metinler öğretim programının kazanımlarını desteklemeli. - Metinler öğrencilerde olumlu tutum geliştirmeye yönelik mesajlar içermeli. - Kazanımlara eksiksiz yer verilmeli. - Öğretim programı kazanımlarının tema ve metinlere dağılımı kitap, tema ya da metin başında olmak üzere tablo, liste vb. biçiminde düzenlenmeli. Türkçe 1. Sınıf İçin - Her temada bir dinleme metni yer almalı.		

		- Kazanımlara eksiksiz yer verilmeli. Öğretim programı kazanımlarının tema ve metinlere dağılımı kitap, tema ya da metin başında olmak üzere tablo, liste vb. biçiminde düzenlenmeli. Tema ve Metinler/Kazanımlar - Her temada bir dinleme metni yer almalı. - Kazanımlara eksiksiz yer verilmeli. - Öğretim programı kazanımlarının tema ve metinlere dağılımı ya kitap ya tema ya da metin başında olmak üzere tablo, liste vb. biçiminde düzenlenmeli. - Kazanımlar sınıf düzeyine uygun olmalı. - Metinlerin türü belirtilmeli. ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTABI Tema ve Metinler/Kazanımlar - Öğretim programı kazanım ve becerilerini destekleyen, tema ve metinlere uyumlu, etkinlik ve sorulara yer verilmeli.	
	Bilimsel Hata (4)	Her türlü kavram, tanım, açıklama, eğitim ve öğretimde kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili bilgiler, istatistikî veriler, tarihler vb. unsurlar hakkında bilgi yanlışlığı bulunmamalı. (*)	3
	Sınıf Düzeyine Uygunluk (5)	- Program kitabında verilen sınıf düzeyi ile ilgili açıklama ve sınırlılıklara uyulmalı. (*) - Programın açıklama ve sınırlılıklarına uyulmalı. (*) - Metinler içerik bakımından öğrencinin günlük yaşantısı, bilgi, beceri, anlayış ve tutumları dikkate alınarak sınıf düzeyine uygun seçilmeli. (DK) Okuma Yazma Öğreniyorum ders kitabında oluşturulan kelime, cümle ve metinler 1. sınıf düzeyine uygun olmalı. (İlk okuma-Yazma Uygulamaları) - Açıklama, anlatım ve etkinliklerde, ölçme ve değerlendirmede öğrencinin duyuşsal, sosyal ve zihinsel gelişimi gözetilmiş olmalı. (ÖK, ÇK) - Konular; işleniş, etkinlikler , çalışmalar ve değerlendirme formları öğrencinin günlük yaşantısı, bilgi, beceri, anlayış ve tutumları dikkate alınarak sınıf düzeyini gözetken kavram ve örneklerle verilmeli. (ÖK, ÇK) - Kitap genelinde konuların işlenişinde yer alan örnekler, açıklamalar ve yönlendirmelerde gereksiz bilgi, ayrıntı ve tekrara yer verilmemeli. (ÖK, ÇK)	1
	Kitaplar Arasında İlişkilendirme (6)	- Metin içerisinde duraklamaları gösteren numaralar (1, 2 vb.) bulunmamalı. (DK) - Öğretmen Kılavuz kitabı ile ders ve çalışma kitapları arasında kazanımların gerçekleşmesini sağlayacak gerekli yönlendirme ve bağlantılar yapılmış olmalı. - Tema ve metin işlenişlerinin sıralanışı bakımından kitaplar arasında paralellik kurulmuş olmalı. - Ders ve çalışma kitaplarındaki tüm sayfalar öğretmen kılavuz kitabında yer almalı. - Kazanım tablosunda verilen kazanımlar işlenişte eksiksiz olarak yer almalı (bk. Açıklamalar 1).	0,5
İÇERİK	Hacim ve Süre (7)	Hacim bakımından programdaki dağılıma uygunluk (-+ %10 tolerans) Temalara ayrılan sayfa sayısı, öğretim programında belirtilen oranlara uygun olmalı. (DK) Temalara ayrılan ders sürelerinin programda önerilen oranlara uygunluğu (-+ %10 tolerans) Tema ve metinler için ayrılan süre, programda önerilen süre/ders saatine uygun planlanmış olmalı. (ÖK) Etkinlik, soru vb.ne ayrılan ders sürelerinin programda önerilen oranlara uygunluğu (-+ %10 tolerans) - Etkinlikler belirtilen süreye uygun olmalı. Süreyi aşan etkinlikler varsa bunların öneri olarak ayrıca yer aldığı belirtilmeli (ÖK) - Etkinlik ve sorular temalara ayrılan sürelerle uyumlu olmalı. (ÇK) - Etkinliğin gerçekleştirilebilmesi için verilen uygulama alanları yeterli olmalı. (ÇK)	0,25
	İlişkilendir-meler (8)	İlişkilendirmeler (ÖK) Programın öngördüğü ilişkilendirmelerin yapılması - Ders içi-dışı ilişkilendirme işlenişin içinde dolaylı olarak ya da doğrudan yer almalı. - Ara disiplinler arası ilişkilendirmeler yapılmalı. - Atatürkçülükle ilgili ilişkilendirmeler yapılmalı. Ders içi – dışı, ara disiplin ilişkilendirmeleri ve Atatürkçülük’le ilgili ilişkilendirmeler yapılırken tema – ünite adı, kazanım ve etkinlik açıkça ifade edilmeli.	0,5
	Güncellik (9)	Metinlerin türü ve metnin içinde yer aldığı tema dikkate alınarak içerikte bulunan bilgi, veri vb. unsurlar güncel olmalı. (DK)	0,25
	Sözlük (10)	Sözlük bölümü yer almalı. (ÖK) (Nüshada bu bölüm yer almadığında 40 hata sayısı verilmeli.) Sözlük içerikte açıklaması verilmemiş yeni terim ve sözcüklerden oluşmalı. Bu sözcükler öğretmene yönelik olarak düzenlenmeli. (ÖK) Sözlük hazırlama tekniklerine uyulmalı. (ÖK) Sözlük bölümü yer almalı. (Nüshada bu bölüm yer almadığında 40 hata sayısı verilmeli.) (DK,ÇK)	0,25

ÖĞRENME-ÖĞRETME ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Kaynakça (11)	Kaynakça bölümü yer almalı.. (Nüshada bu bölüm yer almadığında 40 hata sayısı verilmeli.) (DK,ÖK) - Kitabın yazımında yararlanılan kaynakları içeren kaynakça bölümü yer almalı ve bu bölüm kurallara uygun düzenlenmiş, kendi içinde birlik sağlamış olmalı.(DK,ÖK) - Metinlerin kaynakçaları açık ve tam verilmeli. (DK,ÖK) - Kitapta yer verilen internet adresleri resmî sitelere ait olmalı. (DK,ÖK) - Dinleme metinlerinin kaynakçaları açık ve tam verilmeli.(ÖK)	0,25
	Reklam Unsurları (12)	Reklam unsuru yer almamalı.(*)	0,25
	(13)	DERS KİTABI İlk okuma-Yazma Uygulamaları Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabı; - Çalışmalar ses temelli cümle yönteminin aşamalarına ve bitişik eğik yazı kurallarına uygun olmalı. - Ses temelli cümle yöntemine göre her sesin öğretiminde yöntem hataları bulunmamalı (bu hatalar aşama bazlı yazılmalı). Öğrencilerin tamamlaması istenen etkinliklerdeki (boşluk doldurma, cümleyi tamamlama vb.) ifadeler bitişik eğik yazı ile verilmeli. ÖĞRETMEN KİTABI Yapılandırıcı Yaklaşım - Kitapta programın yapılandırmacı felsefesi, öğrenme ve öğretme anlayışına, ölçme-değerlendirme yaklaşımına dair açıklayıcı bilgiler ve ölçme ve değerlendirmeye yönelik formlar yer almalı. Ancak bunların özgün olması ön koşul olmalıdır. - Metin işleniş, Türkçe (1–5) Öğretim Programı’nda verilen öğrenme ve öğretme süreçlerine uygun olmalı. - Öğrenciyi hem fiziksel hem de zihinsel olarak aktif kılan öğrenci merkezli öğretim stratejilerine ağırlık verilmiş olmalı. - Yeterli hazırlık, güdüleme ve dikkat çekme çalışması yapıldıktan sonra tanım verilmesinde sakınca yoktur. Not: Yazar öğrenme aşamalarını yapılandırmacı yaklaşım ilkelerine uygun farklı biçimlerde de düzenlemiş olabilir. - Açık ve yeterli talimatlar vermeye dikkat edilmeli. - Kazanımlara göre etkinlikler bireysel, grup ya da gruplar arası çalışmalara yönlendirecek nitelikte düzenlenmeli - İşleniş aşamalarında şablon ifadelerle yer verilmemeli(Kuralları Uygulama, Amaç Belirleme, Tür, Yöntem ve Teknik Belirleme aşamaları hariç.). İlk okuma-Yazma Uygulamaları Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabında; - Yönergeler ve etkinlikler ses grupları sırasına ve ses temelli cümle yöntemi aşamalarına uygun olmalı. Yazma öğretimiyle ilgili yönerge ve etkinlikler harflerin bitişik eğik yazı kurallarına uygun olmalı. ÇALIŞMA KİTABI Yapılandırıcı Yaklaşım - Çalışmalar, program kazanımları ile ilişkili olmalı. - Çalışmalar, günlük yaşamla bağlantılı olmalı. - Çalışmaların sonuçları, öğrencilere öğrendiklerini kavrama ve yaşantısına uygulayabilme olanağı sağlamalı - Bilgi teknolojilerini kullanmaya yönelten çalışmalar verilmeli / verilebilir. - Çalışmalar etkinliğin özelliğine göre bireysel, grup ya da gruplar arası olacak biçimde planlanmalı. - Öğrencilerin tamamlaması istenilen etkinliklerdeki (boşluk doldurma, cümleyi tamamlama vb.) ifadeler bitişik eğik yazı ile verilmeli. Not: Hata, sayfa numaraları verilerek genel yazılacak. - Çalışmalar, sorular ve etkinlikler birbirinin tekrarı niteliğinde olmamalı. - Etkinliklerde hata (bulmacanın yanlış hazırlanması, eşleştirmelerde eksik bulunması vb.) bulunmamalı. - Tema başında yer alan <u>hazırlık çalışmaları</u> öğrencileri araştırmaya, düşünmeye ve gözlem yapmaya yönlendirecek biçimde düzenlenmiş olmalı.	3
	Yardımcı Unsurlar (14)	- Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda yer alan dinleme metinlerinin doğru, güzel ve etkili Türkçe ile seslendirildiği kaset, CD, VCD gibi materyaller bu kitabın ekinde verilmeli. (ÖK) - Öğrenme öğretme süreçleri içerisinde yapılan çalışmalarda yer alan açıklama ve örnekler tam olarak verilmeli. (ÖK) - Programda öngörülen yardımcı unsurlara yer verilmeli, ve bunlar doğru kullanılmalı. (ÇK) - Yardımcı unsurların kullanımında çeşitlilik sağlanmalı. (ÇK)	0,5
	Bireysel Farklılıklar (15)	- İşleniş; öğrencilerin motivasyon, ilgi, beceri, yetenek, zekâ, öğrenme stilleri gibi bireysel farklılıklarını dikkate alarak planlanmış olmalı. (ÖK) - Tema süresince temayı destekleyen, bireysel farklılıkları gözetken alternatif etkinliklere (proje, drama, çoklu zekâ, oyun, ek etkinlik vb.) ve bunlara ilişkin açıklamalara yer verilmeli.(ÖK)	1

	Ölçme-Değerlendirme (16)	Ölçme-Değerlendirme (DK) Hazırlık ve Değerlendirme Çalışmaları - Ders Kitabı; içindekiler, tema kapağı,metinler ve kaynakçadan oluşmalı.Temaya hazırlık ve tema sonu değerlendirme çalışmaları yer almamalı(Eğer bu çalışmalara yer verilmişse Ders Kitabı geneli ve Çalışma Kitabı için birer hata yazılacaktır.) (DK) Ölçme-Değerlendirme (ÖK) - Programın öngördüğü değişik ölçme değerlendirme tekniklerine yer verilmeli. - Ölçme değerlendirme çalışmaları program kazanımları ile ilişkili olmalı. - Ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, yorumlama gibi becerilerini gösterebilecekleri içerikte ve yapılandırıcı yaklaşımın temel ilkelerine uygun biçimde düzenlenmiş olmalı. - Ölçme değerlendirme çalışmaları farklı güçlük düzeylerinde hazırlanmış olmalı. - Ölçme değerlendirme çalışmalarının öğrenme alanlarına dağılımında denge olmalı. - Değerlendirmede öğretmenin kullanacağı kural ve ölçütler net ve anlaşılır verilmiş olmalı. Ölçme-Değerlendirme (ÇK) Hazırlık ve Değerlendirme Çalışmaları - Değerlendirme çalışmaları tema ya da metin sonunda bulunmalı. - Programın öngördüğü değişik ölçme değerlendirme tekniklerine yer verilmeli. - Ölçme değerlendirme çalışmaları program kazanımları ile ilişkili olmalı. - Hazırlık ve ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, yorumlama gibi becerilerini gösterebilecekleri içerikte ve yapılandırıcı yaklaşımın temel ilkelerine uygun biçimde düzenlenmiş olmalı. - Hazırlık ve ölçme değerlendirme çalışmaları farklı güçlük düzeylerinde hazırlanmış olmalı. - Ölçme değerlendirme çalışmalarının öğrenme alanlarına dağılımında denge olmalı. - Hazırlık çalışmaları tema ve/veya metin başında bulunmalı. - Kitap genelinde yer alan tüm sorular programın öngördüğü biçimde düzenlenmeli. Sorularda nitelik hataları bulunmamalı.	1
DİL VE ANLATIM	Yazım ve Noktalama (17)	Yazım ve Noktalama Kurallarına Uygunluk (*) - Yazım hatası bulunmamalı. - Noktalama hatası bulunmamalı. - Noktalama eksikliği bulunmamalı. - Gereksiz noktalama işareti kullanılmamalı. - Dizgi hatası bulunmamalı. - Benzer biçimde düzenlenen ifadelerin yazım ve noktalamasında birlik sağlanmalı.	0,25
	Dil Seçimi (18)	Dil Seçimi (*) - Yazı diline uygun nitelikte ve estetik bir dil kullanılmalı. - Kullanılan dil, nitelik ve nicelik bakımından (kelime seçimi, cümle yapıları, cümle ve metin uzunluğu)öğrenci düzeyine uygun olmalı. - Terimler program diline uygun olmalı. - Her türlü kavram, terim ve adlandırmada nüsha genelinde ve takım hâlindeki kitaplar arasında birlik sağlanmalı. - Tarih, istatistikî veriler vb. rakamsal ifadelerin kullanımında sınıf seviyesi gözetilmeli. (Sınıf seviyesinin üzerindeki sayıların okunuşları parantez içinde verilmeli) (ÇK)	0,25
	(19)	Dil Bilgisi Kurallarına Uygunluk (*) - Kelime düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamalı. - Kelime grubu düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamalı. - Cümle düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamalı.	0,25
	(20)	Paragraf İçinde ve Paragraflar Arasında Anlam Bütünlüğünün Sağlanması. (*) - Her paragraf bir konu etrafında toplanmalı. - Paragraflar ana fikri desteklemeli. - Paragraflarda gereksiz kelime ve cümle tekrarı bulunmamalı. - Paragraftaki cümleler arasında kip uyumu sağlanmalı. - Paragraftaki cümleler arasında çatı uyumu sağlanmalı. - Paragraftaki cümleler arasında kişi uyumu sağlanmalı. - Paragraftaki cümleler arasında uygun geçiş olmalı. - Paragraflar arasında uygun geçiş ifadeleri olmalı.	0,25

TEKNİK TASARIM VE DÜZENLEME	Görsel Tasarım (21)	Teknik Tasarım ve Düzenleme (*) - Türk Bayrağı “Türk Bayrağı Kanun ve Tüzüğü”ne uygun özellikte verilmeli. - Atatürk görselleri orijinaline uygun, nitelikli ve temiz baskı ile verilmeli. - Görsel öğeler kişi, zümre, kurum ve kuruluşları küçük düşürücü özellikte verilmemeli. - Seri kitaplarda ve aynı kitap içerisinde görsel öge tekrarı yapılmamalı (kapak, içindekiler, tema, bölüm, ünite başı tasarımı hariç). - Görsel öğeler net ve temiz baskılı olmalı. - Görsel öğeler incelenirken: ➤ Renklerde ilgi çekicilik, ➤ Estetik sayfa düzenleme, ➤ Gereksiz ayrıntıdan kaçınma, ➤ Yazı ve görsel öge dengesi, ➤ Sayfada aşırı yoğunluk ve aşırı boşluktan kaçınma, ➤ Özgün tasarım, ➤ Kolay algılama, ➤ Kompozisyon kurallarına uygun olma, - Temsili resimler resmi kurumlar ile bunlara bağlı birimlerin arşivlerinden seçilerek verilmeli. Tarihî fotoğraflar, temsili resimler ve sanat eserleri kaynakça ile verilmeli. - Görsel tasarımlar reklam unsuru içermeyecek şekilde düzenlenmeli. - Görsel materyaller ve tasarımlar öğrencinin pedagojik gelişimine, seviyesine, gelişim basamaklarına uygun, çevresinden örneklerle düzenlenmeli. - Görsel öğede figürler doğal ve estetik görünümde çizim (desen) ve renklendirme ile üslup bütünlüğü içinde verilmeli. - Metin yazıları ve öğretime yardımcı unsurlarda kullanılan yazılar karakter, renk ve boyut olarak kolay okunabilir ve sistematik olmalı. - Öğretime yardımcı unsurlar doğru adlandırma (fotoğraf, resim, şekil, şema, grafik, tablo, harita) ve numaralandırma ile verilmeli. - Madde imleri tutarlı ve estetik olmalı. - Görsel materyaller metinle ve alt yazıyla bütünlük oluşturmali, metne uygun yerde verilmeli. - Ders ve öğrenci çalışma kitabından öğretmen kılavuz kitabına alınan ilgili sayfalar aynı olmalı, kolay algılanabilir şekilde düzenlenmeli. (ÖK) - Öğrencilere resim yapma etkinliği için ayrılan bölümler, ilköğretim seviyesinde en az yarım sayfa olmalı.(ÇK)	0,5
-----------------------------	------------------------	--	-----

NOTLAR:

- İnceleme ve değerlendirme çalışmaları MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, bu yönetmeliğe dayanan 2559-Ek Sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan yönerge doğrultusunda yapılır.
- Ölçütler, yönetmelik – yönerge ve Türkçe (1-5) öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır.

AÇIKLAMALAR

1- Metin başında veya tema başında verildiği belirtilen kazanım, kitap genelinde işlenmiş ancak belirtilen yerde işlenmemişse hata kodu olarak 6 girilecektir. Kazanım belirtilen yerde veya kitabın herhangi bir yerinde işlenmemiş ise hata kodu kazanım eksikliğinden dolayı 3 olacaktır.

2- TTKB tarafından hazırlanan İstiklal Marşı, Andımız, Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi matbularına aynen uyulacaktır.

3- İçerikle ilgili hatalar sayfa numaraları belirtilerek tek tek gösterilir ve her hata sayısından puan düşülür.

4- Birden fazla dinleme metninin olduğu durumlarda ilk metin incelenir, diğer metinler çıkarılır ve 3. ölçüte hata puanı girilir.

5- Metnin bir kısmı öykü, bir kısmı şiir olarak verilmiş ve temada başka şiir veya öykü verilmemişse şiir türü veya öykü türü verilmiş olarak kabul edilmeyecektir.

6- İşleniş sürecinde “metni tanıma ve tahmin etme, kuralları uygulama” aşamalarında kazanımların dağılımı nedeniyle kısır bir döngü bulunmaktadır. Bu aşamalarda bulunan tekrarlara “şablon” hatası verilmeyecek ancak nitelikli anlatım kullanması istenerek tekrarlar önlenecektir.

7- **Metin çıkarma işleri aşağıdaki durumlarda yapılacaktır. Bu metinlerin hataları yazılmayacak ve metin çıkarma işlemi yapılacaktır.**

- Temayla ilgili olmayan metinler çıkarılacaktır.
- Öğrenciye olumsuz mesaj veren metinler çıkarılacaktır.
- Sınıf düzeyine uygun olmayan metinler çıkarılacaktır.
- Türk kültürü, yasa, yönetmelik vb. kurallara uymayan metinler çıkarılacaktır.
- Kitapta metin türlerinden birinin eksik olması durumunda komisyonun kararına göre niteliği daha düşük olan metin, aralarında nitelik olarak fark yoksa ikinci metin çıkarılacaktır.

8- **Aşağıdaki durumlarda kitap hata fişi gösterilmeden, bir rapor hazırlanarak reddedilir.**

- Kitapta bir temanın eksik olması durumunda kitap reddedilir.
- Temalar birleştirilmişse kitap reddedilir.
- Öğretmen Kılavuz Kitabında en az bir temanın işlenişine yer verilmemesi durumunda kitap reddedilir.

9- Metinlerin orijinalinden kontrolünü sağlamak ve programda belirtilen esaslara uygunluğunu tespit etmek amacıyla kaynak dosyası yer almalıdır.

10-Dinleme metinlerinin seslendirilmesinde; kelimelerin doğru telaffuz edilmesine, akıcı, işitilebilir bir ses tonuyla ve noktalama işaretlerine dikkat edilerek okunmasına vb. dikkat edilmelidir.

EK 7

T.T.K.B. TÜRKÇE (1-5.) SINIF DERS KİTABI İNCELEME VE DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİNDEN TEMALARDA BULUNMASI GEREKEN METİN TÜRLERİ İLE İLGİLİ ÖLÇÜTLER

Türkçe 1. Sınıf Kitabı İçin

- Her temada bir öyküleyici, bir bilgilendirici metin, bir şiir, bir de bu türlerin herhangi birinden olmak üzere dört metin bulunmalı.

Türkçe 2-5. Sınıf Kitabı İçin

- Her temada bir öyküleyici, bir bilgilendirici metin, bir şiir, bir de bu türlerin herhangi birinden olmak üzere dört metin bulunmalı.
- Temada dinleme metni dâhil olmak üzere aynı türden ikiden fazla metin yer almamalı ve metin türlerinin kitap geneline dağılımında denge sağlanmalı.

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Süleyman Erkam SULAK	İmza:		
Doğum Yeri:	Alanya			
Doğum Tarihi:	01/04/1983			
Medeni Durumu:	Bekar			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Gazi Mustafa Kemal İ.Ö.O	İlkokul	Konya	1994
Ortaöğretim	Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu Lisesi	Ortaokul	Konya	1999
Lise	Atatürk Lisesi	Lise	Konya-Ereğli	2001
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Sınıf Öğretmenliği	Konya	2006
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Sınıf Öğretmenliği	Konya	2009
Becerileri:	Basketbol, voleybol, yüzme, masa tenisi.			
İlgi Alanları:	Doğa Sporları, Müzik, Eğitim Yönetimi, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Programları, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Türkçe Eğitimi.			
İş Deneyimi:				
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak önerebileceğim şahıslar:	Prof. Dr. Muammer Celalettin MUŞTA Yrd. Doç. Dr. Hacı SULAK Yrd. Doç. Dr. Gülhiz PİLTEN			
Tel:	0539 8779411			
Adres	Saçıkara İlköğretim Okulu- Konya/ Kadınhanı			